G. Gruiţă
GRAMATICĂ NORMATIVĂ
77 de întrebări 77 de răspunsuri
G. Gruiţă este profesor la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, şeful Catedrei de limba română, titular al cursurilor de „Limba română contemporană (Morfologie)", „Dinamica limbii române actuale" şi „Gramatică normativă".
© 1999 by POLIROM Co S.A. laşi
Editura POLIROM
laşi, B-dul Copou nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C.. Brătianu nr. 7
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale: GRUIŢĂ, GLIGOR
Gramatică normativă: 77 de întrebări - 77 de răspunsuri/ G. Gruiţă - Ed. a 3-a - laşi; Polkom, 1999
192 p.; 21 cm ISBN: 973-683-32l-6 CIP:811.135.'i'36 Printed in ROMÂNIA

G. Gruiţă

GRAMATICA NORMATIVA

77 de întrebări 77 de răspunsuri

Ediţia a 11l-a
POLIROM 1999
In amintirea soţiei mele, Mariana Gruiţă (născută Vasu), lector universitar, doctor în filologie (1948-l987)

CUPRINS

Prefaţă 11
Capitolul I VERBUL
1. Cartea **va apare** în curând *sau* Cartea vaagărgajn curând? 15
2./Campania care prejjedă_alegerile este decisivă *sau J* Campania care **precede** alegerile este decisivă ? 20
3. Cui i se datoresc aceste rezultate *sau*
Cui i se **datorează** aceste rezultate ? 22
4. Lichidele se **evaporă** *sau* Lichidele se **evaporează** ? 24
5/ Speranţele noastre **se năruie,** *sau*
* Speranţele noastre se **năruiesc** ? 27
6. **IVebujeluate** măsuri urgente *sau*
Trebuiesc luate măsuri urgente ? /.....rrrTTTT./.....29
7. Cartea **merită citită** *sau* **Cartea/tnentăsă fie citiM ? 34**
8. Nu merită să cumperi aşa ceva *sau*
-^----**Nu** se **merită** să cumperi aşa ceva ?.....37
f 9. Eu **continui** cursa *sau* Eu **continuu_cursa**? 39
10. Ei nu **vreau** nimic *sau* Ei **nu^vor** nimic ? 40
11. Ei **o** sămeargăj^flM Ei **or** să meargă?.....41
12. Trebuie **să aibă** răbdare *sau* Trebuie **să aibe** răbdare? 42
13. A venit fără să fi scris sau **telefonat** înainte *sau*
A venit fără să fi scris sau **săjîjelefţmat** înainte ?.....44
Avem a face cu un impostor *sau*
Avem de-a fage, cu un impostor ? 46
Stăm bine în ceea ce **privejte** rezultatele sportive *sau*
Stăm bine în ceea ce **privesc** rezultatele sportive ? 47
Dat fiind noile condiţii de lucru, avem rezultate mai bune *sau*
Dgtejîind noile condiţii de lucru, avem rezultate mai bune ? 49
Autobuzul era plin de călători. Majoritatea **stătea**
în picioare *sau* Majoritatea **stăteau** în picioare? 51
O mulţime de tineri **se îndrepta** spre stadion *sau*
O mulţime de tineri **şejiţdreptau** spre stadion ? 54

Unii dintre noi **vom pleca** mâine *sau*
Unii dintre noi yojyjlpţajjiâine ?.....57
Bucureşti **este** capitala ţării, *Bucureştiul* **este**
capitala ţării *sau* ***Bucureştii*** suntcapitalâ^ării ? 60
Acest fel de oameni **reuşesc** în viaţă *sau*
Acest fel de oameni **reuşeşte** în viaţă? 63
Oricare dintre liderii noştri politici **pot fi** contestaţi *sau*
Oricare dintre liderii noştri politici **poate fi contesta^?**.....66
Subsemnatul **n-am făcut** parte din comisie *sau*
Subsemnatul **n-a făcui,** parte din comisie ? 68
Aceasta a fost una dintre ideile care **s-a impus** după revoluţie *sau* Aceasta a fost una dintre ideile
care **s-aujjgDus** după revoluţie?.....69
Ca unul care **cunosc** situaţia, dezaprob aceste măsuri *sau*
Ca unul care **cunoaşte** situaţia, dezaprob aceste măsuri?.....70
Cinearede pierdut, patronii sau salariaţii ? *sau*
ine **au** de pierdut, patronii sau salariaţii?.....72
Cauza plecării mele **a fost** intrigile colegilor *sau.*
Cauza plecării mele **aufost** intrigile colegilor?.....73
Nici mama, nici tata **n-a plecat** *sau*
Nici mama, nici tata **n-auplecat** ? 74
Curajul, îndrăzneala, aplombul lui **s-a transmis** întregii echipe *sau* Curajul, îndrăzneala, aplombul lui
s-au **transmis** întregii echipe? 78
imba franceză şi *limba* română **sunt înrudite** *sau*
tmMefranceză şi română **sunt înrudite** ? 81
un moş şi o babă *sau* Âu **fost** odată un moş şi o
babă ? 84
^32. Culesul şi căratul porumbului s-a terminat *sau*
Culesul şi căratul porumbului s^u^tej^nyiat?.....86
33. îmi place sportul şi muzica *sau* îmi plac sportul şi muzica?.....88
Prea multă ură şi dezbinare s-a manifestat
în ultima perioadă *sau* Prea multă ură şi dezbinare
s-au manifestat în ultima perioadă ?.....89
35. Ion, ca şi Măria, a refuzat premiul acordat *sau*
Ion, ca şi Măria, au refuzat premiul acordat? 90
Capitolul II SUBSTANTIVUL, ARTICOLUL, ADJECTIVUL
)
- fsfe avecaj i^MarieTeâte avficată ?.....95
vin rândunicile *sau* Vin rândunelele? 99
Avem nevoie de acumulatori *sau*
Avem nevoie de acumulatoare ? 102
El Şi-a construit o casă cu trei nivele *sau*
el Şi-a construit o casă cu trei niveluri? .....104 Au fost propuse noi itinerarii europene *sau*
Au fost propuse noi itinerare europene ? .....106 41.^ Au apărut două cotidiene de mare tiraj *sau*
Au apărut două cotidiane de mare tiraj? 109
mâncăm tarte cu căpşune *sau* Mâncăm tarte cu căpşuni ? 110
' Era încovoiat ca o secere *sau* Era încovoiat ca o seceră?.....114
44 Greierele şi furnica au devenit personaje de fabulă *sau*
Greierul şi furnica au devenit personaje de fabulă?.....115
45. A şutat Rotariu *sau A* şutat Rotar~iu? 117
46. Răspunde elevul Ionescu Radu *sau*

Răspunde elevul Radu Ionescu? 119
47. Fabrica „Clujana" este renumită *sau*
Fabrica „Clujeana" este renumită ? 121
48. Comandăm friptură de vită înăbuşită *sau*
Comandăm friptură înăbuşităJle vită ? 122
/
49. Din punct de vedere al efectelor economice, măsura luată iPreprezentat un eşec *sau* Din punctuldevedere^al efectelor economice, măsura luată-ifreţrezentertimeşec? 124
50. Mergem la Vişeu de Sus *sau* Mergem la Vişeul de Sus?..... 125
51. Vorbeşte inginer Ion Popescu *sau*
Vorbeşte inginerujlon Popescu? 128
52. întreg stadionul aplaudă *sau* întregul stadion aplaudă? 130
133
135
136
137
53. Planurile de restructurare ăle guvernului nu s-au aplicat *sau* Planurile de restructurare a guvernului nu s-au aplicat? 131
54. Un coleg şi o colegă a fiului meu au plecat în excursie *sau* Un coleg şi o colegăaifiului meu au plecat în excursie ? ... Aceasta este o acţiune a cărui efect nu se cunoaşte încă *sau* Aceasta este o acţiune al căjţei^ efect nu se cunoaşte încă ? .. Ne adresăm ministrului cel nou *sau*
Ne adresăm ministrului celuijlQU ?.....
Avea o memorie şi o inteligenţă remarcabilă *sau*
Avea o memorie şi o inteligenţă-r^marcabUe? .....
Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale pline^, /
de neprevăzut *sau* Filmul îşi datorează succesul *f*
acţiunii sale plină de neprevăzut?..... 139
Capitolul III PRONUMELE, NUMERALUL
Ne întâlnim la sfârşitul anului acesta *sau*
Ne întâlnim la sfârşitul anului acestuia? 143
Am greşit însăşi prin atitudinea noastră *sau*
Am greşit prin^nsăşiatjţudinea^noastră ? 145
Cartea care o citesc acum este excelentă *sau*
Cartea pe care o citesc acum este excelentă ?..... 148
I-am scris unei nepoate^ a mele *sau* I-am scris unei nepoate
ale mele ? I-am scris unei nepoate de-a mele *sau*
I-am scris unei nepoate de-alemele? 150
68.
f
Q
Această melodie^jV^ojIedic dumneavoastră *sau* 'Această melodie **vi-o** dedic dumneavoastră ? 152
Locuim la etajul **trei** *sau* Locuim la etajul **al treilea?** 153
Ne întâlnim la *m%_YJ^§au* Ne întâlnim la **orele 17? .....** 158
Cele patru milioane de lei nu ajung *sau*
Cei patru milioane^ejşi nu ajung ? 160
Călătorim în vagoane de clasa **întâi** *sau*
Călătorim în vagoane de clasa **întâia** ?..... 163
Mai sunt paisprezece^le până la vacanţă *sau*
Mai **suntpatruprezece** zile până la vacanţă ? 165
Capitolul IV **ADVERBUL, PREPOZIŢIA, CONJUNCŢIA**

69. Intrarea nu este permisă **decât** cu invitaţie specială *sau*
Intrarea nu este permisă **decât numai** cu invitaţie specială? 169
/. Acum suntem mai tari **ca niciodată** *sau* Acum suntem mai tari **caoricândj?** 170
71. Nu mă**jnai doarecapul** *sau* **Nu mai mă doare** capul? 173
72. Bem un pahar **de** lapte *sau* Bem un pahar cu lapte? 174
73. L-am apărat facoleg *sau* L-am apărat **ca** şi coleg ?..... 176
74. Lucrurile se vor aranjaîn funcţiede^posibilităţi *sau* Lucrurile se vor aranja **funcţie de** posibilităţi? 178
75. A reuşit ***datorită*** talentului excepţional şi **a muncii** sale perseverente *sau A* reuşit *datorită* talentului excepţional ^nujjţcitsale perseverente?..... 179
76. Am fost acuzat de extremism; oj^tnie îmi repugnă orice exces *sau* Am fost acuzatde extremism,
ori mie îmi repugnă orice exces?..... 180
77. Nu e bine **ca** să ascundem adevărul *sau i*
Nn e hinejţă.1 ascundem adevărul ? ...../.....181
Recenzii la ediţia I..... 185
Recenzii la ediţia a Ii-a 189

Prefaţă

1. Lucrarea de faţă îşi propune să atragă atenţia asupra existenţei în limba română a unor forme paralele şi să arate care este statutul acestora în raport cu limba literară. Am considerat că este bine ca soluţiile prezentate să aibă un consistent suport gramatical; în consecinţă, de fiecare dată, norma este explicată, justificată, i se analizează perspectivele, prin raportare detaliată la tendinţele care se manifestă în dinamica- limbii române actuale.
2. Cartea se poate citi la două niveluri şi va avea, probabil, două categorii de cititori. Categoria cea mai largă o reprezintă, presupunem noi, cititorii care nu dispun de o pregătire lingvistică specială, dar care sunt interesaţi de corectitudinea exprimării lor. Acestora le recomandăm o citire mai „superficială", cu oprire mai ales asupra, soluţiilor propuse, a exemplificărilor din text şi a observaţiilor care vizează încadrarea formei discutate în „familia" unor cazuri similare.
Desigur, ne vom bucura dacă cititorii nefilologi ai acestei cărţi vor avea răbdarea şi curiozitatea de a urmări şi discuţiile explicative de la fiecare subcapitol. în redactarea acestora am ţinut seama şi de o asemenea eventualitate, eliminând aparatul complicat al trimiterilor bibliografice şi renunţând, pe cât posibil, la un limbaj excesiv tehnicizat. Terminologia lingvistică de bază nu a putut fi însă evitată şi acest lucru nici nu a stat în intenţia noastră. Contăm pe faptul că gramatica, aşa cum se predă în şcolile noastre, asigură totuşi oricărui absolvent de gimnaziu capacitatea înţelegerii şi utilizării unor termeni care se referă la categoriile fundamentale ale acestei ştiinţe (gen, număr, caz, persoană, mod, timp, diateză etc).
Cititorii filologi - şi-i avem în vedere în primul rând pe profesorii de limba şi literatura română - sperăm să găsească în această carte argumente clare cu care să-şi convingă elevii asupra „legitimităţii" unor norme mai mult sau mai puţin cunoscute şi respectate.
3. Formula de prezentare (întrebare - răspuns) a fost adoptată cu gândul la prima categorie de cititori. Am vrut să pornim de la faptul concret de limbă, să arătăm vorbitorului că el se află de foarte multe ori în faţa unor alternative lingvistice şi că este cazul să se întrebe dacă deciziile pe care le ia, de obicei,

în asemenea situaţii, sunt cele mai bune. Este o manieră problematizantă, incitantă, un fel de provocare la adresa orgoliului cultural-lingvistic al fiecăruia, încercând să rezolve testul celor 77 de probleme gramaticale, cititorul va face un exerciţiu intelectual şi va descoperi, poate, dincolo de utilizazea gramaticii, 'frumuseţea unei discipline considerate aridă, bună doar pentru a asigura promovarea unor examene obligatorii.
4. Cei mai puţin familiarizaţi cu problemele de limbă vor fi surprinşi probabil de faptul că, uneori, răspunsul nostru nu va avea un caracter tranşant, categoric, exlusiv. Precizăm că normele lingvistice au şi ele viaţa lor, evoluează, se schimbă. Lupta dintre

norma veche şi cea nouă cunoaşte câteodată lungi perioade de echilibru, când cele două forme apar în variaţie liberă, cu sau fără anumite conotaţii stilistice. De obicei, inovaţiile lingvistice aduc ceva în plus sub aspectul clarităţii, al economicităţii, al perfecţionării sistemului lingvistic, iar acceptarea lor este favorizată de calitatea acestor noutăţi. De fiecare dată am încercat să stabilim raportul dintre aceste variante, arătând care sunt formele corecte, măsura în care sunt recomandate sau doar tolerate, dacă aparţin limbii literare sau exprimării neîngrijite, dacă au un caracter regional, arhaic sau sunt specifice unui anumit stil funcţional.

5. Cartea este structurată pe capitole şi subcapitole, după criteriul morfologic. Faptele de limbă discutate au însă în vedere întregul perimetru al gramaticii: flexiune, reguli de articulare, acord, valenţe combinatorii, funcţii sintetice, topică etc. Am consacrat primul capitol verbului (şi nu substantivului, cum se obişnuieşte), deoarece această parte de vorbire are flexiunea cea mai bogată, este implicată în acord (cu reguli multe şi complicate), generând cele mai numeroase dificultăţi, ezitări, abateri.

6. Analizând diferite variante gramaticale, în termeni care trimit la normă, la criteriul acceptabilităţii şi al gramaticalităţii, în paginile cărţii ne referim frecvent la o anumită bibliografie de profil, indicată generic prin sintagma „lucrări normative".

Am avut în vedere, în primul rând, câteva instrumente de lucru elaborate sub egida Academiei, care reglementează oficial utilizarea corectă a limbii române, în comunicarea scrisă şi orală: *Dicţionarul explicativ al limbii române* (1975), *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* (1982), *îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuaţie* (ed. a IV-a, 1983).

Sintagma menţionată se referă şi la unele cărţi de autor, în care accentul este pus în totalitate (sau în bună măsură) pe aspectul normativ: Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"* (ediţia a H-a, 1948), Valeria Guţu Romalo, *Corectitudine şi greşeală (Limba română de azi)* (1972), Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi* (1986).

Bibliografia de bază a lucrării noastre mai cuprinde următoarele volume, care au un caracter normativ implicit: *Gramatica limbii române* (ediţia a Ii-a, 1963), Iorgu Iordan, Valeria Guţu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române conteporane* (1967), Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române* (1968), G. Gruiţă, *Acordul în limba română* (1981), Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române* (1982).

7. Recomandările noastre ţin seama de regulile formulate în lucrările de specialitate amintite. în câteva situaţii am exprimat rezerve faţă de norma „oficială", propunând, argumentat, modificarea ei, aducerea la zi. Asemenea cazuri nu sunt frecvente. Ambiţia demersului nostru nu a fost aceea de- a propune norme „originale", ci, aşa cum am mai arătat, de a le explica şi justifica pe cele existente. A fost pentru noi un principiu de lucru să nu derutăm cititorul, să nu subminăm autoritatea normei, ci să înlesnim accesul românilor spre rigoarea limbii literare. Măsura în care am reuşit acest lucru ne-o va da reacţia „beneficiarului", pe care o aşteptăm cu emoţie.

8. Unele subcapitole ale acestei cărţi au fost, iniţial, publicate în excelenta revistă*Excelsior,* din Cluj-Napoca. Redactorul-şef al publicaţiei amintite, profesorul Ilie Radu-Nandra, ne-a făcut şi inspirate sugestii cu privire la maniera de prezentare a problemelor tratate. Pentru toate acestea, ca şi pentru consecvenţa cu care a susţinut ideea alcătuirii lucrării de faţă, îi aducem călduroase mulţumiri.

9. Această ediţie este identică cu cea din 1994. Am renunţat la cele patru întrebări adăugate în varianta din 1998, de dragul simetriei subtitlului („77 de întrebări, 77 de răspunsuri"). La sfârşitul cărţii am dat câteva ecouri critice la ediţiile I şi a Ii-a. Specialiştii care au binevoit să se pronunţe asupra valorii şi utilităţii lucrării sunt rugaţi să primească, şi pe această cale, întreaga noastră gratitudine.

Autorul

Capitolul I

VERBUL

1. Cartea *va apare* în curând sau Cartea *va apărea* în curând ?

Verbul subliniat din titlu aparţine conjugării a Ii-a (cu infinitivul în *-ea),* de aceea formularea corectă este cea de pe locul secund *(Cartea* va apărea *în curând).*

Este adevărat însă că foarte mulţi vorbitori - şi nu dintre cei cu un slab nivel de instrucţie - apelează astăzi la varianta în *-e (va apare),* cu sufix infinitival specifiv conjugării a IlI-a.
Frecvenţa abaterii de la normă, sesizabilă şi la alte verbe care aparţin aceluiaşi tip flexionar, arată că avem de-a face cu un fenomen lingvistic mai amplu, care merită să fie cunoscut. Este vorba dejţejdmjajinor verbe de apărăsi clasa flexionară a conjugării a Ii-a, trecând laconiu-garea^aJH^. întrucât conjugarea a Ii-a este toarte slab reprezentată în limba română actuală (aproximativ 25 de verbe active), se pune chiar întrebarea asupra şanselor de supravieţuire a acesteia într-o perspectivă mai mult sau mai puţin îndepărtată. în mod implicit, este pusă în discuţie şi autoritatea/legitimitatea normei pe care am invocat-o în soluţionarea cazului exemplificat în titlu.
1. Destinul verbelor de conjugarea a Ii-a poate fi aproximat numai în urma examinării acestor verbe, individual sau pe grupuri mai restrânse, înainte însă de acest demers, facem câteva precizări lexico-gramaticale cu caracter mai general.
Toateve^b^le^onjugăriiaII-a sunt de ^jj
a *avea, a bea, a cădea, a durea,*
uthcâ^ea/aparea^aptacea^a putea, a scădea, a şedea, a tăcea, a vedea, a vrea, a zăcea. Alteles^nit^^apariUi^ calchierea, totală sau parţială,
a^nor^od^neOT^^nce: *a apărea,*

a compărea, a se complăcea, a decădea, a dispărea, a displăcea, a întrevedea, a prevedea, a reapărea, a recădea, a revedea.
Având în vedere că neologismele de mai sus au intrat în limbă în ultimii 150-200 de ani, putem afirma că, mj^jnujit^d^jm^jmie^uu, aceastăclasăflejjionară (conjugarea a Ii-a) a fosttotalneproductivă, în ?îu3amultor înfluenţeTeîîc^lepecă^ele^âsuportat limba română în acest vast interval de timp. încadrarea morfologică a neologismelor verbale amintite, la conjugarea a Ii-a, ca derivate ale verbelor *a cădea, a părea, a plăcea, a vedea,* nu numai că nu a, dus la fortificarea unui model flexionar fragil, dar l-a slăbit şi mai tare.
Migjândulţerior spre / cjQnj^ju^a^jn-a^nmlej^^^
2. Orientarea acestor verbe spre conjugarea a IlI-a, care cuprinde cam 250-300 de verbe, şi nu spre celelalte două, mult mai bine reprezentate cantitativ (conj. I, aproximativ 2500; conj. a IV-a, aproximativ 3000 de verbe), se explică prin asemjinar^afoartemare dintre modelele
a) *Infinitivul prezent* are accentul pe silaba penultimă, la verbele de conjugarea a IlI-a *(a înţelege, a merge, a pricepe* etc), iar la cele de conjugarea a Ii-a accentul cade pe silaba ultimă *(a avea, a putea, a durea* etc). Această diferenţă de accent este mai importantă decât opoziţia afixală *(e-ea),* care poate fi neutralizată. De exemplu, forma regională *a vede,* cu un *e* deschis în final, accentuat, se încadrează tot la conjugarea a Ii-a, ca *a vedea,* formă literară; în schimb, *a ţine* şi *a ţine* (cu *e* deschis) prin diferenţă de accent, sunt repartizate la conjugări diferite.
b) *Indicativul prezent* (persoanele I şi a Ii-a plural) are radicalul accentuat când verbul este de conjugarea a IlI-a *(mergem, mergeţi)*; la verbele de conjugarea a Ii-a, accentul cade, obligatoriu, pe flectiv *(putem, puteţi).*
Desigur, pentru a realiza o imagine absolut exactă a deosebirilor dintre cele două conjugări, trebuie să avem în vedere, pe lângă formele rmenţionate mai sus, timpurile şi modurile compuse, în a căror structură I apare infinitivul (indicativul prezent, condiţionalul-optativ prezent, imperativul negativ singular). De asemenea, trebuie să ţinem cont că ele_de Eersoanele I şijt Ii-a plural, de lajndicativul prezenL se

lâJ
intermediară, ^ [1] 'Scum în aceasra
lâzif"
|şpe£ţjiiedela co^rjujicdvjiţezent^/de
Viitorul construit cu conjunctivul şi de la imperativul plural (persoana a H-a). în rest, cum afirmam anterior, cele două paradigme (conjugarea a IlI-a - conjugarea a Ii-a) sunt identice, fapt care facilitează trecerea de la o clasă la alta (în realitate, de la cea mai slabă cantitativ, mai neproductivă, la cea mai puternică).
' . conju
iusfLCua£gsţa) şi a Ii-a pjmaj__(şi a cauză, procesuTcunoăşte şi o fază flexiune mixtiLDi pildă, un verb ca *a apărea* se află 5e~"spune frecvent *va apare, ar apare* (după *ap^em^_QP£r^ţU^upi^c^^^^^^^.* fireşte, un verb îşi schimbă statutul morfologic numai după ce a străbătut toate etapele, cum s-a întâmplat cu *a rămânea, a ţinea, a umplea,* care, astăzi, în toate lucrările descriptive, explicative sau normative sunt trecute ca verbe de conjugarea a IlI-a *(rămânem, ţinem, umplem).*
3. Ţinând seama de cele arătate până aici, putem examina situaţia principalelor verbe care aparţin conjugării a Ii-a şi putem încerca o prognoză privind „ataşamentul" acestora la tipul flexionar respectiv, a) Verbele *a avea, a lua, a durea, a putea, a şedea* şi *a vrea* au o poziţie foarte bine consolidată şi nu manifestă tendinţa de părăsire a conjugării a Ii-a. Cauzele acestei stabilităţi nu suntideatijfe pentru toate cele 6 verbe amintite. De *exemplu, A bea* şi *a vrea/nu* se vor putea încadra niciodată la conjugarea a IlT^aTcleoarece, fiind monosilabice, nu gpt respecta regula accentului pe silabajienulirmă, regulă fermă,
auxiliar mo
Ţ^ verb predicativ,
lcTsemiauxiliar de modalitate) face imposibilăapa-
de forţajcjetairacţie a ii
unui aljLjnoddflexionar. Intr-o situaţie aproape similară se *■f 'verbul/a putecTAîrecvenţă.* mare, valori multiple, plus motive de eufonie) Maîgreu de explicat este „ataşamentul" celorlalte două verbe *(a durea, a şedea),* de aceea ne mulţumim doar să-l consemnăm, ca simplă stare de fapt.
b) Verbele *a încăpea, a scădea, a tăcea* şi *a zăcea* cochetează intens cu modelul flexionar al conjugării a IH-a. Cele mai avansate sunt *a*

încăpea şi *a zăcea.* Pentru cel dintâi, explicaţia avansului ar putea-o constitui structura sa trisilabică. Este singurul verb de conjugarea a Ii-a, dintre cele moştenite din latină, care are o asemenea dimensiune, dacă ţinem seama că *a rămânea,* tot trisilabic, a trecut deja la conjugarea a IlI-a *(a rămâne).* La *a zăcea* s-ar putea găsi o explicaţie prin „uitarea modelului", datorită frecvenţei sale mai reduse. Oricum, nici acestea *(a încăpea, a zăcea),* nici celelalte două *(a scădea, a tăcea)* nu au depăşit etapa I a tranziţiei (modificarea infinitivului). Formulări ca *ar mai încape, va scade, ar tot zace, n-ar mai tace* (în loc de *ar mai încăpea, va scădea, ar tot zăcea, n-ar mai tăcea)* pot fi frecvent reperate în româna actuală, dar *încăpem, scădem, tăcem, zăcem* (pentru *încăpem, scădem, tacâm, zăcim)* nu apar decât cu totul izolat.
c) Verbele-bază *{a cădea, a plăcea, apărea* şi *a vedea)* sunt atrase spre conjugarea a IlI-a prin derivatele lor. Vom explica mai jos mecanismul acestei deplasări. Deocamdată, menţionăm că *a plăcea* şi *a părea* sunt destul de frecvent utilizate cu forme modificate, de conjugarea a IlI-a : *nu mi-arplace, nu*

mi-arpare rău (în loc *de nu mi-ar plăcea, nu mi-ar părea rău).*
d) Setul de nj^dojysm^jQbJinjUfijîriq^c^^ încadrate la conjugarea a Ii-a (a *decădea, a displăcea, a se ^ xicompărea, a dispărea, a întrevedea, a prevedea, a recădea, a reapărea, a revedea)* nu s-a adaptat definitiv la rigorile flexionare ale
laşei. Fiind în majoritate vei^ej^ijţrucjurăjrisilabică, nespecifică unor lexeme aparţinând ace^teTHâ^eT^Ie^TaTr^namfestat de la început tendinţa de a părăsi neproductivul model flexionar oferit, atrăgând, cum am mai arătat, şi verbele-bază spre conjugarea a IlI-a. Primul grup „evadat" îl constituie *a ţinea* (devenit *a ţine)* şi „derivatele" sale : *a se abţine, a aparţine, a conţine, a deţine, a menţine, a obţine, a reţine, a susţine.* în stare foarte avansată se află neologismele adaptate *dupi a plăcea (a se complăcea, a displăcea),* care au depăşit, considerăm noi, faza intermediară, a flexiunii mixte. Formele de infinitiv sau cele compuse cu infinitivul sunt, aproape în totalitate, orientate după modelul conjugării a IlI-a: *s-ar complace, se va complace, mi-ar displace* (în loc de *s-ar complăcea, se va complăcea, mi-ar displăcea,* variante atestate tot mai rar în exprimarea curentă). în plus, la aceste verbe apare şi indicativul prezent cu

accent modificat: *ne complăcem, vă complăceţi, nu-mi displăceţi* etc., în locul formelor cu accent pe flectiv, după regula conjugării a II-a *(ne complăcem, vă complăceţi, nu-mi displăceţi),* forme desuete, ieşite din uz. în legătură cu cele două verbe *(a se complăcea > a se complace* şi *a displăcea > a displace),* considerăm că lucrările normative ar trebui să valideze noua realitate lingvistică, renunţând la o normă pe care uzul a făcut-o anacronică. Destul de avansate în evoluţia lor spre conjugarea a IlI-a sunt şi verbele din familia lui *apărea.* Timpurile formate cu infinitivul sunt frecvent atestate în noua variantă : *cartea va apare, va dispare, el va compare* etc. Formele de indicativ prezent urmează regulile conjugării a II-a, cu accent pe flectiv : *apărem, dispărem, compărem* etc. Acesta este şi motivul pentru care^U |rdintre cele două variante din titlu, corectă este ceacarejse conformează conjugării a II-a
5aîn aceeaşi esteiîtuaţia verbelor *a decădea, a prevedea,* poate cu un uşor avans, deoarece la acestea se înregistrează, sporadic, şi modificări specifice etapei a doua *(să decâdem, să prevedem).* Ultimul verb, *a prevedea,* tinzând să devină *a prevede,* a provocat deja o deplasare de accent şi la substantivul *prevedere,* pronunţat de unii *prevedere/prevederi,* contrar normei literare.
4. Procesul trecerii unor verbe de la conjugarea a II-a la conjugarea a Hl-a este o realitate a limbii române actuale. El se realizează treptat, prin „abateri" de la normă, pe care uzul le produce treptat.
în momentul în care un verb a parcurs toate etapele tranziţiei, acesta primeşte „oficial" (în gramatici, dicţionare, îndreptare) un alt statut flexionar. Până atunci, „abaterile" ammtitej^rezinjâ^-raporţateiajimba wrbitorfitrebuie să ştie că acest „haos îngvistic", îrTcare formele vechi şi cele noi coexistă şi care prepară saltul calitativ final, este tolerat numai în ocaziile nepretenţioase de comunicare lingvistică. în situaţiile care reclamă o riguroasă respectare a normelor limbii literare, aceste „inovaţii" trebuie evitate. O formulare cum ar fi *Cartea va apare în curând,* tolerată în româna colocvială, nepretenţioasă, nu este recomandabilă într-o publicaţie care se respectă, într-o expunere la radio sau la televiziune, într-un discurs academic, parlamentar etc, unde, aşa cum am mai precizat pe parcurs, este obligatorie varianta de conjugarea a II-a: *Cartea va apărea în curând.*
(0

2. Campania care *precedă* alegerile este decisivă sau Campania care *precede* alegerile este decisivă ?

Unele verbe neologice au manifestat mari ezitări în perioada acomodării lor la sistemul
îepildă, a osciîâTîntre~cbnjugarea I *(a preceda)* şi conjugarea a IlI-a *(a precede),* iar procesul de adaptare nu este încheiat nici astăzi.
Lucrările normative recomandă încadrarea la modelul flexionar al conjugării I *(a preceda),* ceea ce înseamnă că, dintre cele două variante date în titlu, numai prima este corectă :
Campania car^pfeeedă~alegerile este decisivă.
într-adevăn/examinând întreaga paradigmă a verbului în discuţie, constatăm că j[tracţia_ conjugării^ a fosţ^ mai putenucăjlajjwreajQajoîj-
i sistem. De exemplu, participiul
precedat (de la *a preceda)* nu are concurent într-un eventual *preces* (de la *a precede).* în consecinţă, toate formele compuse în structura cărora intră participiul - şi acestea nu sunt puţine - vin să consolideze poziţia lui *a preceda (a precedat, va fi precedat, să fi precedat, ar fi precedat, a fi precedat, de precedat).* Se adaugă întreaga diatezâ pasivă *{este precedat/ă, era precedat/ă* etc). De asemenea, la imperfect, perfectul simplu şi mai mult ca perfectul indicativului, se utilizează exclusiv formele lui *a preceda (preceda, precedă, precedase).*
SJngj£eJ^lo£uj^vJn__^ai5^ pe
a preceda sunt:
*o) */9yisl>&'%%Bl* (§i formele, compuse în structura cărora intră ' . infinitivul);
*7 ^^^^^^^^^^*
a) Infinitivul prezent şi formele compuse cu acesta oferă, prin urmare, variantele paralele:
Campania va preceda / va precede *alegerile. Campania* ar preceda / ar precede *alegerile* etc.
Opţiunea gramaticii normative pentru prima variantă *(va preceda, ar preceda* etc.) se justifică prin aHn^greaJa^ş^ny^argumentată şi de
pre^ojid^snţa^njjz^ace^îej/

b) în ceea ce priveşte prezentul indicativului, lucrurile sunt ceva mai complicate. Pentru o înţelegere exactă a acestei situaţii, recurgem la o prezentare paralelă a celor două paradigme, la timpurile menţionate.
preced prepezi——*-f 'preceda I*
precedăm precedaţi precedă
zent
a precede
preced
precezi
precede
precedem
precedeţi
preced
Conjunctiv
a preceda să preced să precezi sa *precede* să precedăm să precedaţi să precede
precede sa preced precezi
*iăpreceadă_*

sa precedem să precedeţi să preceadă
Compararea celor două paradigme, la timpurile indicate, arată că, de fapt, o reală concurenţă se manifestă numai la persoana a IlI-a, singular
l-a singular, formele sunt identice. Ea persoanele I şi a Ii-a plural, formele sunt diferite, dar cele de conjugarea I *(precedăm, precedaţi*; *să precedăm, să precedaţi)* s-au impus, variantele de conjugarea a III-a *(precedem, precedeţi*; *să precedem, să precedeţi)* fiind în curs de abandonare.

Pentru persoana a *^^MM^f^fMffM^MffM* la indicativ prezent a fost *Acctpmftonaamapreceda (preceaaŢ,* iar la conjunctiv prezent, forma lui *a precede (să preceadă).* Această normă hibridă este unanim respectată la conjuctiv *(să preceadă),* dar este puternic contestată la indicativ prezent. într-adevăr, foarte mulţi vorbitori preferă formele *el/ea precede, ei/ele preced,* ignorând varianta recomandată *(el/ei precedă).* Aşa stând lucrurile, se pune întrebarea dacă n-ar trebui „demixtată" flexiunea persoanei a Hl-a, admiţându-se formele lui *a precede* şi la indicativ prezent, nu numai la conjunctiv. Aceasta ar însemna o mică extindere a unei excepţii deja existente, pentru că, în restul flexiunii, au învins, aşa cum s-a văzut, formele lui *a preceda.* Uzul va decide asupra viitorului acestei norme. Deocamdată, corect este să spunem *campania/campaniile care* precedă *alegerile,* evitând formulările *campania care* precede *alegerile* sau *campaniile care* preced *alegerile.*
Observaţii:
1. Discuţia de mai sus este valabilă şi pentru *asticc^dg^caie^se^jz* consecinţă, vom spune *evenimentul/*

evenimentele care succedă *alegerile* (nu *evenimentul care* succede *alegerile,* nici *evenimentele care* succed *alegerile).*
2. Alte verbe neologice aparent similare (exemplu: *aaccede^av* avut alt destin a in-aie/Zea *accede ;eîMe acced* etc.TTdupS modelul lui *amrcede.*

3. Cui i *se datore se* aceste rezultate sau Cui i *se datorează* aceste rezultate ?

Aici nu mai este vorba de un neologisnvcide un verb format pe teren romane§c-tae la *dator),* case a^tmoscuţ o dublaihs^drareflexionară:

^7T

paralele7~cu
ce"Ie~din titlu.
Cazul nu este singular, deoarece limba română cunoaşte şi alte verbe care oscilează între cele două modele flexionare. Ambele conjugări (I şi a IV-a) sunt bine reprezentate cantitativ, dar forţa lor de atracţie este variabilă în timp. Conjugarea a IV-a a fost foarte productivă în perioada veche, a achiziţiilor verbale' de origine slavă, apoi maghiară, turcă, neogreacă. în româna
coj^e^jgo^r^j^ojo^ismde^de^jăgjneromanică
c^nJ3Jg|nn$_i$^u^tran^
^^^ţ Aşa seexpîîca
'faptul că în cazul unor dublete, cum este şi cel discutat aici, varianta de conjugarea I a obţinut, de regulă, câ£ţig_de_-9auză. în momentul de faţă, se pot înregistra următoarele/trei situaţii:
1. Limba literară acceptă numai varianta de conjugarea I, cea de conjugarea a IV-a fiind abandonată. Exemple:
adăuga (nu *a adăugi)* *£a gâdila* (nu *a gâdili)*
Wa
la
aiura (nu *a aiuri)*

rezolva (nu *a rezolvi)*
Dintre formele respinse, ausupraviejujt^oancâte^participjiadjecti-vizate *{adăusiL. aijmt)* sau substantivele derivate de la asemenea exemplu: primul
*Yormejrezoli>iţo^* p Totâîcise poate încadra perechea *a curăţa* -termen reţinut de limba literară, iar al doilea^ doar cu statutjdejegionalism gramatical.
5
VERBUL
23
10-
2. Ambele încadrări sunt admise, dar *cjidipţepden* sgmantice/funcţi nând, în fapt, ca două verbe diferiter *u^<=^l*
Ja înflora ("a împodobi cu flori") - *a înflori* ("a face flori"); *la îndesa* ("a îngrămădi, a face compact") - *a îndesi* ("a înmulţi, a face frecvent").
3. Cele două forme se folos
a împătura - a împături a datora - a datori
Rezultă de aici şi răspunsul la întrebarea din titlu:
Observaţii :
1. Trebuie precizat că această variaţie liberă se^ftmitează, înpni c^a^Ja^dQu^irjpuri^Jnj^a^^rez^nţ^i conjuncţivjarezent. \Celelalte forme ale lui *a datori* au cam dispărut din uz, inclusiv /infinitivul şi participiul, plus formele compuse construite cu /acestea. A fost reţinut doar *datorită,* dar ca prepoziţie. MThiar şi la cele două timpuri menţionate (prezent indicativ şi prezent conjunctiv), active sunt mai ales formele de persoana a IlI-a ale lui *a datori.* Prin urmare, numai intre : """ ">
datorează - datoreşte (pers. a IlI-a, sg.) | prezent
J u
datorează - datoresc (pers. a ffLa, pi.) J indicativ;
să datoreze - să datoreascâ (pers. a ljl-a. sg. şi pi.): prezent conjunctiv.
2. Statistic vorbind, cei mai mulţi vorbitori preferă, în perechile de mai sus, varianta din stânga (de la *a*
gistrează, la unii români instrT^
forme, dar
când este vorBădeo^
50 de lei) şi cea de conjugarea
Mai nou, se înre e a utiliza ambele QnjugajeaI, dă
datoreşte *în primul rând antrenorului său).*
datorează
vorba de un^sen^ *succes* se
24
GRAMATICĂ NORMATIVĂ
Nu credem c^aspectul semantij>explică, singur, preferinţa pentru *a datori,* în situaţii cum ăffi cea de mai sus. Considerăm că intervine aici şi^ un element de natură gramaticală: utilizarea
ibinate, cdedouăconditiLgoţ^yx)-
jjţ chiar în
enunţul citat aici. Dacă renunţăm la reflexivul pasiv, apare mai naturală apariţia lui *a datora* : *El* datorează *acest succes în primul rând antrenorului său.*
în cazul formulărilor din titlu, am arătat că ambele sunt corecte, dar, având în vedere că sunt întrunite cele două condiţii menţionate anterior (în primul rând prezenţa reflexivului pasiv), *varianta*
naturalel ***t***
4. Lichidele *se evaporă* sau Lichidele *se evaporează* ?
Verbele de eonjugarea I^eîmpart în două subclase, după o anumită particular

irateTîexîonara care apare lamdicaîîv prezent, conjunctiv prezent, imperativ şi viitorul format cu conjunctivul :/werbe cu *-ez,* ca *a studia (studiez, să studiez, studiază tu, o să studiez)*^jveîBerară *-ez,* ca *a învăţa (învăţ, să învăţ, învaţă tu, o să învăţ).* "^
Unele şi-au creat paradigme paralele (cu şi fără *-ez),* provocând dificultăţi în alegerea variantei corecte. în aceste cazuri, este bine să avem în vedere următoarele realităţi lingvistice:
1. Există verbe la careceJedmiăjQrjiiejjaralele^^^ din^m]^nilde_yedereallimbii normale, în sensul că una este consi-
ierailfliteîăTCcmicTaTlar^ealauTeste^egională sau învechită, în orice caz neliterară.
a) Forma cu *-ez* este cea corectă :
„eu lucrez, tu lucrezi, el lucrează" etc.
^ „eu lucru, tu lucri, el lucră" (v. regională) „el îngenunchează"
a lucra
a îngenuncheat
„el îngenunche" (v. regională)

b) Forma fără *-ez* este corectă, literară:
A „el disperă"
/ *a dispera S I* „el disperează" (v. învechită)
/ „el înhamă calul"
/ *a înhăma S*
^ „el înhămează calul" (v. regională, învechită)
2. O altă categorie o formează verbele care s-au impus cu ambele forme în limba literară, fiecare variantă având însă un conţinutspecific :
a acorda
a concura
a contracta
,acordă un premiu"
„acordează vioara" „factorii care concură la această reuşită"
„sportivii care concurează la probele atletice" „muşchii se contractă"
„relaţiile comerciale se contractează anual" „crinul degajă un miros specific"
a degaja S
„poliţia degajează căile de acces"
a manifesta
a ordona
a reflecta
a turna
„manifestă multă înţelegere"
„manifestează în faţa ambasadei" „ordonă retragerea armatei"
„ordonează lucrurile din cameră" „oglinda reflectă realitatea"
„filosofii reflectează asupra realităţii" „toarnă apă în cană"
„turnează un film despre tineret"

3. Româna actuală dispune şi de un grup de verbe cu dublă formă, la care nu sunt prezente diferenţieri semantice, stilistice sau de statut normativ. Ambelevarianţesuni^ojr^cte^ iar vorbitorii le pot folosi la libera alegere!
/
~a desfăta - „ne das-ratăl/ne desfătează cu cântecele sale" *a (se) evapora* - (lichidele se evaporă/se evaporează" *a şchiopăta* - „el şfchioapătă/şchiopătează uşor" *a ignora* - „ei ignora/ignorează adevărul" *a îngemăna* - „se Jmgeamănă/se îngemănează două destine" *a însemna* - „ce/inseamnă/însemnează asta ? "

Prin al doilea exemplu din această listă am dat şi răspunsul la întrebarea din titlu: Wbele formulări sunt corecte.
Observaţii:
alergază pentru o perioadă prea extinsă
sijuâţiicajăce£a prezentată mai sus, la punctuT3\De regulă, una dintr variante este treptat marginalizată, abandonată, fiind considerată învechită sau destinată unui uz local, regional, ca în cazul verbelor de la punctul 1. Fac excepţie dubletele care încep să se specializeze semantic sau stilistic. Acestea trec în categoria verbelor menţionate la punctul 2, iar procedeul este apreciat ca un mijloc de îmbogăţire a limbii. De pildă, un verb ca *a însemna* se înscrie în această deplasare treptată de la grupul 3 la grupul 2, consolidându-şi ambele forme printr-o tot mai pronunţată specializare semantică. Varianta cu *-ez* este preferată pentru sensul "a nota, a face însemnări, a scrie", pe când cea fără *-ez* se foloseşte mai nou pentru "a semnifica, a avea un anumit înţeles" ;
„el îşi însemnează totul în carnet" *a însemna* <^
^ „acest succes înseamnă mult pentru el"
Desigur, nu orice tentativă de genul celei de mai sus este sortită reuşitei. Un verb ca *a marca,* încadrat la modelul cu *-ez,* începe să-şi formeze şi o variantă „sportivă", fără *-ez* („el marcă gol după gol"), dar este puţin probabil ca aceasta să se impună, dată fiind motivaţia semantică-stilistică prea puţin consistentă. în orice caz, uzulvadgcjde--. Deocamdată, la verbul respectiv, este recomandată forn^acu^ezpentru toate situaţiile.

5. Speranţele noastre *se năruie* sau Speranţele noastre *se năruiesc* ?

Ca şi la conjugarea I (vezi întrebarea nr. 4), verbele de conjugarea a IV-a pot urma în flexiune două'modele : cu sufixul *-escl-ăsc (a privi, a citi, a hotărî)* sau fără acest sufix *(a fugi, a veni, a coborî).* Marea majoritate a verbelor s-au încadrat ferm la una din cele două subclase, cum este cazul celor notate mai sus, în paranteză. Altele a^^scilajjnţri^iputile flexionarejr^nţ^ate^gejîe^
o flexiune dublă. Este
^b^^^^bgj^^^mwuHn^^^areau
- în *u* (cele mai multe): *a destăinui (se destăinuie/se destăinuieşte)*
- în *ă* : *a mărmăi (mormăie/mormăieşte)*
- *în o: a ostoi (se ostoaie/se ostoieşte)*
- *în ă: a hâşâi (hâşâie/hăşăieşte)*

Se cuvine să facem şi aici precizarea că diferente (prezenţa sau absenţa lui *-esc)* se_ manifjşstă numajJa indicativ prezent *(destăinuie/ destăinuieşte),* cojyijnctiv^rezenlXşd *destăinuie/sa destăinuiască),* ^ito-
Ştiv *(o să destănuie/o să destăinuiască*; are" să *destăinuie/drf să destăinuiască)* şi imperativ *(destăinui tul destăinuieşte tu).*
•în ceea ce priveşte raportul dintre aceste variante şi limba literară, există aceleaşi trei situaţii menţionate şi cu alt prilej:
l) Ambele variante sunt acceptate, utilizându-se în rariatieliberă: *a dăinui (dăinuie/dăinuieşte), a dibui (dibuie Idibuieştef.*
2/ Ambele forme sunt literare, dar fiecare are alt conţinut:
a îndoi
^
„el îndoaie o sârmă"
,el se îndoieşte de justeţea[1] măsurilor luate"
V
în uz apar amândouă formele, dar literară este doar una, cealaltă fiind considerată regională, arhaică, colocvială, aparţinând exprimării neîngrijite.

Dăm, în continuare, o listă a principalelor verbe care ilustrează această situaţie.

a) Verbe la care literară (corectă) este forma cu *-esc:*

a bănui	a fulgui	a jelui	a tăinui
a dărui	a gelui	a mânui	a vărui
[0] a destăinui	a gâtui	a părui	a vămui
a drămui	a hăitui	a socoti	a zeciui
a drăcui	a huidui	a (se) strădui a străjui	a zemui

)) Verbe la care literară este forma fără *-esc:*

a bubui	a bâigui	a distribui	a îngădui
a bântui	a constitui	a dezvălui	a învălui
a înlănţui	a turui	a grohăi	a ronţăi
a (se) nărui	a zgudui	a lălăi	a zăhăi
a stărui	a behăi	a ostoi	a mormăi

Verbul a *se nărui* facejiarte^după cum se vede, din această din urmă categorie. Prin uraâre, formularea corectă, recomandabilă-este prima: *Speranţele noastre pe* năruie.

Observaţii:

1. Salvarea unora dintre formele respinse este posibilă, cum am mai arătat, prin specializare semantică sau stilistică. Un verb ca *a mântui,* impus cu varianta fără *-esc (mântuie),* are o întrebuinţare specială în limbajul religios ("a salva, a purifica, a vindeca sufleteşte"), care apelează la formele cu *-esc (mântuieşte).* în felul acesta, verbul respectiv se transferă de la 3b la clasa verbelor menţionate la punctul 2.
2. Izul mai mult sau mai puţin arhaic sau regional al variantelor neliterare pentru verbele de la 3 (a şi b) este valorificat în literatura beletristică pentru efectele sale caracterizante. Utilizarea acestor forme şi în alte stiluri nu este recomandabilă. întrucât diferenţa literar/neliterar este mai greu de sensizat de către unii vorbitori, acestora li se poate recomanda consultarea lucrărilor normative (dicţionare, îndreptare) în momentele de nesiguranţă, până se vor familiariza cu inventarul formelor corecte.

3. Verbul *a trebui* este cel mai important (ca frecvenţă, particularităţi sintactice, oscilaţii flexionare) dintre toate verbele încadrabile la subclasa de la 3. Datorită caracterului special şi foarte complex al situaţiei sale, va fi discutat separat (vezi întrebarea nr. 6).
4. Verbele cu infinitivul în *î* cunosc o încadrare flexionară mult mai fermă. Oscilaţia între modelele cu sau fără *-ăsc* este prezentă foarte rar (exemplu: *a tăbărî* - corectă e flexiunea fără *-ăsc*: ei *tabără* etc, dar regional apar şi forme ca ei *tăbărăsc).*

6. *Trebuie* luate măsuri urgente sau *Trebuiesc* luate măsuri urgente ?

Corectitudinea formulărilor de mai sus vizează două aspecte: morfologia lui *a trebui* şi raporturile sale cu ceilalţi componenţi ai enunţului.

1. Ca verb de conjugarea a IV-a (în -/), cu radical vocalic (în *-u), a trebui* cunoaşte forme paralele : cusj_Sră_^£c (vezi întrebarea nr. 5). Spre deosebire

de verbele discutate în subcapitolul anterior, paţaleiisffiiil se
mjinjfestăaidjimnanapers^^ '
EjersonaLDin acelaşi motiv, este exclus imperativul (care are doar 'persoana a Ii-a), rămânând în discuţie numai indicativul prezent şi conjunctivul prezent (plus, fireşte, viitorul format cu prezentul conjunctivului).
Şi tot spre deosebire de verbele prezentate în subcapitolul 5, limba literară amjmifestat de^ata^c^a^34nco^ecy£nţlînsej£c^e. Eajndi-"
şy^^^^^^^^^^^Xş la viitorul cu **să)** a&şUjref^g^ă-^rjanţa^j^*jp* sa-mHreBuiască *un caiet, o să-mi* **trebtfîască** *nişte caiete*
Aşa stând lucrurile, rezultă că numai prjma variantă din titlu este în concordanţă cu normele limbii literare:
Cealaltă prezintă, pentru cei care o TOl'osesc, riscul unor conotaţii defavorizante (regional, arhaic, neîngrijit).
Observaţii:
Fără a contesta norma actuală, semnalăm totuşi un anumit reviriment al formei cu *-esc.* Faptul se explică probabil şi prin utij^zjuxa_totjiiaj,
adică şi la persoanele I

şi a Ii-a (vezi expresia *Să trăieşti, că ne* trebuieşti). Or^paradigma îră^e£cnudispmiedeposibilităţi de expresie^entruacestepersoane. 5ă mai reţinem că generalizarea formei cu *-esc* ar pune~3e^acord prezentul indicativ cu prezentul conjunctiv, ar „demixta" conjugarea acestui verb. Deocamdată este greu de precizat cât de puternică este această tendinţă şi dacă ea va putea răsturna raportul de forţe dintre cele două variante de indicativ prezent.
2: Trebuie luate măsuri urgente este o structură derivată din *Trebuie să* fie *luate măsuri urgente.* Ca regent impersonal al unei subiective, verbul a trebui apare, obligatoriu, la persoana a IlI-a singular, indiferent de numărul şi persoana care sunt implicate în relaţia predicativă din subordonată. Pentru a evidenţia acest lucru, trecem verbul la imperfect, unde nu mai există omonimia singular - plural, iar forma unică a regentului se explică prin regula amintită:
Trebuia să fiu anunţat/ă.
Trebuia să fii anunţat/ă.
Trebuia să fie anunţat/ă fratele/familia.
Trebuia să fim anunţaţi/e.
Trebuia să fiţi anunţaţi/e.
Trebuia să fie anunţaţi/e fraţii/familiile.
Prin
îa auxilia
la^erbuljjasivjlsuJîkctiyeLfl _j, Jâpt atestat şi de posibilitatea riţTei
1îale[a]tr{5ÎurâT~
\ Trebuia *anunţată familia,* dar JTrebuiau *anunţate familiile.*
/ \ în legătură cu suprimarea lui *a fi* se impune o constatare importantă: *f (*
ea (sjapj^rnaj^^Qje^ajjlic^^
[T] şi a Ii-a, subje^ţuj^s^Jncju^fiindexpnmat tocmai *dvxijiar^Jfiu^Jntfy^^*
încercările unor vorbitori de a crea forme
de persoana I sau a Ii-a la *a trebui,* pentru a include în el subiectul, au generat apariţii ca: *trebuiam anunţat, trebuiai anunţat, trebuiam anunţaţi, trebuiaţi anunţaţi.* Acestea încă sunt privite cu multă rezervă şi au puţine şanse de a fi acceptare. Chiar şi la indicativ prezent, care, prin varianta cu *-esc* tinde să dezvolte o paradigmă tripersonală,

formulările prescurtate de persoanele I şi a Ii-a *(trebuieşti anunţat, trebuim anunţaţi* etc.) sunt departe de a primi girul limbii normate.
Observaţie:
Sintagmele de tipul *trebuie plecat, trebuie mers, trebuie vemţ* nu sunt rezultatul suprimăriî^u^îIîâ?uTuia7Cde^âîe^e~ve7D^I«depe poziţia a doua *(a pleca, a merge, a veni),* fiind intranzitive*Jiiu au diateza pasivă. De fapt, *plecat, mers, venit* sunt aici nişte^
JfâpJttf. Sjjginuljier)repo^itiojîal_ariareşiînjajzujjnTorj^rb^trajiziliye utilizate *cu^ensjib&Q&uţj^fieiniui^^* In toate
/aceste^~sîntagme, apelul la supinul prepoziţional *(trebuie de venit, trebuie de muncit* fttgj reprezintă o greşeală care trebuie evitată.
T Vejjbul *a trebuj£fe£m&* anumite „ciudăţenii" nu numai când este urmat "de contrageri participale.
eai^te^rnuexpnma^tceva^fecaffiecesitateade a se efectua acţiunea^ conţinută de verbul al doilea *(Trebuie să plec).* Vorbitoriisimtaceste două verbe ca o unitate şemantic-funcţională. în consecinţa, unele părţi
f vk| ^" **1^T*I^T^ 1^*71 Ti ^"1 CiI ni I^f*TI\7f* C11TIT O fIP*C^/^I^I** /r|| QCQT^ **1T1** TQtQ Q **f^rf^C TII 1** fa **1 C| C* CIXW i-'X** |/LJKJJLX**LxwX** jUIjltw**LX VC dL»X1L HLXCo&%/X X** L/IAOQLv **XXX XCLLd A^vDt |tJ L/Xv/w**
biverbal. Frecvent se întâmplă acest lucru cu subiectul subordonatei: Eu *va trebui* **să plec.**
După cum se vede, prin această deplasare a subiectului în faţa verbului regent, apar nişte vecinătăţi neobişnuite pentru limba română: subiect de persoana I sau.a Ii-a (singular sau plural), urmat imediat de un verb de persoana a IlI-a singular:
Tu va **trebui** *să pleci. Noi* **va trebui** *să plecăm. Voi* va **trebui** *să plecaţi.*
Această nepotrivire nu deranjează pe nimeni, plural însă, alături an sului *alrebuum* mai^ste tolerată: *Ei* va trebui

J

Această reacţie de respingere, urmată de modificarea lui *a trebui,* are o explicaţie care ţine mai degrabă de DşjJi^in^s^că^ Pentru români, una dintre cel mai grave abateri de la regunleacoraului gramatical este

considerată utilizarea singularului pentru plural, la persoana a IlI-a: *ei merge, ei zice, ăştia e mulţi, astea nu e bune* etc. în literatura noastră satirică s-a făcut adeseori apel la asemenea exprimări pentru a caracteriza nivelul cultural al unui personaj. Ele sunt regionalisme gramaticale muntenеşti, pe care limba literară nu le-a acceptat niciodată.
Teama faţă de cel mai ruşinos dezacord din limba română a determinat modificarea amintită: *a trebui* abandonează statutul de verb impersonal, la care îl obligă calitatea de regent al subiectivei, şi se acordă în număr complexe menjSaarenwi^us^şieatrebuierespe^ată ca atare.
Observaţii:
1. Rezolvarea a fost simplă, sub aspect morfologic, întrucât marea majoritate a timpurilor dispun de forme diferite pentru singular şi plural, la persoana a IlI-a :
El **trebuia** *să plece - Ei* **trebuiau** *să plece.*
El **a trebuit** *să plece - Ei* **au trebuit** *să plece* etc.
La indicajiv prezent, curns-avăzut, cele doujjgrme (singular--plural) sujiţjjmonjiQe:
El **trebuie** *să plece - Ei* **trebuie** *să plece.*
N-ar fi exclus ca, sub imperiul aceleiaşi dorinţe de a evita o formulare care nu elimină total impresia de dezacord (prin omonimia singular-plural), unii vorbitori să simtă o motivaţie în plus pentru apelul la formele cu *-esc,* unde opoziţia de conţinut amintită (sg.-pi.) este clar exprimată formal *(trebuieşte - trebuiesc).* Aşa

cum am mai arătat, acest avantaj ar fi obţinut cu preţul utilizării unor forme lipsite deocamdată de prestigiul exprimării literare.

2.

a trebui îşi

păşj^^azgjQnnajiormală__gentru orice regent îrapeîsonal afjinei subiecţiye_irjersoar

a III^§în|uî3f)7 **Trebuia** *să plece ei mai întâi.* **Va trebui** *să plece ei mai întâi.* **A trebuit** *să plece ei mai întâi.*

Poziţia subiectului de persoana a IlI-a plural *(ei)* nu mai justifică aici acceptarea abaterii de la regula regentului impersonal, de aceea trebuie evitate formulări ca *Au trebuit să plece ei* etc. Situaţia se prezintă diferit la structurile analizate la punctul 2. Variantele contrase, cu suj)iectla^lu^,il^şŗ£ază̧peafre^Hi la *Familiile* **trebuiau** *anunţate.* **Trebuiau** *anunţate familiile.*

Prin suprimarea auxiliarului *a fi,* este greu pentru vorbitorr să interpreteze substantivul *familiile* ca un subiect al participiului, iar pe acesta ca un subiect al lui *a trebui.* Situaţia insolită a participiului în asemenea contexte (aceea de a avea subiect şi de a fi el însuşi subiect) este discutabilă chiar şi pentru specialişti. Soluţia practică adoptată de vorbitori (pluralul generalizat, indiferent de topică) arată că ei percep aici semiauxiliarul *a trebui* în sintagmă sudată cu participiul de la dreapta lui, iar subiectul îl raportează la întregul bloc verbal (numiL-Drejlicailcornpus/

Ca *a trebui* se comportă şi alte câteva verbe, în ipostaza de regente impersonale ale unor subordonate cu subiect la plural:

a urma : Eu **urma** *să plec I Noi* **urma** *să plecăm.*

Ţu **urma** *să pleci I Voi* ***urmaşă*** *plecaţi,* dar *El* **urma** *să plece I Eihjtâfflj^Jsă plece.*

a fi: Eu **era** *să cad I Noi* **era** *să cădem.*

Tu **era** *să cazi I Voi* **era** *să cădeţi,* dar *El* era *să cadă I* ***EijBtâmĂă*** *cadă.*

Tot ca la *a trebui,* nu sunt admise formele „personale" : *Eu eram să cad, Tu erai să cazi, Eu urmam să plec, Tu urmai să pleci.* De asemenea, este respins pluralul la persoana a IH-a când subiectul (la plural) este plasat în interiorul subiectivei: **Urma** *să plece ei mai întâi* (nu **Urmau să plece ei). Era să cadă ei mai întâi** (nu **Erau** să **cadă ei).**

7. Cartea *merită citită* sau Cartea *merită să fie citită* ?

1. *Cartea merită citită* este o variantă prescurtată, rezultată în urma suprimării auxiliarului *să fie* de la predicatul pasiv al subordonate *(să fie citită).* Modelul acestei transformări l-au constituit construcţiile cu *a trebui,* discutate la subcapitolul 6: *Familia trebuia să fie anunţată > Familia trebuia anunţată.* Se pune însă întrebarea dacă structurile din titlu repetă întocmai condiţiile de contragere semnalate la a trebui. De răspunsul dat depinde şi aprecierea corectitudinii formulării *Cartea merită citită.*

Mai întâi, să precizăm că utilizarea prescurtată a unor structuri pasive de acest tip nu se manifestă doar la cele două verbe amintite aici.

a) Verbul *a se cuveni,* ca regent al unei subiective cu predicat la diateza pasivă, apare frecvent cu auxiliarul suprimat:

Se cuvine să **fie luată** *această măsură I Se cuvine* **luată** *această măsură.*

Se cuvine să **fie luate** *măsuri urgente I Se cuvin* **luate** *măsuri urgente.*

Restructurarea operată implică, aşa cum am arătat în subcapitolul 6, modificări de acord şi reinterpretarea relaţiilor din interiorul enunţului rezultat.

b) Alte două verbe *{a se cere, a se impune)* încep a fi atrase tot mai mult în

formulări cu participiul în locul diatezei pasive:
Se cere **luată** *o decizie urgentă. Se cer* **luate** *măsuri urgente.*
Poate nu chiar în aceeaşi situaţie se află al doilea verb, deoarece o exprimare ca Se *impune luată o decizie* apare ca uşor forţată, în comparaţie cu varianta necontrasă *(Se impune să fie luată/ a fi luată o decizie)* sau cu cea rezultată din nominalizarea verbului *(Se impune luarea unei decizii).*
Observaţie :
Indiferent de frecvenţa sau gradul de acceptabilitate a structurilor contrase menţionate la a) şi b), subliniem că ele se justifică, sunt

legitimate semantic şi gramatical, întrucât apare în aceleaşi condiţii cu modelul. într-adevăr, *a se cuveni, a se cere, a se impune,* ca regente impersonale ale unei subiective, sunt sinonime cu *a trebui,* se comportă ca semiauxiliare de modalitate, exprimând „necesitatea" acţiunii din verbul următor,g_u_jiuanţă_imperativă variabilă.
gramatical. El *TÎ&ermnţaTCartea e citită)* este o
A merita se deosebe/gfe de *a trebui* atât semaitfit
feste^jn^p_riroul_
merită să fie citită, **"^ti^KfîţîipWiHRrfl***cfâât n'fs71*
complectivă directă, iar regentul poate sta la orice persoană:
Eu merit *să fiu citit (lăudat* etc). Tu **meriţi** *să fii citit (lăudat* etc).
'sinmemSmâ'etffi învaţă. în dialog, în exprimările eliptice, excepţia este doar aparentă, deoarece complementul direct este, în mod obligatoriu, subînţeles:
- *Merită Ion un premiu* ?
- *Merită*! („un premiu").
Această particularitate a lui *a merita* (complement direct obligatoriu) este importantă. Prin suprimarea lui *a fi* din *Cartea merită să fie*
îjS^arşu6ordOTaţej__eJstepreJuaţ1 m *ij^âs^^ÎJ^UÎtS^Cartea merită citită).*
Prin aceasta însă s-a ajuns într-o situaţie stranie :
Acesta este motivul pentru care limba literară a respins varianta .prescurtată *Cartea merită citită,* ca pe o abatere de la regulile sintaxei romaneştiTAnomalia semnalată aici este cu atât mai puţin tolerată când se manifestă la persoanele I şi a Ii-a: *Tu meriţi bătut, Eu merit lăudat* etc.
Prin urmare, construcţiile corecte sunt: *Cartea merită să fie citită* sau *Cartea merită a fi citită.*

Observaţii:
1. Verbul *a merita* se foloseşte în limba română şi cusenşjmpejsQnal,
Merită să încercăm şi noi.
DatăTîind calitatea de verbpersonal tranzitiv a lui 5are jipare^ de obicei,
: in interiorul subiectivei. Deplasarea^subiectului fn faţa regentului schimbă situaţiâTmai ales când acesta este de persoana a Ill-a, iar predicatul subiectivei este la diateza pasivă:
Meritai să fie citită toată cartea (merita + subiectivă). *Toată cartea merita/să fie citită (merita +* compl. directă).
Dacă prima construcţie (şi interpretare) este uşor ambiguă, a doua variantă evită orice echivoc semantic şi gramatical.
2\înlocuirea unei subordonate al cărei predicat este la diateza pasivă, /cu participiul verbului respectiv, reprezintă un procedeu economicos şi productiv în limba română. Totul i
participiului acordat să fie facon^rdantă (^valejij^ ale^aceştuia. Aşa cum am arătat deja, participiul urmează schema funcţonală a adjectivului, de aceea refuză orice încadrare improprie. Cazul lui *a merita +* participiu nu este

singular. De pildă, un verb ca *a aştepta* nu admite o variantă prescurtată, deoarece oferă participiului care substituie subordonata funcţii incompatibile cu statutul sintactic al acestuia (complement direct şi complement indirect):
El aşteaptă să fie invitat (c.d.). *El se aşteaptă să fie invitat* (ci.).
El aşteaptă invitat şi *El se aşteaptă invitat* sunt, din motivele arătate, inacceptabile.
Cel mai adesea, participiile rezultate în urma unor transformări, cum sunt cele de mai sus, îndeplinesc funcţia de element predicativ suplimentar, determinată de dubla lor orientare: spre verbul din stânga (ca reprezentant al fostei subordonate) şi spre un nume (ca orice cuvânt cu comportament adjectival).

Exemple: *El lasă să fie aşteptat > El se lasă aşteptat.*
El consideră că a fost învins > El se consideră învins. Ea visa să fie invitată > Ea se visa invitată.
Se înregistrează chiarmn abuz de elemente predicative suplimentare,/ dintre care unele se află la limita de jos a toleranţei: *El se vrea lăudat, El se cere tratat, Ea se dorea aleasă.*

8. *Nu merită* să cumperi aşa ceva sau *Nu se merită* să cumperi aşa ceva ?

Enunţurile din titlu ilustrează un model sintactic frecvent atestat în limba română: verb impersonal + subordonată subiectivă. într-o asemenea schemă relaţională, regentul poate fi actualizat prin:
a) verb imperşonal_propriu-zis : *a trebui, a se cuveni, a se întâmpla* etc.
b) verbpej-şjona^sujjux^m^ prin j^/trecerealajeflexiyulQi|siv *(se zice, se aude, se ştie, se anunţă că...)*
mai rarjZJrpaşivul impersonal *(este ştiut că...).* Verbele^dem a) nu pot fi raportate la un subiect-persoană *(eu, tu, el),* de aceea, formal sunt unipersonale, dispun doar de persoana a IlI-a:
Trebuie să plecăm. Se cuvine să aplaudăm.
Verbele de la b) sunt tranzitive, tripersonale (au paradigma completă) şi constituie o clasă bogat reprezentată în limbă. „Impersonalizarea" lor şi utilizarea cu o singură formă (de persoana a IlI-a singular) au loc contextual, fiind, cum am menţionat, rezultatul unei transformări.
OTmaJăjijicesţej^sj^ prtmumfilejgf^exiv^e.
Exemplu:
a lucra (personal)
Eu lucrez Tu lucrezi El/ea lucrează
a lucra („impersonalizat", devenit, formal, unipersonal)
Se lucrează *numai ce a fost proiectat.*

Noi lucrăm Voi lucraţi Ei/ele lucrează
Practic, aproape orice verb tranzitiv are o variantă „impersonalizată", potenţial regenţii unei subiective.
Verbvfyţajneritgse. plasează, cum am arătat în subcapitolul 7, undeva între'cele două clase menţionate la a) şi b); el e^teunvejb^trajjzitiv tripersonal *Ic&^a lucra),* darjşunoaşje ^i q_utilizare_impersonală, prin *se*
Exemplu:
Eu merit Tu meriţi El/ea merită Noi meritătm Voi meritaţi Ei/ele merită
Merită *să încercăm şi noi.*
Unii vorbitori nu au percepţia clară a celui de al doilea sens al lui *a merita,* de aceea aplică procedeul de la b), „impersonalizarea" prin reflexiv:
Se merită *să cumperi aşa ceva I* **Nu se merită** *să cumperi aşa ceva.*

^ şi, în consecinţa, este nerecomandabnaT horma corecta **Numerua** *să cumperi aşa ceva* (cu varianta afirmativă **Merită** *să cumperi aşa ceva).*

Observaţii:

1. Un statut similar are *a renta,* care, va verb impersonal, este sinonim cu *a merita.* Prin urmare, este incorectă construcţia: *Nu se rentează să cultivi plante tehnice* (sau *Se rentează...).* Admisă este doar varianta fără *se*: **Nu rentează** *să cultivi plante tehnice* sau **Rentează** *să cultivi plante tehnice.*

2. Ocazional, este atestată şi o formulare ca **Nu** se există *să nu câştigăm,* respinsă categoric de limba normată. Adăugăm că, în acest caz, nici varianta fără se *(Nu există să nu câştigăm)* nu are

un statut prea nobil, deoarece regent impersonal^ ^ T neadecvată.

9. Eu *continui* cursa sau Eu *continuu* cursa ?

Verbul *acgntimttrrfteologism* de conjugarea TTCtt-fadicalul în vocala *-u,* aje-o'poziţie ingrată în sistemul verbal românesc^Ceielalte neologisme cu forme similare de infinitiv *(a dilua, a evăluaTa evolua, a efectua, a insinua, a evacua, a eşua* etc» s-au încadrat la tipul de flexiune cu *-ez (diluez, evaluez, evoluez, efectuez* etc). *A continua* face excepţie, urmând modelul fără *-ez* al conjugării I:

^/eu continuul , noi continuăm
tu continui el/ea continuă
voi continuaţi ei/ele continuă

est
]a_flectiv, *relua,*
reper
romana
verbe neregul paradigmatic constant. Pe de altă parte, p_^^^
J^^ o reprezentare puternică
icativ prezent (respectiv, conjunctiv prezent). Ea apare mai ales la *f0te?pe0g()&)xr?(a da, a sta, a lua, a vrea)* sau la alte câteva, tot cu radical monosilabic *(a şti, a scrie).*
care s-a încadrat verbul
la i

Este vorba, în primul rând, de verbele de conjugarea 17 cu radical^ vocalic, în *-i*: *a apropia, a speria, a tăia* etc, care au forme omonime pentru persoanele I şi a Ii-a, indicativ prezent: *eu mă apropii - tu te apropii.* Aceeaşi omonimie se regăseşte şi la verbele de conjugarea a IV-a cu radical în *-u,* fără *-esc (a atribui, a bântui, a constituit a contribui* etc), sau cu radical terminat în alte vocale *(a mormăi| a ronţăi, a mârâi* etc.): *eu contribui/ tu contribui.*

Cele arătate până aici (fragilitatea modelului şi analogia cu alte tipare flexionare) explică numărul mare de abateri de la normă în utilizarea verbului *a continua (eu continui, eu o să continui/am să continui).* Ca şi

în alte împrejurări, explicaţia nu este o scuză, de aceea reamintim că formele ŞQrecje de persoana I, rjgntruJndicajjvul prezent, conjunctiv sunt ^elg^cu desjnenţ^îr^SemivocaîîcT: *eu continuu, eu trebuie scT continuu, eu o să continuul am să continuu.* Aceasta înseamnă că a doua variantă din titlu este cea recomadabilă:

Eu **continuu** *cursa.*

10. Ei *nu vreau* nimic sau Ei *nu vor* nimic ?

erbulavrc^e^te^uj^

1. Cu paradigma unui verb
' prezentarea paralelă de mai jos :

a vrea *a voi* —
vreau voiesc
vrei voieşti
vrea voieşte
vrem voim
vreţi voiţi
vreau voiesc

2.

cum se vede în
a vroi (formă hibridă)
vroiesc
vroieşti
vroieşte
vroim
vroiţi
vroiesc

Limba liter
aradigma hibridă *(a vroi),*
vroiaţi, vroiau pot săUpară în variaţie liberă cu *vream, vreai, vrea, vream, vreaţi, vreau* sau *voiam, voiai, voia, voiam, voiaţi, voiau.*

vreau
vrei
vrea
vrem
vreţi
vreau
voi
vei
va
vom
veţi
vor
vreau
vrei
vrea
vrem
vreţi
vor

dar opţiunea.
iar de persoana a IlI-a Dlurai (indicativ ^>-----v—<^-^---^tr^{s}-—r>-
reste mai tranşanta : a ador

w, cambinată^e^^uvwvRezultă că între cele două formulări din
'tKmVcorectaeste a doua: *Ei nu vor nimic.* Este adevărat că şi prima variantă *(Ei nu vreau nimic)* apare destul de frecvent, dar ea are un statut de formă populară, învechită, neadecvată unei exprimări exigente.
Observaţie:
£j£_ţ^ este preferat *a vrea.* De exemplu, la indicativ prezent, *eu vreau, tu vrei* etc. domină distribuţional în raport cu *eu voiesc, tu voieşti* etc. La altele, *a voi* are întâietate: *voiam, voiaţi, voiau* (imperfect) sunt preferate în raport cu *vream, vreaţi, vreau.* La imperativ se utilizează numai *a voi (voieşte tul voiţi voii).* Uneori, în interiorul

aceluiaşi timp, apar diferenţe de utilizare, de la o persoană la alta (exemplu: perfectul simplu: *vrui, vruşi* - prioritare; *vru/voi* - egale; *voirăm, voirăţi, voiră* - prioritare). Am putea alcătui o paradigmă mixtă a perfectului simplu, care să arate astfel:

voirăm voirăţi voiră
vrui
vruşi
vru/voi

Probabil această alternanţă funcţională a favorizat treptat contaminarea formală şi apariţia variantelor hibride.

11. Ei o să *meargă* sau Ei *or să meargă* ?

Formularea corectă este prima: *Ei o să meargă.* Vorbitorii care utilizează forma greşită *(Ei or să meargă)* sunt, în general, oameni preocupaţi de corectitudinea exprimării lor, dar care au o cunoaştere limitată a normelor gramaticale. Această nesiguranţă, combinată cu dorinţa de a nu greşi, îi duce uneori la excese. în exemplul nostru, de frica unui dezacord, probabil, a fost operată o diferenţiere singular/ plural *(El o să meargă - Ei or să meargă),* inexistentă în sistem. Reamintim că acest tipde viitor arejinriăloar£a_sti3Jcjuri_^^

în legătură cu diferitele modalităţi de exprimare a viitorului în limba română, se constată o percepţie uşor deformată a statutului lor în raport cu limba literară. Se pare că şcoala nu este străină de această optică. Utilizând frecvent sintagma „viitorul popular" pentru formele compuse cu conjunctivul *(o să merg, am să merg),* a creat falsa impresie că „viitorul literar" este reprezentat numai de cel construit cu auxiliarul *a vrea* şi infinitivul verbului de conjugat *(voi merge, vei merge* etc). De aici şi un abuz al elevilor în utilizarea ultimei variante, ori de câte ori consideră că se impune o exprimare literară, corectă. Mulţi păstrează această obişnuinţă şi mai târziu, imprimând o notă de livresc şi artificial comunicării lor.

în realitate, toate^cjeje^jreijjgjţn^d^ ^u.

precizarea că există totuşi ojpedjjjjga^sj^liây^. de care este bine să se ţină seama. Tipul de viitor cu infinitivul, „viitorul academic" *(voi merge* etc.) este caracteristic exprimării scrise, mai ales pentru stilurile ştinţific şi administrativ. Viitorul format cu conjunctivul *(o să merg, am să merg)* este varianta literară pentru celelalte stiluri, conferind naturaleţe exprimării orale.

Observaţie:

Forme de viitor cu caracter popular-familiar, regional există. Ele se înregistrează tocmai la viitorul considerat literar prin excelenţă, cel cu infinitivul: *eu oi merge, tu ăi (îi, ei, oi) merge, el o (a) merge, noi om merge, voi ăţi (îţi, eţi, oţi) merge, ei or merge.*

12. Trebuie *să aibă* răbdare sau Trebuie *să aibe* răbdare ?

Cei mai mulţi vorbitori întrebuinţează forma cu *-â (să aibă),* adică varianta corectă. Abaterea de la normă este însă destul de frecvent atestată, de aceea o semnalăm aici, în scopul evitării ei.

1 Gjijdi^

să (citesc - să citesc; *citeşti* rsoanele I şi a Ii-a.

-e; *e-ă)*

persoana a IlI-a, marchează aceeaşi persoană la conjunctiv prezent prin desinenţa *-e (el/ea învaţă - el/ea să înveţe)*; şi invers, cele care au desinenţa *-e* schimbă la conjunctiv cu *-ă (el/ea merge - el/ea să meargă).* Aceste forme de persoana a IlI-a singular (conjunctiv prezent) se repetă întocmai la persoana a IlI-a plural *(ei/ele să înveţe, ei/ele să meargă).*

2. Excegîjilejle *e*
aceastăjegulă ajnterşanjabnităţii_desinenţelp£ *(ă-£*
ând aparma 1 Stîveifonetîce.
- Desinenţa *-e* nu poate să apară precedată de *u* semivocalic. Această incompatibilitate fonetică a creat forme omonime, pentru indicativ şi conjunctiv, persoana a IlI-a, la următoarele verbe : *a ploua (plouă - să plouă)* şi *a oua (ouă - să ouă).* Regional există forme diferenţiate de conjunctiv (exemplu: *să ploaie),* dar ele nu au fost reţinute de limba literară.
- Desinenţa *-ă* nu poate fi precedată de / semivocalic, datorită aceleiaşi incompatibilităţi fonetice, generând omonimie desi-nenţială în *-e (taie - să taie, se sperie - să se sperie, se suie -să se suie, scrie - să scrie).* La unele verbe (ca *a scrie, a se speria),* semivocala *i* nu este marcată în scris.
/ byCând *ve^elepTezhaâoJlexmTigxmi^Ă^nnÎDcadraresi* lor la
%|asuccedal
î^^ şi
conjunctiv) rezultă din tratarea lor ca verbe de conjugarea I, la indicativ, aşa cum recomandă lucrările normative *(precedă, succedă),* dar ca verbe de conjugarea a IlI-a, la conjunctiv *(să , preceadă, să succeadă)* (vezi subcapitolul 2).
c) £jând avem de-a face cu verbe a căror flexiuneestenegulaţă: *dă - să dea, stă - să "sTea^esîe -sa jie.* Pnmeleaouă au"şi un conjunctiv „regulat", în *-e (să deie, să steie),* dar acesta are un statut regional-arhaic.
Observaţii: 1. Forma *săjail*

1 *(e-ă): are - să aibă.*
Alături de forma~greşită *să aibe,* trebuie evitate şi variantele *să aivă* sau *să aive.*
2. O regulă aparte funcţionează în cazul unor verbe monosilabice de conjugarea a H-a *(a vrea, a bea),* care nu au la indicativ prezent îîcrHSsînenţa *-ă,* nici desinenţa *-e,* pentru persoana a IlI-a.
jnjriuâ_jndicadv-conjunctiy serealizeazjLaiciJn baza unei desinenţe zero: *el/ea vrea - el/ea să vrea*; *el/ea bea - el/ea să bea.* Formele *să vreie, să beie* nu sunt literare.
3. Verbul *a ieşi* marchează opoziţia indicativ-conjunctiv prin formele : *el/ea iese - el/ea să iasă.* Unii vorbitori inversează în mod eronat aceste forme, probabil sub influenţa graiului „de acasă", spunând *el iasă - el să iese.*
4. De evitat sunt şi formele iotacizate regionale ca: *să amâie, să rămâie, să saie, să spuie, să vie, să creazâ, să vază, să trimită* etc.

13. A venit fără să fi scris sau *telefonat* înainte sau A venit fără să fi scris sau *să fi telefonat* înainte ?

^Flexiunea verbală__cunQaşte_două_moddităţi_de realizare: prin forme litice, compuse
{am scris, voi scrie, aş fi scris etc). Acestea din urmă sunt alcătuite din 5uTde conjugaTfrasinfinitiv, participiu sau gerunziu), precedat de un auxiliar morfologic(g/M, *voi, aş, aş fi, să fi* etc). Tot aici trebuie incluse fonfte~~le~~ ~~ionipgg~~e~~~~eu *să, o să, am să,* care se asociază cu prezentul yunctivului.
Auxîfiirele menţionate sunt Toarte Importante, îramaiKjak (mod, timp, persoană, număr); ele'fac ncV de aceea prezenţa lor este strict necesar jliferează obiceiuTde a renunţa la aceste afixe mobile în structurile coordonate. Este vorba de nerepetarea auxiliarelor la verbul al doilea (al treilea etc), considerându-se că este suficientă prezenţa acestor indicatori gramaticali la primul constituent al coordonării. Aşa s-a procedat cu *să fi,* la prima variantă din titlu:

A venit **fără să fi scris** *sau* **telefonat** *înainte.*

Suprimarea auxiliarului verbal, în condiţiile arătate, poate fi repetată la toate timpurile şi modurile compuse:
A venit **fără a scrie sau telefona** *înainte* (infinitiv prezent). *A venit* **fără a fi scris sau telefonat** *înainte* (infinitiv perfect). **A serios şi telefonat** *înainte de a veni* (perfectul compus). **Va scrie sau telefona** *înainte de a veni* (viitor). **Va fi scris sau telefonat** *înainte de a veni* (viitorul anterior). **Ar fi scris sau telefonat** *înainte de a veni* (condiţional optativ perfect) etc.
Preferinţa vorbitorilor pentru formularea „prescurtată" este normală şi corespunde unuia dintre .principiile care guvernează din interior dinamica limbii - economicitatea. Exprimarea „economicoasă" are însă anumite limite. Ea nu trebuie să compromită claritatea mesajului sau să pericliteze^ptegriţatea unor structuri morfologice.i
|ic^ji,cuatâtiriai
puţin lacel^jonologic. Omiterea~~auxiliarului morfologic al formelor
/verbalecompuse nu este acceptabilă nici în structurile coordonate, ca acelea exemplificate mai sus. Ele trebuie rescrise cu completarea respectivă, lucru pe care îl lăsăm în seama cititorului.
Observaţii :
1. Unele timpuri (moduri) se pretează în mai mare măsură decât altele la suprimarea auxiliarului în coordonare. De exemplu, perfectul compus apare mult mai frecvent în această ipostază, în comparaţie cu conjunctivul prezent sau formele compuse cu acesta. Se înţelege că şi gradul de toleranţă faţă de varianta „prescurtată" este diferit. O formulare ca *în viaţa mea* **am văzut şi auzit** *multe* este mult mai uşor acceptată decât *în viaţă* ***o*** **să vezi şi auzi** *multe.* De asemenea, se constată că existenţa unui conectiv subordonator în faţa auxiliarului favorizează omiterea acestuia la al doilea termen coordonat. Să se compare, în acest sens, un enunţ ca *A trăit* **fără a scrie sau citi** *un singur rând,* tolerabil în comunicarea nepretenţioasă, cu **A scrie şi citi** *a învăţat la vârsta de 5 ani,* exprimare greu de acceptat în orice împrejurare. Această diferenţă de acceptare sugerează rolul unor asemenea asocieri

<D

(conective subordonatoare + forme verbale compuse) în declanşarea mecanismului care a dus la extrapolarea unui fenomen sintactic (nerepetarea unui element comun al termenilor coordonaţi) la nivelul morfemelor, al afixelor mobile. Dar, dincolo de orice discuţie referitoare la geneza acestor construcţii, la gradul lor de acceptabilitate în comunicarea nepretenţioasă, reamintim că, din punctul de vedere al limbii literare, *omiterea auxiliarului morfo-constituie o abatere de la norme*
(sunt lăudat, eşti lăudat
îcia
Oşjtuaţie etc). Auxiliarul ar cu urîparticipiu aceasta cauză,
Jiate
ici autonomie morfologică, iar asocierea lui oate fi
fost
lăudat şi premiat se poate plasa la nivel sintactic, formularea având aceeaşi legitimitate ca şi *A fost bun şi drept* (dar cu o interpretare diferită, rezultată din obligativitatea subînţelegerii). Afixul mobil al diatezei reflexive (= pronumele reflexiv) are un alt statut morfosintactic, fapt care impune repetarea lui în faţa tuturor termenilor coordonaţi: Se **juca** şi se **plimba** *zilnic* (nu *Se juca şi plimba zilnic).*

14. *Avem a face* cu un impostor sau *Avem de-a face* cu un impostor ?

Locuţiunea verbalăj^ibliniată în titlu *(avem a face/avem de-a face)* în ainbele-varîante. Statistic vorbind, forma a doua are o frecvenţă mult mai mare decât cealaltă. Varianta fără *de* apare mai ales în exprimarea lingviştilor şi a unor profesori de limba română. Ei îşi justifică opţiunea prin apel la regula gramaticală, potrivit căreia infinitivul, când îndeplineşte funcţiile de subiect sau complement direct, nu trebuie să fie precedat de prepoziţie. Norma aceasta există, într-adevăr, şi în conformitate cu exigenţele ei sunt corecte formulările: *Este greu* a distinge *binele de rău* (nu *Este greu* de *a distinge binele de rău)* şi *El încetează a mai* **colabora** (nu *El încetează* de *a mai colabora).* în cazul lui *avem 4e^afafg_* trebuie să ţinem seama însă că aceasta liar dacă ea provine dintr-o traducere greşită

a unei construcţii franţuzeşti („avoir affaire"), cum se susţine, astăzi este o locuţiune verbală românească, consacrată de uz în această formă. Intervenţia în baza unor raţiuni de ordin etimologic sau în numele unei sintaxe a îmbinărilor libere nu a avut şi nu are sorţi de izbândă.

Mai nou, unele lucrări normative au renunţat să mai condamne varianta cu *de,* acceptând utilizarea în variaţie liberă a celor două forme. Este un pas înainte în acceptarea unei realităţi lingvistice. Al doilea pas l-ar constitui renunţarea la forma fără *de,* care, dat fiind cercul în care se foloseşte, creează o falie lingvistică artificială.

Vorbitorilor indecişi le recomandăm să apeleze la *avem de-a face,* fără ezitare şi fără complexe.

Observaţie:

Nu trebuie confundată această locuţiune *(avem de-a face)* cu seria mai largă de sintagme libere, în care verbul *a avea* este un auxiliar de moda-litaţe. In această situaţie* nu se pune problema admiterii prepoziţiei:

Avem a face *treburi mai importante, la început.* (= „Trebuie să...")

Avem a ne plăti *datoriile mai întâi.*

Avem a da socoteală *de tot ce facem.*

15. Stăm bine în ceea ce *priveşte* rezultatele sportive sau Stăm bine în ceea ce *privesc* rezultatele sportive ?

Formularea corectă, în pofida aparenţelor, este prima: *Stăm bine în ceea ce* **priveşte** *rezultatele sportive.* Cei care apelează la pluralul predicatului din propoziţia subordonată *(privesc)* interpretează substantivul *rezultatele* ca subiect şi fac acordul în consecinţă. în realitate, pronumele relativ îndeplineşte aici funcţia de subiect, iar substantivul menţionat *(rezultatele)* este un complement direct. Faptul se poate demonstra uşor prin înlocuirea acestui complement direct al lucrului cu un complement direct al persoanei, care este dublu marcat, prin prepoziţia *pe* şi prin anticiparea lui sub forma atonă a pronumelui personal în acuzativ :

Stăm bine în ceea ce ne *priveşte* **pe** *noi, sportivii, în ceea ce-i priveşte* **pe** *sportivi, stăm bine.*

Aceeaşi interpretare sintactică şi aceeaşi soluţie de acord se aplică la varianta fără *ceea* **(In ce priveşte** *rezultate sportive, stăm bine)* sau când în locul lui *ceea ce* apare pronumele relativ *cât:*

Cât priveşte *rezultatele sportive, stăm bine.*

Vorbitorii care se simt în continuare deranjaţi de această vecinătate singular-

plural *(priveşte rezultatele),* care le dă impresia unui dezacord, în ciuda perfectei sale gramaticalităţi, au posibilitatea să evite construcţia menţionată. Subordonata de relaţie are un echivalent la nivelul părţilor de propoziţie (complementul circumstanţial de relaţie), care exprimă aceeaşi idee, dar fără complicaţiile amintite : **In privinfa rezultatelor** *sportive, stăm bine.*

Cu privire la rezultatele *sportive, putem spune că stăm bine.*

Observaţie :

Pronumele relativ (ca şi cel interogativ) are o semantică vagă, generală, de cele mai multe ori. Morfologia sa este sumară, cu opoziţii puţine, care nu sunt evidenţiate de fiecare dată prin mărci formale clare. în plus, prin dublul lor rol (conective interpropozi-ţionale şi părţi de propoziţie), prezintă anumite anomalii sintactice, cum ar fi desele abateri de la regula subiectului în nominativ (vezi şi exemplul din titlu).

Din cauza particularităţilor menţionate, pronumele relativ (într-o anumită măsură şi cel interogativ) se impune mai greu, ca subiect veritabil, în mintea vorbitorului. Consecinţele se văd în planul acordului verbal, care înregistrează frecvente abateri de la normă în asemenea situaţii. Asupra unor cazuri mai speciale vom atrage atenţia în unele din subcapitolele următoare.

16. *Dat fiind* noile condiţii de lucru, avem rezultate mai bune sau *Date fiind* noile condiţii de lucru, avem rezultate mai bune ?

1. Prima parte a enunţurilor din titlu *{dat/date fiind noile condiţii de* la diatezajiasivă, ^Ltrgb^uie^^acjotde patru variante, Jn_ *fiind* **dat** *{noul* **sistem** *de salarizare) fiind* **dată** *{noua* **formă** *de organizare) fiind* **daţi** *{noii* **parametri** *de control) fiind* **date** *{noile* **condiţii** *de lucru).*

Inversarea ordinii în care apar uneori componenţii diatezei pasive (auxiliar + participiu > participiu + auxiliar, adică *fiind dat > dat fiind)* a favorizat, fără îndoială, dezacordul, interpretarea construcţiei pasive ca o structură fixă, invariabilă. S-a plecat probabil de la *dat fiind +* subordonată subiectivă:

Dat fiind *că nu avem comenzi, am oprit fabrica.*

în asemenea poziţie, *dat fiind* este, într-adevăr, o structură invariabilă; asociată cu *că,*^arjajejjeAţnjjr^u^tjjjhiar^^ *([")* *o^x^_{datfyîid_că).* A extinde însă această invariabilitate şi la construcţiile gerunziale absolute este o eroare. Prin urmare, dintre cele două variante prezentate în titlu, numai ultima este corectă:

Date fiind *noile* **condiţii** *de lucru, avem rezultate mai bune.*

2.^ir*gerunziu pasîVMnversat întâlnim şi la alte verbe *{a cunoaşte, a şti* etc), în aceeaşi oublă ipostază:

srunziu pasiv+jut/iectivă *{cunoscut fiind că..., ştiut fiind că...):*

Cunoscutpmdj^nu *şi-au achitat datoriile, li s-a refuzat m nou credit.*

b) Construcţie gerunzială absolută (cu cele patru forme acordate): **Cunoscut fiind** *marele său* **talent... Cunoscută fiind** *marea sa* **ambiţie... Cunoscuţi fiind** *prestigioşii săi* **colaboratori... Cunoscute fiind** *marile sale* **succese...** Utilizarea invariabilă a acestor construcţii absolute *{cunoscut fiind, ştiut fiind)* este, ca şi în cazul lui *dat fiind,* incorectă.

3. Participiul lui *a cunoaşte,* în sintagmă cu *a face,* produce, de asemenea, nesiguranţă în acord, datorită aceleiaşi duble ipostaze : una în care este invariabil *{cunoscut)* şi alta în care sunt posibile patru forme *{cunoscut/cunoscută, cunoscuţi/cunoscute).*

a) *A face cunoscut +* subordonată completivă directă:

Vă facem cunoscut *că revendicările dumneavoastră au fost acceptate.*

Â^ J j

b) *A face cunoscut +* «omplement direct:
Vă facem **cunoscut programul** *nostru.* ^ ***Q.QL***
Vă facem **xunoscută** *noua noastră* **adresă.**
Vă facem **cunoscuţi** *noii voştri* **colegi.**
Vă facem **cunoscute** *noile dumneavoastră* **obligaţii.**
în acest context, caele4n£ntm^edicadv suplimentar, participiul *cunoscut* seadapteaza după ^gg^^^
^^^^^^^^^*îi* de la această regulă se întâlnesc frecvent mai ales în stilul administrativ :
Prin prezenta vă facem cunoscut **obligaţiile** *dvs. de serviciu.*
Celebră este mai ales utilizarea greşită a lui *cunoscut* în vecinătatea adjectivului *următoare,* substantivizat: *Vă facem* **cunoscut următoarele (în** loc de **Vă facem cunoscute următoarele).** ,

17. Autobuzul era plin de călători. Majoritatea *stătea* în picioare sau Majoritatea *stăteau* în picioare ?

Cunoscătorii regulilor de acord, aşa cum sunt ele prezentate în gramaticile descriptive sau în manualele şcolare, dau de obicei următorul răspuns : *Majoritatea* **stătea** *în picioare* este varianta corectă, deoarece respectă acordul formal, gramatical; *Majoritatea* **stăteau** *în picioare* este o formulare posibilă, tolerabilă, dar cu anumite rezerve, având în vedere că acordul se face după înţeles, neglijându-se forma subiectului *{majoritatea).* Există prin urmare, chiar în textul „oficial" al normei, o diferenţiere de corectitudine şi prestigiu între cele două soluţii, în defavoarea acordului la plural, după înţeles ; acesta este considerat mai degrabă ca o excepţie de la regula acordului, tolerabilă în anumite condiţii. Ideea, chiar cu o tentă de exagerare, o regăsim la majoritatea românilor trecuţi prin şcoli înalte, vorbitori cu lăudabilă autoexigenţă lingvistică, care se feresc de acordul logic, ad sensum, considerându-l la periferia admisibilului, un fel de variantă populară, neliterară.
Pentru aceşti intransigenţi apărători ai acordului formal, propunem reformularea propoziţiilor din titlu, de data aceasta cu predicate nominale, în locul celor verbale *(stătea/stăteau): Autobuzul era plin de călători. Majoritatea* **era copii** sau *Majoritatea* ***erau*** *copii* ? *Majoritatea* **era veselă** sau **Majoritatea erau veseli** ?
în această alcătuire, pe lângă subiect şi verb, intervine şi un al treilea element, numele predicativ, care, angajat sau nu în acest acord, poate constitui un reper în plus în aprecierea gradului de acceptabilitate al celor două variante. La prima pereche de propoziţii, cu substantivul *copii* în poziţia de nume predicativ, se constată, din capul locului, că singura formulare care poate fi admisă este cea cu,3Sfijâlil^lJE|JlJIglg§i la plural *(Majoritatea* **erau** *copii),* cealaltă, cuacom^ram^ical *{Majoritatea* **era** *copii),* fiind în mod categoric inacceptabila. La perechea a doua de propoziţii, numele predicativ este exprimat printr-un adjectiv, care accentuează, prin repetare, trăsăturile formale *{veselă)* sau de conţinut *(veseli)* ale subiectului, scoţând în evidenţă inadecvarea acordului gramatical *(Majoritatea* **era veselă).** Acesta prezintă călătorii ca fiind separaţi în două entităţi monolitice („majoritate/ minoritate"), dintre care una era veselă, iar alta nu. în realitate, accentul

cade aici pe ideea de pluralitate, de colectivitate formată din indivizi, cu stări sufleteşti diferite. Din această cauză, a^oj^djjHo^icfaujonnane^te
Cşadar, renunţând la anumite prejudecăţi lingvistice, trebuie să admi-n că,aeoTd"uI^up*a-ÎDjeles *n%*
iar uneori singurul posibil.

(KeveîIIfîa la lIlireDarea^irr'trtlu' ăupVprecTzările de mai sus, considerăm ca trebuie să inversăm „raportul de forţe" dintre cele două posibilităţi de formulare. Varianta corectă, recomandabilă, este cea cu predicatul la plural: *Majoritatea* stăteau *în picioare.* Cealaltă poate fi tolerată, în anumite condiţii. Pentru a ordona puţin lucrurile, în vederea captării acestei realităţi lingvistice" într-o regulă mai nuanţată, ne propunem să analizăm în continuare cele treL valori semantice şi combinatorii ale^cuvântului

a) *Majoritate,* cu sensul "cei mai mulţi/cele mai multe", exprimă, după cum se vede, (^de^t^uijjlatiyănnlurajit^te. Datorită caracterului general al informaţiei conţinute, el trebuie să fie însoţit de un atribut la pliya1 care să arate natura „indivizilor" care alcătuiesc această ^foTăhtate. Atributul poate fi genitival *{majoritatea* călătorilor^^au^ *pTepozi^oT\al_lmajoritatea* dmtrenoî^Tîar, lucru şi mai important,

cest atribut la plural poate avea >

/una subînţeleasă. In cazul discutat de noi, de exemplu, era posibili â^aTîîîa~~uneisîntagme explicite *{majoritatea călătorilor),* dar, din raţiuni stilistice, nu s-a mai repetat substantivul *călători,* subînţeles din context, recurgându-se lăi

JJWm Repetăm, indiferent tle*"prezenia" e'xp'lîcită săli implicită a atributului care „explicitează" pluralitatea, varianta optimă este cea cu predicatul la plural. Apariţia predicatului la singular, prin acord pur formal, este forţată, contrazice logica mesajului, denaturează realitatea evocată.

b) *Majoritate,* cu sensul "partea cea mai mare dintr-o mulţime privită ca unitate, ca entitate"

Acest atribut

exemp icalului cu subiectul *majoritate An* contextulsi cu sensul

VERBUL

53

Majoritatea *intelectualităţii (oştirii, poporului, studenţimii, tineretului* etc.) este *de partea reformei.*

c) Majoritate, cu sens generic, ca antonim al substantivului *minoritate,* poate fi utilizat, în poziţia care ne interesează aici, fără^ţgrniina^ atributiv

(Majoritatea *se impune în faţa minorităţii)* sau cu ***atribut adţectivaljioştpus*** *(majoritateaparlamentară, majortfateaabsoluta, majoritatea relativă, majoritatea liberală* etc...). Predicatul reali-

Majoritatea *conservatoare* **s-a impus** *în parlamentul britanic.*

Observaţii: \fr}) ^^^QM^ Q^Xjtu^O^/.

1. Ezitările de acord apar numai în situaţia de la a). Se cuvine să precizăm însă că aceasta este ipostaza cea mai frecventă, reprezentând peste 75% din atestările cuvântului *majoritate.*

]^isensuljjelaa)Cc£imajir^^

/fyW ^—-—-£*-—-—-—~—i

l^-^^^^M_n^^€a^^Ss^^^£ane^ij^sLj2u atribut,

fapîural, exprimat sau subînţeles, ele impun acordul predicatului la plural:

O parte *dintre călători* au coborât. O parte au coborât. Restul *călătorilor* au coborât. Restul au coborât.

Primul se foloseşte cu articol nehotărât *(o parte);* al doilea se utilizează cu articol hotărât *(restul)* şi se îmbină, de regulă, cu un atribut genitival. Să se mai observe, de asemenea, aspectul comic al exprimării dacă, în raport cu astfel de subiecte, am accepta acordul formal, gramatical: **O parte *a călătorilor* era îngheţată** (probabil partea de la geam a fiecărui călător). Acordul după înţeles înlătură orice amguitate :

O parte ***a călătorilor*** **erau îngheţaţi. O parte erau îngheţaţi.**

Ta

jnma o
„expl
'Jumătate *dintre călători* au coborât. Jumătate au coborât. Un sfert *dintre călători* au coborât. Un sfert au coborât. O treime *dintre călători* au coborât. O treime au coborât.

Cuvântul *jumătate,* în calitatea pe care o discutăm aici, nu este precedat de primul numeral din clasa unităţilor *(o),* aşa cum se întâmplă la un *sfert* sau la o *treime.*

18. O mulţime de tineri *se îndrepta* spre stadion sau O mulţime de tineri *se îndreptau* spre stadion ?

Cuvântul *mulţime* are în limba română două valori.
a) Cu sensul de "mulţi/multe", *mulţime* are o valoare npnsubstan-
ii poate realiza nici una dintre opoziţiile articulării (nearticulat/ articulat hotărât, nearticulat/articulat nehotărât, articulat hotărât/articulat nehotărât);
- nu primeşte determinări adjectivale;
- are o structură invariabilă *(o mulţime),* refuzând flexiunea după număr şi caz.
t
b) Cu sensul de "masă compactă de elemente, considerată ca unitate", *mulţime* îşi păstrează trăsăturile caracteristice ale substantivului:
- realizează cele trei opoziţii ale articulării *(mulţime/o mulţime/ mulţimea)*;
,
- acceptă determinări adjectivale *(această mulţime, o mulţime gălăgioasă, mulţimea revoltată)*;
- se supune flexiunii obişnuite de număr *(mulţime - mulţimi)* şi caz *(o mulţime, unei mulţimi, nişte mulţimi, unor mulţimi).*
Ca subiect, cele două variante ale cuvântului *mulţime* provoacă reacţii diferite la verbul-predicat.
în situaţia de la a), contează exclusiv înţelesul ("mulţi/mulţime", forma de singular *(o mulţime)* fiind nerelevantă. în consecinţă, acordul predicatului se face la plural:
O mulţime *de dificultăţi* s-au ivit *pe parcurs.*
jstantiv,

sintagmei subiective devine, în felul acesta, substantivul *dificultăţi,* care nu contrazice pluralitatea exprimată de *o mulţime,* ci o concretizează, o explicitează. Dincolo însă de orice interpretare sintactică în interiorul grupului *(o mulţime de dificultăţi),* pluralul predicatului este singura formă adecvată.
în ipostaza menţionată la b), *mulţime* are un comportament substantival obişnuit. Ca subiect, el impune predicatului un acord gramatical, după formă:
O mulţime *gălăgioasă de tineri* **se îndrepta** *spre stadion. Această* **mulţime se îndrepta** *spre stadion.* **Mulţimea se îndrepta** *spre stadion.* **Mulţimile se îndreptau** *spre stadion.*
Observaţie:
Cele două valori ale cuvântului *mulţime* (substativ - nonsubstantiv) sunt, de regulă, uşor de identificat. Prima valoare, cea de substantiv, este marcată în enunţ prin mijloacele arătate (determinanţi adjectivali, variabilitate după număr şi caz, realizarea opoziţiilor de articulare), după cum se poate observa şi în exemplele de mai sus. Există însă o situaţie mai delicată, când **substantivul** *mulţime,* utilizat la singular, fără determinanţi, articulat nedefinit *(o mulţime),* are o formă omo-nimă cu varianta nonsubstantivală a cuvântului respectiv. Această omonimie creează echivocuri semantice şi ezitări în realizarea acordului verbal. Există două soluţii care pot clarifica lucrurile, semantic şi gramatical: să

apelăm la o exprimare marcată a substantivului sau să rezolvăm „litigiul" în favoarea interpretării nonsubstantivale, cu predicatul la plural. Concret, propoziţia din titlu, pentru cei care văd „mulţimea de tineri" ca o masă compactă, exprimată deci substantival, se recomandă una din formulările „substantivale" : *O mulţime* (veselă, gălăgioasă, imensă, compactă, dezordonată etc.) *de tineri* **se îndrepta** *spre stadion.* Astfel, neexistând nici un indiciu alyalorii substanjivale^pentru *o* ^
3. Este greu de stabilit o listă completă a cuvintelor colective (= formă de singular,. înţeles de plural) care realizează o dublă încadrare lexico-gramaticală. în plus, „desubstantivizarea" lor se află în stadii

diferite; unele apar doar ocazional cu valoare nonsubstantivală, altele au ajuns la o distribuţie egală a celor două valori, iar câteva sunt foarte avansate în tendinţa de abandonare a clasei substantivului.
"limba romana actuală,
seamă nu mai admite'nici oMe^emiinaip^âdjectivală, nu cunoaşte flexiune de număr sau caz şi ntTTealizează opoziţii de articulare. El exprimăm *permanenţă* o pluralitate, fiind echivalent cu „mulţi/ multe", eventual „câţiva/câteva". De aici decurge şi obligativitatea pluralului la predicatul cu care se află în relaţie *o seamă,* ca subiect sau constituent al unei sintagme subiective: *O seamă de cuvinte ale limbii române* au fost împrumutate *din franceză.* /^Formulări substantivale ca *această seamă de cuvinte, seama men^* y *ţionată de cuvinte* etc. nu mai sunt posibile astăzi. *y*
într-un stadiu avansat aL_,desubşţantiyizării2_se_jaflă *mizderie* şi *sumedenie.*
3.2. Alte cuvinte colective, cum sunt *grămadă* sau *serie,* au, ca şi *mulţime,* o distribuţie echilibrată, fiind atestate, în egală măsură, cu valoare substantivală sau nonsubstantivală. Şi la aceasta, din păcate, se înregistrează ace^şibuclucaşăomonjmie^^
cu articol n§hotăr|t(0 *grămadă, o serie)*
i varianta nonsubsj^mtiyiîăjograwadă, *o serie).* Ca substantive, *gramadaşisene*, mai ales când sunt utilizate cu sens propriu, au totuşi mai multă concreteţe şi un contur noţional mai pronunţat decât *mulţime.* De aceea, în lipsa indiciilor obişnuite ale valorii substantivale, contextul lingvistic sau extralingvistic poate juca, în cazul lor, un rol dezambiguizant important:
O grămadă *de cartofi* s-a stricat, *două s-au păstrat bine (grămadă* -substantiv, corelat cu *două* care presupune pluralul *grămezi).*
O serie *de candidaţi* a intrat *acum, alta va intra după-masă (serie* - substantiv, corelat cu *alta,* substitutul său).
Fireşte; şi contextulsituadonal poate constitui un dezambiguizant. în prezenta unor grămezi ae cartofi, utilizarea substantivală nemarcată a lui *o grămadă,* mai ales însoţită de un gest indicator, este lipsită de orice echivoc: *O grămadă de cartofi s-a stricat.*

în toate celelalte situaţii nemarcate, este recomandabil să rezolvăm această omonimie în favoarea variantei nonsubstantivale, cu predicatul propoziţiei la plural.
O grămadă de legume s-au stricat *pe câmp.*
O serie de candidaţi nu s-au *mai* prezentat *la proba orală.*
Un comportament aproximativ similar cu *mulţime, grămadă, serie* au cuvintele colective *morman, şir, număr, grup* şi, într-o anumită măsură, *pereche.*
forma-conţinut,
3.3. Şub^totiy^le^n^wşi^c/j4efl*deşi prezintă şi ele contradicţia

j. Apariţialor, ca subiecte la singular, în relaţie cu un predicat la plural este considerată ca o greşeală de acord. Trebuie să spunem:
O grupă *de elevi* a plecat (nu au plecat).
O echipă de *specialişti* a lucrat *aici* (nu au lucrat).

19. Unii dintre noi *vom pleca* mâine sau Unii dintre noi *vor pleca* mâine ?

tonil)jsauchiaTj2£aniândtjr
ronumele personale *noi* şi *voi* su includ constant în pluKafităteăTorvo"rb
rajiţe obligatorii, întrucât jl *(voi).*
{nmysau asculta *IiKor£orjmteleJiicuttative_(unii)je^* defmesc^jn^pozjtie^u cele_oWig
şi a II-a) în _aj2axej *necesTti2e~.* în
Unii vor pleca *mâine.*
iforului sau ascultătorului trebuie privită ca o situaţie

<vom pleca *mâine.* veţi pleca *mâine.*
includerea numai 'ă
eptorulm grsoana
"exemplu. "Prin urmare, *alţii, ceilalţi,*
Tegerea acesteia
îă^iatitudineâ~vorbîtorului7calnijloc foarte economicos de exprimare a includerii sau nonincluderii sale (sau a ascultătorului) în pluralitatea subiectului.
iber-tatea de selecţie a persoanei predicatului poate fi însă limitată "de unii determinanţi car£.ana£,p.£ lângă asemenea subiecte rol restri
in faptul că *noi* exclude
dv.) şi consta ^pfrsoana a Ii-a, *voi* exclude persoana I:
Unii dintre noi
Unii dintre voi
Ataşarea încorporantelor obligatorii *{noi, voi, dv.),* ca atribute partitive ale încorporantelor facultative *(unii, toţi, câţiva* etc), sporeşte, de regulă, şansele de apariţie la predicat a formei de persoana a IlI-a plural. în cazul exemplelor noastre, *noi* nu numai că exclude persoana a Ii-a de la predicat, dar reduce concomitent şi probabilitatea de apariţie a persoanei I plural. Explicaţia este aceea că, prin utilizarea lui *noi* pe lângă subiect, ideea că vorbitorul s-ar putea include în pluralitatea acestuia este deja exprimată, iar repetarea ei la predicat nu mai este considerată absolut necesară. Totuşi, din punctul de vedere al semanticii generale a enunţului, între *Unii dintre noi* vom pleca şi *Unii dintre noi* vor pleca există diferenţe de care, într-o exprimare mai exactă, mai

nuanţată, trebuie să se ţină seama. în ambele formulări, vorbitorul se include în subiect, prin *noi,* dar în *Unii dintre noi* **vor pleca** *mâine,* el apare numai ca un participant potenţial la acţiune, pe când în *Unii dintre noi* **vom pleca** *mâine* este dat ca un participant sigur. în consecinţă, când emiţătorul, în asemenea situaţii, intenţionează să exprime nu numai încorporarea sa probabilă în ansamblul subiectului, ci şi siguranţa participării la acţiune, este constrâns la utilizarea persoanei I plural a predicatului. O discuţie paralelă ar putea avea loc în legătură cu întrebuinţarea ca atribut a pronumelui *voi.*
Observaţii:
1. încorporjaitdgfecultative^ reprezintă în limba română o clasă destuTdenumeroasa:
//- pronume nehotărâte *(unii, alţii, toţi, mulţi, câţiva* etc.); *t£* pronume interogative şi relative *(care, câţi)*; pronume demonstrative *(ceilalţi, aceia, aceştia)*; numerale *(amândoi, jumătate, primii, doi* etc.); substantive (însoţite, de

obicei, de unul dintre cuvintele menţionate la celelalte clase; exemplu: *Toţi românii* **eram** *de partea lui).*
cordul cu înc(2iporantelejacultative urmează ace
atone ale pronumelui personal în acuzativ
indirect.
a) Complement direct (reluat prin persoanele I, a Ii-a sau a IlI-a):
<ne-a *lăudat.* |-*a lăudat.* |-*a lăudat.*
b) Complement indirect (reluat prin persoanele I, a Ii-a sau a IlI-a):
Unora
ne-a dat curaj. |-*a dat curaj.* le-a *dat curaj.*
Intervenţia încorporantelor obligatorii, ca atribute partitive, are şi aici rol restrictiv în selecţia persoanei, similar cu cel constatat la predicat.

20. *Bucureşti este* capitala ţării, *Bucureştiul este*^ capitalajărji^sau *Bucureştii*

Contradicţia conţinut-formă, prezentă la foarte multe nume proprii româneşti, complică efectiv utilizarea lor în funcţia de subiect. Acestea provoacă o permanentă oscilaţie a predicatului între acordul gramatical şi acordul după înţeles. Regulile existente variază în funcţie şi de alţi factori, cum ar fi prezenţa/absenţa articolului definit, care are aici alte justificări şi alte efecte decât la substantivele comune. Prezentăm, în continuare, câteva dintre aceste reguli, pe categorii de nume proprii, inserând, la locul potrivit, şi răspunsul la întrebarea din titlu.
1. *Antroponimele* impun predicatului un acord după înţeles, atât în gen, cât şi în număr:
Lupu a fost anunţată. *Văduva* a fost sancţionat. *Ochialbi* a venit *mai devreme.*
în ceea ce priveşte numărul, antroponimele nu cunosc, în general, opoziţia de conţinut singular/plural. Ele sunt singularia tantum, de aceea, ca subiect, reclamă numai predicat la singular. Există şi câteva situaţii, explicabile stilistic, când numele de familie se pot folosi la plural, cu referire la o pluralitate reală. In aceste cazuri, predicatul se acordă gramatical, la plural:
Popeştii au fost anunţaţi.
Acelaşi număr se impune când antroponimul este însoţit de *alde*: *y^Alde Popeşte,* n-au *mai* venit.
*ă.tToponimele*jjrpzintă un tablou mai complex, întrucât jocul priorită-^ittei^toiriţmiiwormă, în realizarea acordului, este influenţat şi de prezenţa articolului.
Craiova a fost modernizată. 0 *Clujul* a fost vizitat *de mulţi turişti.*
încercările de „masculinizare" generalizată, prin acord după înţeles cu termenul generic „oraş" (exemplu: *Timişoara* este aşezat *pe malurile Begăi),* nu au avut sorţi de reuşită şi nici nu trebuie încurajate.

La acordul
'a) tforma-tip a antroponimului e^ţeji^ţigulajă : *Izvoarele, Pogoanele, Videle, Vălenii de Munte* etc. Cu acestea, nredicatul
Izvoarele **este** *mai* **mic** *decât Aiudul* („satul").
Vălenii de Munte **este situat** *în judeţul Prahova* („oraşul").
Manifestări ale acordului gramatical nu lipsesc la aceste toponime (exemplu : *Videle* **sunt** *mai* **mici** *decât Alexandria),* dar ele nu ni se par recomandabile, întrucât accentuează discrepanţa dintre realitate şi reflexul ei lingvistic.
b) Forma-tip a toponimului este^ear,ţici4aţă.: *Călăţele, Iazuri, Lespezi, Şipote, Vâlcele, Botoşani, Bucureşti, Costineşti, Galaţi, ţHumuleşti, Ipoteşti, Piteşti, Ploieşti* etc.

.ve
Şipotele sunt *ceva mai departe.* **Humuleştii sunt** *în Moldova.*
Observaţie:
O tendinţă foajŢţe-puternicji jqjimba^^
mâscuTme"menţionate la b). Este vorba d^mcjria^a^prja sjngulaţ:
tfumuleftiul, Costineştiul, Galaţiul, t^^%^|
Teştiul este *în Moldova.*
Acest proces este în plină ofensivă şi trebuie intens încurajat, date fiind avantajele menţionate. în consecinţă, dintre cele trei variante prezentate în titlu, formularea a doua este cea recomandabilă:
Bucureştiul este *capitala ţării.*

Fără afi^esUă «ama^ah^ariantacu articolul şiacj3rduJ4ajjlural **(Bucureştii sunt** *capitala ţării)* ^steJ^^cESTKplusTea reflectă deformat realitatea (nu sunt „mai mulţi Bucureşti"), de aceea, treptat, uzul o abandonează. Aceeaşi soartă va avea acest plural şi în alte poziţii sintactice (exemplu: *Antena* **Bucureştilor** are un pronunţat iz arhaic). Sintagma toponimică *Bucureştii Noi* suferă de acelaşi neajuns, dar s-a impus ca nume al unui cartier şi va fi greu de evitat, în ceea ce priveşte prima variantă din titlu **(Bucureşti este** *capitala ţării),* ayând subiectul nearticulat, ea nu respectă o regulă importantă a sintaxei noastre şi trebuie respinsă, tot aşa cum refuzăm formulări ca **Oraş** *este frumos* şi **Cluj** *este mare.*
Numele proprii care depăşesc sfera antroponimelor şi a toponimelor (titlurile de opere literare, ştiinţifice, muzicale, titlurile de ziare, reviste, filme, numele unor instituţii politice, administrative, culturale, sportive etc.) prezintă o oscilaţie şi mai mare în privinţa acordului pe care îl impun predicatului. Avem în vedere, din nou, acele nume care se caracterizează prin contradicţia conţinut-formă. Şi aici trebuie să distingem cele două situaţii.
a) Forma-tip este articulată - ambele modele de acord sunt posibile (gramatical/după înţeles):
Craii de Curtea Veche **sunt/este** *un poem al metaforei. Moromeţii* **au apărut/a apărut** *în 1955. Corvinul* **a fost învins/a fost învinsă** *la scor.*
b) Forma-tip este nearticulată (exemplu: *Convorbiri literare, Rapid, Flori de mucigai* etc.); articularea acestora, ca subiecte, impune acordul gramatical:
Convorbirile literare **au apărut** *la Iaşi.*
Florile de mucigai **excelau** *prin culoare şi pitoresc.*
Rapidul **a fost învins** *la scor.*
Observaţie :
Diferenţa articulat/nearticulat în acordul predicatului cu numele proprii ţine de statutul^s^amalii^l-seniantic^Qutotul^sţecial tora. Orice *nume* JCropriu jse^aso£iază_cu*JIITL* terme»» g£J^
aces-
un
jela
. di;
)iec
/ \

(romanul Moj?ertfîeţii, *echipa Corvimd* etc). Această sintagmă apare, de obicei((^m$_s$varianta elipticji^iî^aj^^ejirj^nu^eneric jirejioar o existe
Romanul Moromeţii *a apărut în 1955 > Moromeţii* a apărut *în 1955* („romanul").
Echipa Corvinul a fost înfrântă > Corvinul a fost înfrântă („echipa").

NumeleproDriicare sunt neartjpujate_în vajiajita-tip,_folosite ca ***kumecte*** *articulate,*
F.C. Rapid **a fost învins/învinsă.** *Real Madrid* **a fost învins/învinsă,** dar **Rapidul a fost învins. Realul a fost învins.**
Ca o recomandare generală, ori de câte ori avem nesiguranţă în acordul cu astfel de nume proprii, este bine să apelăm la sintagme explicite (termen generic + nume propriu: *echipa Rapid, municipiul Bucureşti, comuna/satul Hârtoapele, romanul Risipitorii, revista Bilete de papagal* etc). Evităm în felul acesta un hăţiş de reguli destul de complicate.

21. Acest fel de oameni *reuşesc* în viaţă sau Acest fel de oameni *reuşeşte* în viaţă ?

1. Substantivul *fel,* care semantic desemnează varietatea, soiul, genul, sortul etc'., apare frecvent asociat cu un adjectiv pronominal: *acest/ăst, alt, nici un, un, ce* etc. Consecinţa este constituirea unei **sujeturi**
lŢaftf
şi prepoziţia *ete{asfâlaeŢaftfel de, ce fel de, un fel de, nici un fel de* etc). Ca simplu element constitutiv al

locuţiunii, *de* mj_rnai^areaici staj^tuj^de^cjxvâni^^ejinrj în sensul că nu mai irnpune cazul acuzativ sub"stantivuîui din dreapta lui. Să se examineze, spre edificare, situaţia din următoarele enunţuri:
Unei *astfel de* studente *îi acord nota zece. O astfel de* idee *va avea succes. Meritul* unor *astfel de* oameni *este mare.*
Substantivele din dreapta lui *de* sunt în dativ *{unei studente),* nominativ *{o idee)* sau genitiv *{unor oameni).* Locuţiunile care precedă substantivele menţionate sunt atributele acestora, iar *de* a devenit *o* ^^^ Intr-o propoziţie ca *'Astfetde oameni reuşesc în viaţă,* substantivul *oameni* este *subiect în nominativ,* iar predicatul reuşesc, la plural, realizează un acord gramatical.
enunţurile din titlu însă, substantivul *fel* apare într-c
(în care poate fi substituit cu *soi, gen, tip, categorie* (cu "acordul adjectival de rigoare): *acest fel* (de oameni), *acest gen* (de oameni), *acest tip* (de oameni), *această categorie* (de oameni). întreb^^aeste_câtd£ₛlibeiesunt aceste structurisjjnce măsură pot j^_ Faptul are importanţă înTuarea unei decizii corecte în acordul predicatului.
a) Din punct de vedere semantic, echivalenţa dintre *astfel de,* pe de o parte, şi *acest fel de, acest gen de* etc, pe de altă parte, este reală, uşor de sesizat.
b) Sub aspect sintactic, lucrurile sunt doar parţial identice. *Acest fel de {acest gen de* etc.) poate fi interpretat, pornind de la criteriul semantic, ca un ansamblu imitar, cu funcţie atributivă. Ar fi vorba de un atribut de tip adjectival, indiferent de poziţia faţă de regent: acest fel de *oamenii oameni* de acest fel: Această interpretare ar justifica tratarea substantivului *oameni* ca subiect, în ambele variante, impunând de fiecare dată un acord gramatical, la plural: *Acest fel {gen, soi, tip) de* oameni reuşesc *în viaţă* sau Oamenii *de acest fel* reuşesc *în viaţă.*
Pe de altă parte însă, trebuie să admitem că/e/ *{soi* etc.) nu şi-a pierdut aici total capacităţile combinatorii. El încă mai păstrează

capacitatea de a-şi subordona substantivul din dreapta *(oameni),* fapt subliniat prin articulare: **felul** *acesta de oameni,* **genul (tipul, soiul)** *acesta de oameni.* în asemenea condiţii, acordul gramatical impune un predicat la singular: **Felul** *(tipul* etc.) *acesta ăe oameni* **reuşeşte** *în viaţă.* Apariţia predicatului la plural *(Felul acesta de oameni* **reuşesc** *în viaţă)* s-ar datora numai atracţiei, combinată eventual cu aprecierea semantică menţionată la a).
c) Din punct de vedere morfologic, *fel (soi, gen, tip, categorie)* îşi păstrează

integral trăsăturile substantivale: flexiune cazuală *(felului acestuia de oameni),* opoziţie de număr *(aceste feluri de oameni),* articulare *(felul acesta de oameni).*
3. Punând în balanţă constatările de la 2, putem conchide că ideea echivalării lexico-gramaticale a lui *acest fel (soi, gen, tip) de* cu locuţiunea *astfel de* întruneşte argumente pro şi contra. Cele de susţinere sunt mai ales de natură semantică; cele de respingere sunt de ordin morfologic şi, parţial, sintactic. Consecinţa, în planul acordului verbal, este că fiecare dintre cele două variante prezentate în titlu poate fi contestată (gramaticalitate îndoielnică - prima; gramaticalitate forţată, rigidă, artificială - a doua), în această situaţie, este bine să apelăm la alte scheme sintactice, în care să nu mai existe nici un dubiu de interpretare. Pe baza echivalenţei semantice dintre construcţiile comparate, recomandabile ar fi următoarele două soluţii:
a) Să folosim modelul substantiv la plural *+ de + acest fel (soi, gen, tip* etc.)**:**
Oamenii *de acest fel* **reuşesc** *în viaţă.*
b) Să recurgem la locuţiunea *astfel de,* care, cum s-a văzut, nu pune în discuţie calitatea de subiect a substantivului la plural şi deci nu impietează asupra acordului gramatical: *Astfel de* **oameni reuşesc** *în viaţă.*

22. Oricare dintre liderii noştri politici *pot fi contestaţi* sau Oricare dintre liderii noştri politici *D*

fiecare, oricare (de aspect pozitiv) şi *nici unul,* i particularitate: sunt pronume illorgeneraHzajitT^proiecte^zlcalitatea jntregii
subiecte, când cu~un predicat la plural manîfestâ~~3îfenF în 'următoarele împrejurări:
'iecare, oricare, nici unul, nici una
a) Predicatul apare la singular, persoana
Fiecare ştie *ce vrea. Nici unul* n-a[7] venit.
b) Predicatul poate să apară la pluril, dar numai la persoanele I şi a Ii-a:
Fiecare avem *un ideal în diată.*
Nici unul n-am uitat *oţorile războiului.*
Oricare puteţi *încerc*
Plufalulpersoanei a IlI-a este exclus, o formă ca *Fiecare* au *un ʳealx^^!*
r2^^m^!!^imT^s&.
îj
r*v
•imand. îrufelul lor SDeci
2. *Fiecare, oricfxfe, nici unul, nici una* sbpt determinate de pronumele ^___VOJ, *voi, dM*
\ a) Predicatul stă la siflgulafTpersoana a III-a: J *Fiecare dintre noi/voi* va pleca.
/ Met *unul dintre noi/voi* nu va pleca.
) b) Predicatul poate sta la plural, dar numai la persoana coincidentă
/ cu cea a pronumelui personal (noi, *voi, dv.):* ^—

Fiecare dintre noi **avem** *un ideal. Fiecare dintre voi* **aveţi** *un ideal.*
li *{dintre noi/voi)*
lui în pluralitatea subiectului, întare (persoana I/II la plural) dă
ticluderea vorbitorului/asct 'rezenja unei mărci suplii
£esteî<
con3ijii_d« g~(vezi subcapitolul 17). In rest, recomandabilă este soTufiă de la a), cu predicatul la singular.
(3. *Hecare, oricare, nici unul, nici una* sunt determinate de un_atţibut ^---
^aj^idy^lajjlujaKâl&ildeeâ^ se pune numai la persoana a IlI-a. Ezitările se produc însă la număr (singular/plural): *Oricare*

dintre părţile de propoziţie **pot** fi omise/poate **fi** omisă. Acordul strict eramatical reclamă un predicat la$_v$singular. Totuşi, mulţi vorbitori folosesc pluralul. Sensul totalitar al pronumelui şi atracţia atributului la plural estompează forma, favorizând acordul nongramatical. în aprecierea normativă a acestui fapt, trebuie să ţinem seama de următoarele aspecte speciale : -
pronum£je_jn^d^şcuţ{e, prin semantica lor specifică, proiectând calitatea unui exemplar asupra. întregii clase, **nu au-ae>**
i
forma de^lurafafte^lîcatului este necesară numai în împrejurările ^menţionate la lb, pentru j^semnaTa^rintriin **artifi-**

r

resp^cdye.
Având în vedere inutilitatea lingvistică a unui acord la plural, în situaţia discutată aici (la 3), forma recomandabilă este cea de singular: *Oricare dintre părţile de propoziţie* **poate fi omisă.**
Această soluţie este valabilă şi pentru întrebarea din titlu: **Oricare** *dintre liderii noştri politici* **poate fi contestat.**
Pentru cei care vor să evite şovăielile acestui acord, recomandăm o formulare mai simplă şi mai sigură, în care pronumele controversate să apară cu valoare adjectivală, pe lângă un subiect la singular:
Oricare **parte** *de propoziţie* **poate fi omisă.** ***Oricare*** **lider** *politic* **poate fi contestat.**

23. Subsemnatul *n-am făcut parte* din comisie sau Subsemnatul *n-a făcut parte* din comisie ?

1. Unele substantive ca *subsemnat, subscris, semnatar, contractant,* utilizate mai ales cu articol definit, desemnează locutorul (vorbitorul) în calitate de autor al unui act oficial (cerere, petiţie, contestaţie, declaraţie, chitanţă, contract etc). Această identitate referenţială a cuvintelor amintite cu pronumele *eu {noi)* a impus acordul predicatului la persoana I ca formulă consacrată în ***stilul administrativ.*** Echivalarea substantivelor amintite cu persoana I este facilitată şi de alăturarea obligatorie, ca apoziţie, a numelui şi prenumelui celui care semnează. în plus, între subiect şi predicat apar şi alţi termeni explicativi, uneori destul de numeroşi, care sporesc distanţa subiect--predicat, favorizând acordul după înţeles. De exemplu:
Subsemnatul, *Ion Popescu, domiciliat în municipiul Cluj-Napoca, str. Avram-lancu, nr. 149, student în anul IV al Facultăţii de Litere,* **rog** *să binevoiţi...*
2. în celelalte stiluri, unde lipseşte numele propriu al semnatarului, ca • apoziţie, apariţia predicatului la persoana I nu se mai justifică.
Exprimarea orală, indiferent de context, face improprie chiar utilizarea termenului *subsemnatul.* Cei care au, totuşi, ambiţia unei relatări „obiectivate", vorbind la persoana a IlI-a despre ei înşişi, pot recurge la perifraze: *cel care vă vorbeşte* (oral), *semnatarul acestor rânduri* (în scris) etc. Se poate tolera, în ultimă instanţă, şi folosirea substantivului *subsemnatul,* cu condiţia ca „obiectivarea" să fie dusă până la capăt, punându-se şi predicatul la persoana a **IlI-a**:
Subsemnatul nu a făcut parte *din comisie.*
Formularea aceasta are un grad sporit de acceptabilitate în comparaţie cu prima *{Subsemnatul* **n-am făcut parte** *din comisie).* Raportată însă la exprimarea obişnuită *{Eu n-am făcut parte din comisie)* şi această variantă are un caracter artificial, uşor forţat.

24. Aceasta a fost una dintre ideile care 5-a *impus* după revoluţie sau Aceasta a fost una dintre ideile care *s-au impus* după revoluţie ?

în aceste fraze,' predicatul subordonatelor atributive *(s-a impus/s-au impus)* trebuie acordat cu subiectul *care.* Acest pronume relativ are ca antecedent substantivul *ideile.* Informaţia de plural, preluată de *care,* se transmite predicatului din subordonată. în consecinţă, singura variantă corectă este cea cu **s-au impus.**

în legătură cu structura *unul/una dintre + substantiv/pronume la plural + care,* facem următoarele precizări:

a) apare foarte frecvent în limba română actuală *{unul dintre scriitorii care..., unul dintre edificiile care..., una dintre sportivele care..., unul dintre aceia care...* etc).

b) din păcate, circulă intens mai ales varianta greşită, cea cu predicatul atributivei la singular.

Fenomenul semnalat la b) şi frecvenţa manifestării sale se pot datora mai multor cauze. în primul rând, semnalăm atracţia puternicăexercitată

jjj In al doilea rând,

tfutrebuie exclusă contaminarea cu o altă formulare, cu acelaşi conţinut, dar diferită structural, în care predicatul apare întotdeauna la singular: *Aceasta a fost o idee care s-a impus după revoluţie.*

Observaţii:

1. Discuţia noastră are în vedere situaţia în care atributiva este neizolată (ca în enunţurile din titlu). Când subordonata este izolată (prin virgulă/pauză), lucrurile se schimbă, întrucât *care* nu mai trebuie raportat, în mod obligatoriu, la substantivul/pronumele aflat la plural. în acest caz, predicatul atributivei poate să apară în egală măsură la singular *(Aceasta a fost una dintre ideile bune, care s-a şi* **impus** *ulterior)* sau la plural *(Aceasta a fost una dintre ideile bune, care. **s-au** şi* **impus** *ulterior).* Desigur, diferenţa

singular/plural se reflectă şi în deosebirea de înţeles. („S-a impus numai una dintre ideile bune"/„S-au impus toate ideile bune".)

2. întrucât utilitatea structurii *unul/una dintre + substantiv/pronume la plural + care* necesită o concentrare mai mare în realizarea acordului verbal, recomandăm vorbitorilor care vor să evite această capcană să apeleze la formularea mai simplă, cu substantivul la singular *(Aceasta a fost* **o** idee *care* **s-a impus** *după revoluţie).* Cum se vede, rnesajul este identic, doar că o dată „obiectul" este caracterizat direct (procedeul simplu), iar altă dată prin includerea sa într-o pluralitate care prezintă aceeaşi caracteristică (procedeul mai complicat).

25. Ca unul care *cunosc* situaţia, dezaprob aceste măsuri sau Ca unul care *cunoaşte* situaţia, dezaprob aceste măsuri ?

în enunţurile de acest tip, care conţin construcţia *ca unul {una, unii, unele) care,* predicatul atributivei, potrivit acordului gramatical, ar trebui să stea întotdeauna la persoana a IlI-a, întrucât antecedentul lui *care,* pronumele *unul,* nu are persoana I sau a II-a. Cu toate acestea, în româna actuală, predicatul atributivei este în mod curent utilizat la persoana I sau a II-a:

Ca unul care **vorbesc** *această limbă, pot să confirm că...*
Ca unul care **ai fost** *acolo, ştii că nu-i adevărat.*
Ca una care nu **fac** *politică, nu înţeleg să...*
Ca unii care **aţi fost aleşi** *de popor, aveţi obligaţia să...*

Abandonarea acordului gramatical are, şi aici, cauze complexe. Pronumele nehotărât *(unul),* ca antecedent, este pus în umbră de importanţa subiectului din propoziţia regentă, când acesta este vorbitorul (persoana I) sau ascultătorul

(persoana a II-a). în plus, inuMvorbitoxi ■-nt consţnicjja--<£jw»K/j2^^dre£tjn^ _ ^ajSToconstrucţie relaţională fără importanţapentru predicatul din ireapta ei *(ca unul care cunosc situaţia = întrucât cunosc situaţia).* în ciuda incorectitudinii acestei analize, consecinţele ei asupra acordului

trebuie luate în seamă şi chiar acceptate. Utilizarea predicatului din atributivă la persoana I sau a Ii-a nu contrazice logica mesajului. Dimpotrivă, are avantajul de a reliefa subiectul regentei, care domină în acest fel semantica întregului enunţ. Aşa se explică probabil faptul că ^ ^^^ este mai natural_şimai.larg
Acceptat aici decâtfel gramatical. Am putea spunecifuîîmTulTcare nu ioaietTrespinstotal, are caracter livresc,/b gramaticalitate rigidă.)
Observaţii:
1. Ca3l$_{v}$jy2aj£$_{>}$jmsub>ţajitii_Jn_J#s^^
Antecedent alrelalivuluL-simatm seschimbl înfavoarea acordului
Ca **om** *care* **a văzut** *multe, înţeleg ce s-a întâmplat.*
Substantivul are o semantică mai exactă, mai consistentă, nu mai favorizează interpretarea construcţiei de început ca o locuţiune Telaţională. Acordul nongramatical devine acum nerecomandabil.
2. O situaţie similară apare când antecendentul este un nume predicativ de identitate, iar subiectul regentei este de persoana I sau a Ii-a. Datorită identităţii amintite (subiect - nume predicativ), unii vorbitori orientează relativul-subiect şi predicatul său după subiectul regentei:
Tu *ai fost scriitorul care* ai **semnalat** *primul acest lucru, f \/* Eu *nu sunt omul care* **să cred** *în minuni.* *C-*
cordul cuad^ăntfajjuitecende ne predicativ) este însă reci
Tu ai fost **scriitorul** *care* **a semnalat** *primul acest lucru. Eu nu sunt* **omul** *care* **să creadă** *în minuni.*

26. Cine *are* de pierdut, patronii sau salariaţii ? sau Cine *au* de pierdut, patronii sau salariaţii ?
anenţă ^in rej persoana a Ill^ajingularj(niascur
vorbitori, în cazul în care se anticipează un răspuns la plural sau la singular-feminin, acordă predicatul cu răspunsul scontat, nu cu interogativul-subiect. Aceasta este o greşeală de acord, exact ca în varianta a doua din titlu. Corectă este prima formulare:
Cine are *de pierdut, patronii sau salariaţii* ? Alte exemple:
Cine e *mai bine* **pregătit,** *Ana sau Măria* ? (nu *Cine e mai bine pregătită* ?)
Ce este **mai gustos,** *ciorba sau friptura* ? (nu *Ce este mai gustoasă* ?)
Cine este mai emoţionat, *candidaţii sau părinţii* ? (nu *Cine sunt mai emoţionaţii)*
Observaţii:
1. Celor care nu au singuranţă în utilizarea interogativelor *cine/ce,* când răspunsul aşteptat este la phrraLgau la feminin, le recomandăm să folosească relativul ^^^g^Acesta exprimă şi numărul plural, şi^e^uj^feminin, peTŢnTţânji un^OT âiŞ astfelTondiţiile restrictive impuse
re *cine/ce.* Deci:
Care e *mai bine* **pregătită,** *Ana sau Măria"?* **Care este mai gustoasă,** *ciorba sau friptura* ? **Care sunt mai emoţionaţi,** *candidaţii sau părinţii!* **Care au** *de pierdut, patronii sau salariaţii* ?
2. Structurile de tipul celor din titlu nu trebuie confundate cu cele în care *cine/ce* sunt nume predicative, iar subiectul este substantiv sau un pronume la plural. în asemenea situaţii este firesc ca verbul copulativ să apară la plural, la o persoană identică cu cea a subiectului:
Cine **sunt oamenii** *aceştia* ?

Cine **sunteţi voi** ? *Ce* **sunteţi voi** ?
3. în interogaţiile de tipul *Ce-i cu voii* pronumele *ce* este subiect, *-i* este predicat (= „se întâmplă"), iar acordul se face la singular. Formulări ca *Ce-s cu astea?,* explicabile prin atracţia complementului la plural, nu sunt acceptabile.

27. Cauza plecării mele *a fost* intrigile colegilor sau Cauza plecării mele *au fost* intrigile colegilor ?

Răspunsul la această întrebare depinde de identificarea corectă a subiectului. Pentru cei care consideră substantivul *cauza* drept subiect, singularul verbului copulativ *(a fost)* reprezintă forma impusă de regula acordului gramatical. Specialiştii care au propus o asemenea interpretare nu resping exprimarea cu verbul copulativ la plural *(au fost),* dar fac precizarea că în acest caz avem de-a face cu un acord prin atracţie, cu numele predicativ *intrigile,* care este mai apropiat.
Considerăm că analiza corectă este următoarea *'■ MtfKJsUs^-p^*
Singura variantă corectă, dinpîmcL.
cormiruiTeste cea cu verbul *a fi* la plural: *Cauza plecării mele* au **fost** *intrigile colegilor.* Argumente :
în enunţurile de acest tip apare aşa-numitul nume predicativele
ide^it^aj[e_j_£are_£ş!e~$e_>$cji^^
lentă se poate exprima chiar prin semnul egalităţii, ca în matematică: *intrigile = cauza.* Limba română are o topică destul de liberă, întrucât dispune de suficiente mijloace de a marca funcţiile sintactice, evitând confuziile: flexiune, acord, cuvinte relaţionale etc. Chiar şi în situaţia numelui predicativ de identitate, schimbarea ordinii (S-P în P-S) nu produce confuzie de funcţii, deoarece, indiferent de poziţie, numai substantivul-subiect îşi impune forma prin acordul cu verbul copulativ:
Intrigile *colegilor* au **fost** *cauza plecării mele. Cauza plecării mele* **au fost intrigile** *colegilor.*
Rezistenţa acordului gramatical şi în topica obiectivă şi în cea inversată, acceptabilitatea enunţurilor produse în ambele alcătuiri demonstrează

că adevăratul subiect este *intrigile,* indiferent de topică. Explicaţia „acordului prin atracţie", pentru varianta a doua, nu rezistă. De ce un asemenea^cordrmnatn^ţiej^m^
O altă probă concludentă se poate produce prin ^ *a fi* cu un^nonimjranzitiy: *aconşîtiuijji reprezenta.* In urma acestei transformări, numele predicativ devine complement direct, astfel încât uşurează misiunea identificării subiectului, care rămâne acelaşi: *Cauza plecării mele* **au constituit-o intrigile** *colegilor.*
Cauza - complement direct, reluat de *o*; *intrigile* - subiect. Această demonstraţie este utilă mai ales pentru situaţiile, foarte numeroase, în care nu apare diferenţa de număr între subiect şi nume predicativ, iar proba acordului nu mai funcţionează:
Pasiunea lui e sportul.
Sportul este subiectul propoziţiei, deoarece, prin substituire, putem spune : *Pasiunea lui o constituie sportul {CM pasiunea* - complement direct, dublat prin pronumele în acuzativ - *o).* ,
ii
Se poate invoca, în toate aceste cazuri, şi diferenţade dintre cele două substantive: cel accentuat este toîăeauna substan-tivul-subiect, indiferent de topica existentă în propoziţie (exemplu: *Pasiunea lui e* **sportul, Sportul** *e pasiunea lui).*

28. Nici mama, nici tata *n-a plecat* sau Nici mama^ nicj tata *n^au*

plecat ?
la^fijral. In practica vorbirii însă trebuie sl^ernlnvedere ^*regulile speciale,* care ţin seama de anumiţi faclojLsin^imentari. Un asemenea factor, care nuanţează regula generala^ este raportul logico-sintactic dintre constituenţii subiectului multiplu. Din acest punct de vedere, pot să apară următoarele situaţii:
ictiy. de exclu-în sensul că

oricare poate face acţiunea verbului-predicat, dar, în ultimă instanţă, numai unul este admis ca agent efectiv. Este cazul subiectelor *Ion* şi *Măria* din enunţul: *Sau Ion, sau Măria va veni.* Impunându-se un autor unic, plural predicatului nu se mai justifică.
Observaţii :
1. Raportul disjunctiv propriu-zis (de excludere) este marcat de perechile conjuncţionale: *sau ... sau, fie ... fie, ori ... ori.* în enunţurile interogative dublarea conjuncţiei nu este posibilă, dar nu este nici necesară, deoarece este suplinită de intonaţie : *Steaua sau Dinamo* va câştiga *campionatul* ?
2. Când rarortul^fejimctiyeste^rionej^duiiy^egalitatea subiectelor devmei'eala^nujloarpotenţială, în sensul că amSelesubîecte^pot fîaîmiderateiîgenţiai acţiunii. Predicatul se pune la plural: *Ion sau Măria* pot *veni cu trenul,* ca în coordonarea copulativă.
3 A Situaţia se complică atunci când subiectele aflate în raport dis-
yjunctiv propriu-zis (de excludere) sunt de persoane diferite sau de
j genuri diferite, iar aceste categorii trebuie marcate la predicat.
/ AcQrduJ^cuultirjiul jşu^ie^^atracjiej^iujmpromjte egalitatea
rdonate, sugerând o soluţie
tenţiala a celor
Sau eu, sau tu vei pleca.
Sau Ion, sau Măria va fi invitată.
îgalitatea potenţială dintre subiecte se poate salva aici numai prin acordul la plural, la persoana cea mai puternică dintre cele pre-snte (în ordine: I, II, III), respectiv la genul masculin (dacă este 'vorba de fiinţe umane, ca în cazul de faţă):
Sau eu, sau tu vom merge.
Sau Ion, sau Măria vor fi invitaţi.
Desigur, nici aceasta nu este o rezolvare ideală, deoarece^salvează
L reantatea
taljujjîn^^ :
Sau eu voi merge, *sau tu.*
Sau Ion va fi invitat, *sau Măria.*

2. Componenţii subiectului multiplu sunt m raport adversativ; intre ei exjs<^o^ggz«iţfeirna, totala, clar exprimata, msensul ca unul face, celălalt nu face acţiunea verbului, respectiv unul există, altul nu, unul are o calitate, celălalt nu o are etc. Din această cauză, piurajul predicatului este exclu^cjndambelesjjbiecte sunţja siţ,
Nu Măria, ci Ion a plecat.
Nu Ion, ci Măria a fost invitată.
Măria, şi nu Ion, a fost evidenţiată.
Regula,, formulată mai exact, ar suna astfel:
t Desigur, şîâîc'i predicatul
pojte să aparăJJQtarcaJat între foştiicomponenţi ai subi
ca şi in cazul de
?Lîntre cele două propoziţîicooraonareTcu "subînţeles:

Nu Măria a plecat, *ci Ion.*
Constituenţii subiectului multiplu se află
asociere. Situaţia ideală pentru această i
subiectele sunt coordonate prin *şi* (sau sunt juxtapuse), iar celelalte elemente ale enunţului nu aduc precizări de natură să anuleze unitatea subiectului multiplu. în acest caz, predicatul apare la plural:
Ion şi Măria au plecat.
Ion şi Măria n-au *mai* plecat.
Varianta emfatică a acestui tip de enunţ nu schimbă raportul logic şi gramatical dintre componenţii subiectului multiplu, de aceea regula predicatului, la plural, se menţine:
Şi Ion şi *şi Măria* au plecat. *Şi Ion, şi Măria* au plecat.
Nici Ion şi nici Măria n-au *mai* plecat. *Nici Ion, nici Măria* n-au *mai* plecat.
Menţionăm că «fectulinseigj ... *nici)* nue^tecejaşteptat, componenţii subiectuluîl^ull fieparuî constituent majLmult o nauză in vorbire), încât fi< adverbejprde întăripe^f ... *şi, nici* dică întărirea ideii de asociere între ilu.
Jiimpotrjy^acesteiadverbe_d,au iyidualî^ţe^utonomie_(majcată de e a^a^ea un predicat proj
subînţeles. Mai ales varianta negativa lasă această

impresie. Aşa se explică de ce un enunţ ca *Mama şi tata* n-a plecat este respins de uz, ca o greşeală de acord, în timp ce formularea cu *nici... nici* este tolerată şi cu predicatul la singular : Mei *mama, nici tata* n-a plecat. Răspunzând întrebării din titlu, subliniem încă o dată că varianta cu predicatul la singular este *doar* tolerată. Exprimarea cu predicatul la plural *(Niamqma^iicijQî^n-au^0ssat)* este recomandabilă, deoarece i asociere, de eealitajte^absoluta între consiţuentii sufeectuluLmultiplu.
Nigleu, nici tu nu vom pleca.
fa~~tâmplăxfl~~nc dn" verbladiateza^asi
1ici tata, nici mama nu erau bine dispuşi.
i Nici tata, nici mama n-au fost invitaţi. *L—*
Paralel cu *şi... şi, nici... nici,* română actuală mai foloseşte pe *atât* cârj/jjnexprimarea emfatică. Diferenţa este că această pereche,
Atât mama, cât şi tata au venit *deja.*
Observaţii:
Subiectele coordonate copulativ, asociate la o acţiune comună, nu sunt nici ele întotdeauna pe plan de egalitate absolută în raportul lor cu predicatul. Diferite elemente ale enunţului pot să aducă precizări de natură să spargă unitatea ansamblului, cu consecinţe asupra realizării acordului verbal. Prezentăm două dintre cazurile cele mai importante:
1. Enunţul conţine elemente a căror informaţie dă prioritate unuia dintre subiecte. Cu ajutorul unor expresii ca: *mai ales, mai cu seamă, mai întâi, în special, în primul rând, îndeosebi* etc, unul dintre componenţii subiectului multiplu este scos în relief, subliniat şi în acest fel dă tonul în acord, mai ales când este plasat în imediata apropeiere a predicatului:
Ion şi, mai ales, Măria a fost *frenetic* aplaudată.

Norma literară rămâne şi aici cea cu pluralul, utilizarea singularului fiind doar tolerată, în exprimarea nepretenţioasă.
2. Unul dintre subiecte este considerat de către vorbitor ca adăugat, cumulat, mai puţin aşteptat. Pentru a exprima acest raport se utilizează corelativele *nu*

numai... ci şi/dar şi. în topica obiectivă, predicatul se acordă cu subiectul adăugat, cel din dreapta lui *ci şi/ dar şi:*
Nu numai Ion, ci şi Măria **a fost invitată.**
în topica inversă, predicatul se acordă cu subiectul de la stânga lui *ci şi/dar şi*:
A fost invitat *nu numai Ion, ci şi Măria.*

29. Curajul, îndrăzneala, aplombul lui *s-a transmis* întregii echipe sau Curajul, îndrăzneala, aplombul lui *s-au transmis* întregii echipe ?

multit
intre
subiectului multiplu. Presupunând că un asemenea subiect este constituitdmsufestaîîtîvela singular, se pot da următoarele soluţii, având în vedere, bineînţeles, criteriul amintit (relaţiile semantice).
1. Când termeni subiectului multiplu au un referent comun (indică aceeaşi persoană, acelaşi lucru etc), predicatul se pune la singular:
Regizorul şi scenaristul filmului **a lipsit** *de la premieră. Iniţiatorul şi conducătorul revistei* a **prezentat** *programul acesteia.*
Este clar că aici avem de-a face, de fiecare dată, cu o singură persoană, prezentată în dublă ipostază („regizor şi scenarist", respectiv „iniţiator şi conducător de revistă"). Dacă este vorba de persoane diferite, fireşte, predicatele se pun la plural. Un alt model, dar cu acelaşi efect în planul acordului (= predicat la singular), îl reprezintă propoziţia următoare :
Managementul sau ştiinţa conducerii este *acum în mare vogă.*

Cele două subiecte sunt aici sinonime perfecte („management" = „ştiinţa conducerii"). Existenţa, pentru aceeaşi noţiune, a două sau mai multe nume diferite îi dă vorbitorului posibilitatea (uneori îi creează chiar obligaţia) de a recurge la această denominaţie alternativă. Este o tehnică de explicare a unui termen necunoscut (sau considerat astfel de vorbitor), printr-un cuvânt sinonim sau printr-o perifrază echivalentă. Procedeul este des folosit în manualele şcolare unde termenii tehnici sunt, de regulă, introduşi prin această modalitate.
Exemple:
Hidroxidul de calciu sau varul stins se foloseşte *şi ca dezinfectant. Clorura de sodiu sau sarea de bucătărie* este *o substanţă solidă, cu gust sărat, caracteristic.*
Când componenţii *j»?^c^^j^h^|x^mm^s^TiQiMm^^|&*
scx^expj^caţivj^ste vorba .dedata aceasta. *^^JI^WJPMj^^* • d[e]
reliefare^imanţareşîîntrlîglreif'un^
mior^fnonînî^jîa^ Situaţia este
ilustrată de propoziţiile din tmuT Pentru a răspunde la întrebarea privind acordul, precizăm că o regulă fermă nu există aici. Numărul predicatului, la asemenea enunţuri, este o problemă de opţiune personală, de interpretare subiectivă a sinonimiei contextuale şi de intenţie stilistică. Ambele variante (singular/plural) sunt posibile, ambele se pot justifica:
însufleţirea, avântul, elanul tinereţii i-a dat//-au dat *aripi, îndoiala, nesiguranţa, probabilitatea* este exprimată/sunt exprimate *cu ajutorul modului prezumtiv. Tulburarea, sfada, zâzania* a cuprins/au cuprins *toată ţara.*
Acest procedeu stilistic de insistenţă prin repetare se numeşte
3. Când componenţii subiectului multiplu formează un bloc semantic unitar, semantica individuală este anulată de cea a ansamblului, care este interpretat de vorbitor fie ca un cuvânt compus, fie ca o expresie fixă. Această realitate semantică impune un predicat la singular: *Punctul şi virgula* este *mai mult un mijloc stilistic.*

Secera şi ciocanul **a dispărut** *de pe drapelul ţării.* ***Praf şi pulbere*** **se va alege** ***de ei. Nimeni şi nimic*** **nu-/ poate** *opri.*
Acelaşi tratament se aplică şi unor îmbinări ca : *numele şi prenumele, limba şi literatura, pacea şi securitatea, ştiinţa şi tehnica* etc.:
Numele şi prenumele **se va scrie** *cu litere mari.*
Limba şi literatura română **se predă** *la nivel corespunzător.*
Ştiinţa şi tehnica **a avansat** *enorm.*
Pacea şi securitatea *în regiunea Balcanilor* **va fi consolidată.**
Există, desigur, suficiente date care justifică considerarea acestor îmbinări ca un bloc semantic unitar. De pildă, *numele şi prenumele* se referă la aceeaşi persoană, iar în liste, în actele oficiale ocupă o rubrică comună. *Limba şi literatura* nu se consideră în şcoală ca două discipline independente, mai ales că sunt predate de acelaşi profesor, care trece notele în aceeaşi rubrică, formând o medie unică. Situaţia se prezintă la fel, deşi la un nivel mai puţin concret, la celalalte grupuri citate aici.
Observaţie:
Vorbitorii trebuie să facă însă distincţie între aceste apariţii ale termenilor discutaţi, în contexte speciale, şi utilizarea lor în enunţuri care degajă clar ideea de diferenţiere semantică şi care au, în consecinţă, un predicat la plural:
Punctul şi virgula **sunt** *semne de punctuaţie importante.*
Secera şi ciocanul **au devenit** *unelte-simbol.*
Nimeni şi nimic **sunt** *pronume negative.*
Numele şi prenumele **sunt** *componente ale unui substantiv propriu compus.*
Limba şi literatura **sunt** *discipline distincte în învăţământul superior.*

30. *Limba* franceză şi *limba* română *sunt înrudite* sau *Limbile* franceză şi română *sunt înrudite* ?

Un caz aparte de subiect multiplu îl reprezintă cel format din acelaşi substantiv repetat, cum avem în primul enunţ din titlu *(limba ... şi limba).* Faptul este posibil numai dacă substantivul are, de fiecare dată, alt determinant *(limba* **franceză** şi *limba* **română).**
O tendinţă foarte activă în limba română actuală, aceea de nu repeta termenul comun în structurile coordonate, a generat aici o formulare inacceptabilă :
Limba *română şi franceză* **sunt înrudite.** Rezerva limbii literare este de înţeles, întrucât, deşi cel de al doilea termen al subiectului multiplu se poate subînţelege, legea acordului nu tolerează, în general, astfel de asocieri *(limba ... sunt înrudite).* Soluţia punerii predicatului la singular *(Limba română şi franceză este* **înrudită)** se exclude, de asemenea, întrucât accentuează o absurditate conţinută (= o limbă care este în acelaşi timp şi franceză, şi română şi care „este înrudită" cu ea însăşi). Aceasta înseamnă *Câ^i^liMeas^^^^j^âr^ji^^iQ^i^*
Ea se poate realiza fie *lexical,* prin repetare *(limba ...şi limba),* formă veche, mai puţin economicoasă, fie *gramatical,* prin apariţia substan-tivului-subiect o singură dată, la plural:
Limbile *franceză şi română* **sunt înrudite.**
Ar mai exista o soluţie: **Limba** *română şi cea franceză* **sunt înrudite.** Această variantă, care evită repetarea substantivului, este avantajoasă nu numai sub aspect eufonic, ci şi sub cel al economiei de efort, deoarece articolul-pronume *cea* este monosilabic şi neaccentuat. Adăugând că atât claritatea, cât şi gramaticalitatea enunţului sunt păstrate integral, putem spune că formularea cu *cea* este de o corectitudine maximă şi poate cea mai conformă cu spiritul limbii române. Din păcate, ea este alterată de tendinţa actuală de abandonare a articolului-pronume *cel, cea* din faţa adjectivelor *(omul cel bun > omul bun).* în felul acesta, pe **o** cale mai ocolită, se ajunge la aceeaşi formă agramată

menţionată anterior *(limba română şi* **cea** *franceză >* **limba** *română şi franceză).* Chiar şi fără acest „accident", varianta cu *cel, cea* prezintă un mare neajuns : ea nu poate fi generalizată, fiind admisă doar când este vorba de atribute adjectivale. Substantivul repetat poate avea însă şi altfel de

atribute. Exemplu: *Domnul* Ionescu fi *domnul* **Popescu** *au plecat,* unde soluţia cu *cel (Domnul Ionescu* şi **cel** *Popescu)* nu este posibilă. Rămâne, ca rezolvare optimă, varianta cu apariţia substantivului o singură dată, doar la plural **(limbile** *fmncezăsi română).* Păstrând
avantajul ^^^
^Voiul^ac^estei îmbinării ilustrează cât se poate de convingător caracterul homeostatic al sistemului limbii, autoreglare jj
concomitentă si contrarie a^celoLdouă marJ^nnciDiLcare_2UYexnează
A. Limba *franceză şi* **limba** *română* **sunt înrudite** = clar, logic, dar neeconomicos (= repetare).
B. Limba *franceză şi română* **sunt înrudite** = economicos, dar neclar, agramat.
C. **Limbile** *franceză şi română* **sunt înrudite** = economicos, clar, logic (= progres în limbă).
Observaţii :
1. Asocierea unui plural *(limbile)* cu nişte atribute la singular, plasate în imediata vecinătate a acestuia, nu este uşor de acceptat pentru o ureche românească. Formula s-a dovedit însă a fi foarte avantajoasă, s-a răspândit rapid şi a creat/va crea cu timpul şi obişnuinţa vorbitorilor. Câteva exemple:
Studenţii *Ion tâunteanu şi Măria Ionescu* **vor fi reexaminaţi. Judeţele** *Cluj şi Sălaj* **sunt învecinate. Secolele** ***II*** *şi III* **au fost decisive** *pentru populaţia daco-romană.* **Categoriile** *de gen şi număr* se **întâlnesc** *şi la pronume.* **Popoarele** *francez şi român* **au** *origine comună.*
2. S-ar putea ca soluţia cu pluralul să fi fost inspirată de un model străin (vezi *Ies langues roumaine et francaise),* dar poate fi privită, cum am arătat, şi ca rezultat al dinamicii interne a limbii române. Nu se exclude nici asocierea celor doi factori cauzali: rezolvarea unor căutări interne după un model extern. Oricum, este clar că locul de lansare al acestei inovaţii, pentru română,

m
a fost limba oamenilor instruiţi. Procedeul, fiind logic şi economicos, s-a extins şi la alte categorii de vorbitori şi acest lucru trebuie încurajat.
O situaţie specială apare atunci când substantivul-subiect, repetat, are atribute substantivale genitivale sau posesive.
a) Camera *lui Ion şi* camera *lui Gheorghe* sunt frumoase. *
Variantele care evită repetarea au următoarele particularităţi:
- Camerele *lui Ion şi (a lui) Gheorghe* sunt frumoase = exprimare imprecisă, ambiguă. Pluralul *(camerele)* nu mai exprimă o cantitate precisă, egală cu suma atributelor sale, cum se întâmpla în exemplele de până aici.
- Camera *lui IonjiaMd Ghpwghe* suntfrujnoas£j= formulare (wreetaTprecTSa, recomandabilă; gramaticalitatea este asigurată de prezenţa articolului-pronume *a.*
Dacă nu este vorba de un subiect multiplu, adică cei doi (Ion şi Gheorghe) au o cameră comună, faptul este marcat prin singularul predicatului:
*CzmtjQjiiLJon^şi^a^lui-^Ghepz^^* O exprimare şi mai clară a acestei realităţi se realizează prin renunţarea lui *a + lui* din faţa celui de al doilea atribut:
Camera *lui Ion şi Gheorghe* este frumoasă.
b) Camera *ta şi* camera *mea* sunt curate.

Exprimarea prescurtată, cu subiectul utilizat o singură dată, la plural, nu este posibilă *{camerele ta şi mea).* Ar exista o variantă, cu atributul multiplu izolat (Camerele, *a mea şi a ta,* sunt curate), dar nu se foloseşte decât accidental.
- Camera *mea şi a ta* sunt curate = singura formulare care, evitând repetarea substantivului, nu compromite nici claritatea, nici gramaticalitatea. Ca şi la a), dacă este vorba de un subiect multiplu (= cei doi au o cameră comună), predicatul se pune la singular (Camera mea *şi a ta* este curată). Aici nu mai este permisă renunţarea la *a* în faţa celui de al doilea atribut *(camera mea şi ta).*

31. *A fost* odată un moş şi o babă sau *Au fost* odată un moş şi o babă ?

Poziţia predicatului, în faţa sau în urma subiectului multiplu, influenţează în mare măsură realizarea acordului. în ordinea S-P (subiect-predicat), enumerarea în prealabil a constituenţilor subiectului multiplu impune ideea de pluralitate în mintea vorbitorului, într-un moment anterior emiterii predicatului, de aceea pluralul acestuia din urmă decurge logic dintr-o informaţie deja formulată :
Primarul *şi* soţia *acestuia* **vin** *mai târziu.*
în ordinea P-S (predicat-subiect), numărul predicatului trebuie motivat ulterior. Datorită însă mecanismului de^formujare a ideilor (=elaboraie pe parcurs), vorbitorul este de multe ori în situaţia de a lua o decizie în Tegăttfrărcîrpredicatul înainte de a avea toate datele despre subiect, adică faptul că acesta va fi unic sau multiplu. Se întâmplă adesea ca un subiect conceput ca unic să fie amplificat pe parcurs, devenind multiplu, în dezacord cu singularul predicatului exprimat anterior. întrucât şi decodarea, receptarea urmează aceeaşi ordine ca şi elaborarea, o asemenea exprimare, cu predicatul la singular, este foarte uşor tolerată, mai ales în exprimarea orală:
Mai târziu **va veni** *primarul şi nevastă-sa.* **Vine** *doamna şi domnul gerteral. Aşa* **cere** *şi legea, şi spiritul de dreptate.* **A fost preţuită** *operativitatea şi priceperea publicistică a redactorilor.*
Această dubj^reaciie^a wedkamlm^jufuncjjfi de ppzki^sa faţă desubiectuf multiplu, se poate vedea uneori cniar în interîoruT aceleiaşi rfaze^ uăcă predicatul apare, pe rând, în ambele poziţii. Iată câteva exemple:
Se **crucea *mama şi tata*** *când mă* **vedeau** (Ion Creangă, *Amintiri | din copilărie).*
') Răspunse *Laban şi* ***Betuel*** *şi* ziseră *(Palia de la Orăştie).*

/.../ *la popor, unde* e *materialul, şi formele, şi stilul, şi limba,* căci ***limba, literatura, poezia*** **sunt** *naţionalitatea unui popor* (G. Ibrăileanu, *Privind viaţa).*
Româna actuală, supusă tot mai mult unor reevaluări logico-raţio-nale, tinde spre o normă unică, mai fermă, indiferent de poziţia predicatului în enunţ, de aspectul oral sau scris al comunicării. Respectarea acestei reguli necesită mai multă atenţie şi concentrare în exprimare, dar ea răspunde în mai mare măsură exigenţelor gramaticale şi logice ale limbii, fapt care şi explică atitudinea receptivă a vorbitorilor din zilele noastre faţă de această normă.
Observaţii:
1. Fără îndoială, în exprimarea orală, spontană, abaterile de la regulă (= acord la singular în topica P-S) vor fi în continuare
> tolerate. Din motivele arătate la început, ele nii deranjează deocamdată prea mult simţul lingvistic al majorităţii vorbitorilor de limba română. în limba scrisă însă, aceste scuze nu mai sunt valabile; vorbitorul poate reveni asupra textului, se poate corecta. Repetăm, în exprimarea îngrijită a oamenilor instruiţi, în publicaţiile de prestigiu, respectul pentru această normă este cât se poate de evident.
2. în legătură cu întrebarea formulată în titlu, menţionăm că ea vizează o situaţie cu totul specială. Este vorba de fljformulji CDnsacmta cu care încep

foarte multe din basmele noastre populare *yCjmfoaată...*). Ea este în aceaştljorrnă, dj^ing^mr^JriC^im^cord^rarnaUcal **(Au fost** *oaata un moş şi o* fcaMy^_s^3^esju^de^sţrajiiu aici. Se ştie că frecvenţa poate impune uneori forme discutabile din punct de vedere gramatical, dar consacrate prin uz! Este cel mai elocvent exemplu în acest sens. Să nu uităm, de asemenea, că basmele populare sunt creaţii orale, aparţin limbii vorbite, astfel încât păstrarea singularului aduce o notă de naturaleţe şi autenticitate.

32. Culesul şi căratul porumbului *s-a terminat* sau CulesuJLşi căraţuj porumbului *s-auterminatj*

Anumite *trăsături morfologice* ale subiectelor multiple favorizează abateri de la regula generală de acord (= predicat la plural), generând reguli noi, speciale, excepţii admise, unele doar tolerate, iar altele plasate categoric în seria greşelilor de acord.

1. Termenii subiectului multiplu sunt verbe la infinitiv sau supin: *De băut şi de mâncat* e uşor. *A lucra şi a te gândi la toate* e mai greu.

După cam se vede, propoziţie cu asemenea subiecte multiple au predicatul la singular.

, Siţpstantivarea infinitivuluLsa'u supinului schimbă nu numai statutul 3rTbi©gic_al_£iudateh5rrespective, ci şi efectul lor asupra predi-ului. Acesta apare la plural:

i a ateriza în asemenea condiţii este foarte dificil. *Decolareaşixţterizarea în asem&fâ$)ondiţii*sunt foarte dificile.

In româna actuală, formate din substa
surprinde rafga utilizare a subiectelor multiple itive de provenienţă verbală (infinitive lungi şi
foste supine).

l, aceste noi substantive sunt defective de
plural, asemenea celor
rbitorului, ideea de pluralitate, iar^panţîa^redica
Tui la smgi Sste"cieitul~3e frecvent
Cunoaşterea şi respectarea legilor va fi asigurată *în mai mare măsură.*
Datarea şi localizarea evenimentelor nu se *mai* poate face.
Scrisul şi cititul se însuşeşte *mai uşor la această vârstă.*
Culesul şi căratul porumbului s-a terminat.

Nom^L4>re^ride-jn5ă\sjj4c^ 'circumstanţele amintite, aceasta cere un efort suplimentar din partea

vorbitorului, un control logic şi gramatical mai sever. Din fericire, putem constata, şi de data aceasta, că presa (vorbită sau scrisă) şi foarte mulţi dintre vorbitorii instruiţi se supun acestei rigori, încurajând o evoluţie pozitivă (= un acord gramatical, impus de logica enunţului, înlocuieşte un acord comod, prin atracţie, care estompează pluralitatea subiectului):

Cunoaşterea şi respectarea legilor vor fi asigurate *în mai mare măsură.*
Datarea şi localizarea evenimentelor nu se *mai* pot face.
Scrisul şi cititul se însuşesc *mai uşor la această vârstă.*

Cu aceasta răspundem şi întrebării din titlu, recomandând varianta a doua:

Culesul şi căratul porumbului s-au terminat.

2. Un comportament ciudat are, în relaţia de acord, şi aobigc_ţulfojniat *âmsplţstantive comunebajiţngiti<Qneart^* în această iposîâza7"substantivele intră în raport predicativ cu puţine verbe, în primul rând cu cele *ale*

existenţei. ^jg^gşr^ţ^faŞţ
jectul

hn şi bere nu *mai* este. *Sare şi piper* nu se *mai* găseşte. *Slănină şi făină* este *în pod deavalna* (Ion Creangă). *De ce uitaţi că-n voi* e 51 *număr, şi putere* ? (M. Eminescu). *în lumei-i veselie, amor, sperare, viaţă* (V. Alecsandri). *Fier şi cupru* se extrage *aici de câteva secole. Fag şi stejar* nu s-a tăiat *anul acesta.*
Ca şi în alte împrejurări, remarcăm rolul decisiv al articulării. Aceasta sporeşte câmpul verbal al predicatului şi provoacă revenirea la regula generală de acord:
Piperul şi sarea s-au terminat.
Vinul şi berea nu s-au distribuit *încă.*
Slănina şi făina sunt *în pod* etc.

33. **îmi** *place* **sportul şi muzica** sau **îmi** *plac* **sportul şi muzica ?**

Din păcate, nu numai caracteristicile gramaticale şi semantice ale subiectului multiplu ne întind capcane în realizarea acordului, ci şi anumite trăsături specifice ale verbului-predicat. Unele verbe, ca *a plăcea^a*
*con^enLjx^ujxQ^j^jpîe^*
amândouă cu acelaşi efect pentm acord^"Tîo7nsIentitatea.,
persoană, de cele mai multe ori vorbitorul sau ascultătorul, reprezentată printr-un pronume neaccentuat care apare, obligatoriu, în faţa verbului, pe locul subiectului gramatical. în schimb, adevăratul subiect gramatical, eclipsat deja de cel logic, este plasat dezavantajos, după verb, pe locul complementului direct, de care nu se deosebeşte formal şi cu care poate fi uşor confundat. Un subiect multiplu, în condiţiile arătate, îşi impune cu greu pluralitatea, de aceea predicatul apare, de regulă, la singufar:
Mă **doare *capul şi stomacul.***
Nu *mă* interesa *fizica* *şi* ***chimia*** *pe vremea aceea.*
Nu-mi **convenea *forma şi culoarea*** *maşinii.*
Mi-e **drag *cântecul şi jocul.***
îmi **place *sportul şi muzica.***
îmi **revine *cinstea*** *şi plăcuta* ***îndatorire*** *de a anunţa câştigătorul.*
Aceasta nu înseamnă că singularul este aici regula obligatorie, ci doar că graduldeac^ejjtabjl^aţe^0l^
destul demare. Acordul gramatical rămâne nu numai posibil, ci şi re^omandabTTrmai ales în ocaziile care impun utilizarea limbii literare *(îmi* **plac** *sportul şi muzica* etc).
Observaţii:
1. Utilizarea frecventă a singularului poate fi pusă şi pe seama desei apariţii a acestor verbe ca regente impersonale ale unor propoziţii subiective: *îmi* **place** *să cânt; Mi-e* **drag** *să-l ascult;* **Nu** *mă* **interesează** *dacă vine sau nu*; ***Nu-mi*** **convine** *ce faci tu*; *Mă*

doare *că nu asculţi sfatul meu.* în asemenea construcţii, verbele amintite au o formă unică, fixă - persoana a IlI-a singular.
Există şi categorii gramaticale verbale care favorizează singularul, cum este diateza reflexivă. Mai ales reflexivul pasiv, utilizat şi el cu sens impersonal, în faţa unor subordonate subiective, este pus de multe ori la singular şi când are subiect la plural sau subiect multiplu. Faptul este facilitat şi de ordinea P-S (predicat-subiect), predominantă în cazul acestor construcţii:
Se va semnala *lapoviţă şi ninsoare.*
I s-a recomandat *odihnă şi tratament medicamentos.*

Sunt formulări obişnuite, curente, ceea ce nu înseamnă că sunt gramaticale şi acceptabile din punctul de vedere al normei literare.

34. Prea multă ură şi dezbinare *s-a manifestat* în ultima perioadă sau Prea multă ură şi dezbinare *s-au manifestat* în ultima perioadă ?

1. Adjectivul se repetă în faţa fiecărui membru al subiectului multiplu : *Toată curtea şi toată împărăţia* era plină *de jale. Câtă plăcere şi cât interes* intra *în viaţa lui de societate* ?

Mai ales adiectiyelepronominale au această apariţie repetată în enunţ.

Când ele fac^rtecmrs^ruTsinguIârelor cu sens
(fiecare, oricare, orice, nici un, nici o^
eil^s^^nfli^ategQncT^n^^efls^
devine^egulă fermă (pentru comportarea acestor cuvinte ca subiect-
-pronume, vezi suBcapitolul 22):

Fiecare joc, fiecare cântec era însoţit *de aplauze. Orice om de cultură, orice artist* are *ambiţia originalităţii. Nici un poet, nici un prozator, nici un dramaturg* nu se poate *sustrage obligaţiilor cetăţeneşti şi pasiunilor politice.*

2. Adjectivul apare o singură dată, la primul constituent, dar el se subînţelege şi la

Marea lor complexitate şi diversitate **face** *evenimentele actuale greu de înţeles.*
Aceeaşi prostie, ambiţie şi rea-credinţă **s-a manifestat *şi'*** *în paginile ziarului său.*

în aceste situaţii, ^elejj^ăjţra^ejc^^su^iecte, intrând^h stg
srminant cojnun^ nu poţ_primi la
ie
itâmplă şi cu enunţul din titlu, unde varianta recomandabilă este prima:

Prea multă *ură şi dezbinare* **s-a manifestat** *în ultima perioadă.*

Repetarea adjectivului prea *multă,* ca în cazurile discutate la punctul 1, nu ar fi schimbat tipul de acord :

Prea multă *ură,* ***prea multă*** *dezbinare* **s-a manifestat** *în ultima perioadă.*

35. Ion, ca şi Măria, *a refuzat* premiul acordat sau Ion, ca şi Măria, *au refuzat* premiul acordat ?

Există în limba română, după cum s-a văzut înjubcapitolele^anterioare, multe situaţii în care subiectul multiplu numeşte recunoscut şi o^tat ca atare, iar consecinţele se văd în acordud incorect al predicatului. *Pe* de altă parte, înregistrăm şi situaţia inversata f^suhjj subişcţjnultipju, a subiectului „inventat", cu implicaţiile de rî|
rezintă structura *subiect + 0*

Este cazul exemplificat in titlu : ia, **a refuzat** *premiul acordat.*

întrucât primul termen al comparaţiei este subiectul propoziţiei *(Ion),* iar comparaţia *(ca şi/la fel ca)* exprimă aici un raport de egalitate cu

acesta, unii vorbitori interpretează complementul *(Măria)* ca al doilea component al unui subiect multiplu *(Ion, ca şi Măria = Ion şi Măria),* acordând, în mod eronat, predicatul la plural: *Ion, ca şi/la fel ca Măria,* **au refuzat** *premiul acordat.* Eroarea este favorizată şi de faptul că, înlin^aj^mânjLîn afară de *ca şi_rx.* 1, sinonim^ou Jg *fel ca,* un conectiv comp__
ens
fcesTta din urmă Ieaga7 într-adevărTdoi com-multiplu, situaţie în care izolarea elementului al doilea, prin perechea de virgule, nu se mai justifică, iar predicatul

se pune la plural:
Ion, ca şi **Marâgaurefuzat** *premiul acordat* (= *Ion,* precum şi *Măria au refuzatprermulacordat).*
Deosebirea de funcţie şi de caz a cuvântului de la dreapta celor doi *ca şi* iese mai bine în evidenţă atunci când în aceste poziţii apar
Tu, *ca şi* *mine* ***de altfel,*** **ai refuzat** *premiul acordat* (= *la fel ca).* Tu, ca şi **eu** *de altfel* am **refuzat** *premiul acordat (= precum şi).*
Pentru a evita însă asemenea situaţii delicate, recomandabil este să plasăm complementul comparativ după predicat, acolo unde este de fapt locul lui obişnuit:
Ion a refuzat premiul acordat, ca şi Măria. Ion a refuzat, ca şi Măria, premiul acordat.
Revenind la formularea din titlu, unde segmentul *ca şi Măria* este izolat prin perechea de virgule, semn că nu este al doilea subiect, ci complement comparativ, varianta corectă este cea cu predicatul la singular:
Ion, *ca şi Măria,* a refuzat *premiul acordat.* altă combinaţie derutantă
Ion, *UMWUiâjSlLMcwi'* [a] ptecat *în excursie.*
Interpretarea complementului sociativ, de către unii vorbitori, drept al doilea component al subiectului multiplu se explică şi aici printr-o
O

echivalenţă logică, semantică. Aşa cum arată şi numele („sociativ"), acest complement se poate „asocia" cu subiectul propoziţiei, contribuind în mod egal la acţiune. *(Ion, împreună cu Măria = Ion şi Măria.)* Din punct de vedere gramatical însă, cele două construcţii se analizează diferit şi au un reflex diferit în planul acordului gramatical:
Ion şi Măria au **plecat** *în excursie* (subiect multiplu, predicat la plural).
Ion, *împreună cu Măria,* a **plecat** *în excursie* (subiect + complement sociativ, predicat la singular).
Cei care pun predicatul la plural şi când exprimă ideea de asociere prin complement *(Ion împreună cu Măria* **au plecat** *în excursie)* fac un acord logic (nongramatical), care, dată fiind echivalenţa semantică amintită, poate fi tolerat în anumite limite. Considerăm însă că, pentru a da lucrurilor o clară expresie lingvistică, potrivit este, şi aici, să recurgem la topica dreaptă, obiectivă: subiect (atribut) -predicat - complement *(Ion aplecat în excursie împreună cu Măria).* La fel de clară este şi prezentarea „asocierii" celor doi în ipostază de subiecte, prin coordonare copulativă clasică *(şi).*
Observaţii :
De asemenea, poziţia postpredicativă apare ca forţată *(Ion va pleca mâine şi cu Măria)* şi, prin schimbarea accentului sintactic, exprimă o altă nuanţă semantică. Topica fixă şi obligativitatea pluralului, la predicat, ar pleda aici pentru interpretarea lui *şi cu* ca un conectiv coordonator în interiorul unui subiect multiplu. Acuzativul cuvântului din dreapta *(şi cu* **mine)** pune însă sub semnul întrebării justeţea acestei analize.
2. Complementul sociativ introdus prin prepoziţia *cu,* plasat după predicat, nu ridică probleme: *Ion a plecat cu Măria.* în topică inversă, lucrurile se complică datorită echivalenţei semantice

dintre prepoziţia *cu^şi* c^jujjcţia^Ja^nbjl^exj^ :
4Uin_ciî2MQQa£e^^ajlQu^iI^oSlul **plecat)**
J
^ trebuie să acceptăm,
^iljţj Izolarea complementului prin perechea de virgule exclude însă şi aici

pluralul, ca în cazul locuţiunii *împreună cu.*
3. *Subiect + două sau mai multe atribute.* Existenţa unor atribute coordonate pe lângă un subiect unic produce uneori confuzii, în sensul că aceste atribute sunt identificate cu un subiect multiplu şi, în consecinţă, predicatul apare la plural:
Pregătirea *fizică şi psihologică* *a concurenţilor* **au fost** *bine* **făcute.**
Ideea *de economie de piaţă, de stat, de drept,* *de* ***libertate*** **nu sunt** *corect* **înţelese** *la noi.*
Eliminarea *lui Dobrotă şi Pojar* **au redus** *mult din forţa echipei.*
Aşa cum am arătat şi în altă parte (vezi subcapitolul 30), limba oferă soluţii pentru o exprimare corectă, fie prin renunţarea la plural, dacă ideea nu este alterată (cazul primului exemplu), fie prin păstrarea pluralului, situaţie în care pot fi utilizate două procedee:
a) inserarea articolului-pronume *cel/cea* în faţa celui de al doilea (al treilea etc.) atribut:
Pregătirea fizică şi cea psihologică a concurenţilor **au fost** *bine* **făcute.** ■
Ideea de economie de piaţă, cea de stat de drept, cea de libertate **nu sunt** *corect* **înţelese** *la noi.*
Eliminarea lui Dobrotă şi cea a lui Pojar **au redus** *mult din forţa echipei.*
b) punerea subiectului-regent la plural:
Ideile *de economie de piaţă, de stat de drept, de libertate* **nu sunt** *corect* **înţelese** *la noi.*
Soluţia de la b) nu se potriveşte la toate felurile de atribute (vezi subcapitolul 30). Uneori pluralul regentului, mai ales la

substantivele abstracte, nici nu este necesar; bineînţeles, cu condiţia punerii predicatului la singular:
Eliminarea *lui Dobrotă şi a lui Pojar* **a redus** *mult din forţa echipei.*
Cu atât mai mult se impune această soluţie când articolul posesiv nu apare:
Eliminarea *lui Dobrotă şi Pojar* **a redus** *mult din forţa echipei.*
Capitolul II

SUBSTANTIVUL, ARTICOLUL, ADJECTIVUL

36. Măria este *avocat* sau Măria este *avocată* ?

în societăţile moderne, multe profesii, funcţii politice şi administrative au încetat să mai constituie apanajul exclusiv al bărbaţilor, fiind asumate şi exercitate şi de către femei. în consecinţă, limbile naţionale care cunosc categoria genului au fost puse în faţa necesităţii de a furniza termeni feminini corespunzători şi o gramatică a utilizării lor. Limba română a dispus şi dispune de suficiente mijloace interne pentru a face faţă situaţiei. Sistemul său derivativ este activ şi bine reprezentat la capitolul sufixelor moţionale: *-ă, -iţă, -că, -oaică, -easăl-esă, -(toar)e.* De altfel, numeroşii termeni atestaţi în uz şi consemnaţi în dicţionare dovedesc vitalitatea şi productivitatea acestor mijloace de formare a variantelor feminine pentru clasa de substantive cu trăsăturile [+Agent], [+Uman]: *atletă, bobinatoare, cercetătoare, deputată, directoare, doctoriţă, fiziciană, ingineră, inspectoare, învăţătoare, preşedintă, profesoară, sportivă, tractoristă* etc.
s-a
*J^Ţ^^^^^* formele feminine De pildă, cuvinte *caavocata|conf^re7îpayâ| ~decanl, lectoră, redactoare,* existente în dicţionarele noastre, se folosesc extrem.de rar, unele aproape deloc. Această reacţie de respingere a variantelor feminine, când este vorba de profesii, funcţii, titluri, are cauze multiple şi se manifestă diferenţiat, în funcţie de mediul profesional, nivelul socio-cultural,

contextul lingvistic etc.

9

I

O cauză a reticenţei amintite ar putea-o constitui devaloriî sirfixemotipnaje,. De exemplu, *-easă* exprimă trăsaturaŢ^Agehrj la *tenvatecabucătâreasă, croitoreasă, lăptăreasă,* care indică ocupaţii mai uşor accesibile, dar nu este atestată la profesiile care reclamă o instrucţie mai înaltă. în plus, la termeni ca *generălească, preoteasă, ministreasă/ministresă,* sensul agentiv lipseşte, aceste cuvinte indicând pe soţia celui care deţine un titlu, grad, funcţie etc. Din acest rol subordonat sau din specializarea pentru meserii de altitudine socială limitată, a putut apărea conotaţia minimalizatoare, uşor peiorativă a sufixului *-easă/ -esă,* ca în *poetesă,* de pildă. O uşoară devalorizare cunoaşte şi *-iţă,* ca sufix moţional de agent, atât prin impreciziune semantică *(hangiţă, băciţă, morăriţă* etc. pot fi interpretate şi ca "soţia celui care... "), cât şi prin sensul diminutival pe care îl sugerează, trimiţând mai degrabă la meserii „populare" *(casieriţă, chelneriţă, şoferiţă).* Apelative ca *doctoriţă, pictoriţă, sculptoriţă,* existente în limba română, nu contrazic constatările noastre, ci le confirmă prin frecvenţa lor redusă în raport cu varianta „masculin pentru feminin" (doamna **doctor,** Măria este **un bun sculptor** etc).

ţionale feminine si cota de altitudine
într-o *ma^i^pL^^^k^DO^^tVToi&^o^&^jocÂalt*etc. există un raportdegroporţionalitate inversă. Varianta feminină circulă tot frîaTputin?pe măsura^e^îeTn3epărtam de baza amintitei piramide. Elocventă în acest sens este situaţia unor cuvinte ca *asistentă, directoare, inspectoare, profesoară, secretară,* care au un tratament diferit, după importanţa socială a funcţiei la care se referă:

Măria este **profesoară** *de gimnaziu,* dar *Măria este* **profesor** *universitar.*

Ea poate fi *directoarea sau secretara* şcolii, dar în cadrul Ministerului Educaţiei Naţionale este *director* sau *secretar* de stat. De asemenea, poate funcţiona ca *asistentă medicală,* dar la facultate este *asistent* universitar.

Diferenţa de nivel amintită aici are în vedere două aspecte, ambele cu referire la vorbitori: UMlcantiţativJreducere treptată spre vârf) şl unul calitativ (particularităţi culturale, lingvistice, psihologice). Deexemplu, perechea *învăţător - învăţătoare,* în comparaţie cu

conferenţiar - conferenţiară, are un „public" diferit, ceea ce înseamnă un alt destin. La nivelul primei perechi, presiunea sistemului, regularizarea prin analogie se efectuează cu mai multă uşurinţă. Vorbitorii care vehiculează curent aceşti termeni *{învăţător - învăţătoare),* mult mai numeroşi, nu numai că nu au motive extralingvistice să evite femininul, dar au, majoritatea, un simţ al genului mai direct, orientat nu spre funcţie, profesie, ci spre persoana care le exercită. Femeia care îi învaţă pe alţii este *învăţătoare,* în opoziţie cu *învăţător,* după modelul *muncitoare - muncitor,* fără nici un fel de reticenţă. La nivelul reprezentat de *conferenţiar - conferenţiară,* apar scrupule lingvistice, complicaţii psihologice (vezi punctele 4 şi 5, în continuare).

Evitarea femininului, în anumite situaţii, trebuie raportată neapărat şi la statutul semantic al acestuia, în comparaţie cu masculinul.

opoztuasema^ică^Jintre celejiquă jexe,_ci la^jjosiBîÎîtaţeăde a

iziune, enunţ ca:
Măria este cea mai bună **ingineră** *din uzină*
are un sens limitativ, restrângând sfera termenilor de comparaţie la persoanele feminine care posedă această calificare. Apelând la masculin *{Măria este cel mai bun* **inginer** *din uzină),* superlativul are o altă valoare apreciativă, exprimă o supremaţie extinsă la întregul personal ingineresc al uzinei.
Caracterul încorporant, nonexclusiv al masculinului face ca în nomenclatorul meseriilor, funcţiilor, în schema posturilor etc., acesta să fie genul preferat, rezervându-i-se femininului un rol secundar, pentru ocupaţii exclusiv feminine. Un post indicat în statele de funcţii ale unei catedre universitare prin denumirea *conferenţiar* este disponibil pentru ambele sexe, pe când varianta *conferenţiară* ar exclude angajarea unui bărbat.
Din acelaşi motiv, adresarea cu masculinul *{stimaţi telespectatori,* de exemplu) vizează ambele sexe, este nonrestrictivă şi suficientă.

alta este situaţia în cazul
ti ve^sj^ja^ >
exact ca la perechea *bărbaţi - femei.*
5. Preferinţa pentru masculin se poate explica şi prin motive de ordin psihologic. înseşi femeile, contestate adesea în privinţa disponibilităţilor pentru profesii, funcţii şi demnităţi înalte, preferă forma masculină a denumirii. Aceasta are prestigiul variantei generice, în care opoziţia de sex este anulată lingvistic. Oricât ar părea de straniu, în asemenea situaţii, renunţarea la feminin este în avantajul femeilor şi satisface aspiraţia acestora de a fi tratate nediscriminatoriu.
6. în general, se poate observa, referitor la fenomenul discutat, o diferenţiere între exprimarea scrisă şi cea orală. Comunicarea orală atenuează această suspiciune faţă de derivatele feminine existente şi nu şovăie să creeze forme noi *(chirurgă, librăriţă, librăreasă, politiciană, rectoră* etc). Chiar şi în varianta scrisă a limbii, trebuie să facem deosebire între diferitele stiluri funcţionale. Cel gazetăresc, de exemplu, manifestă un spirit de conciliere în faţa acestor oscilaţii ale limbii, utilizând ambele posibilităţi (masculin/feminin) sau apelând la modelul analitic *(femeie-pilot, femeie-chirurg).* Acest ultim procedeu, destul de rar utilizat în română, acoperă pentru moment o lacună a limbii, rezolvă o dificultate a acesteia. Păstrând forma masculină a denumirii profesiei, dezambiguizează mesajul prin partea iniţială a cuvântului compus *(femeie).*
7. Revenind la întrebarea din titlu, putem spune că ambele formulări sunt corecte, cu precizarea că fiecare are anumite conotaţii stilistice, ceea ce presupune q adecvare la context. Cum s-a văzut, varianta cu masculinul este mai modernă, mai elevată, trădează un rafinament motivaţional (lingvistic, psihologic) specific unui anumit mediu socio--cultural. Ea reprezintă o tendinţă actuală destul de puternică, aceea de abandonare a femininului, în anumite condiţii.
Trebuie precizat însă că
când este vorba de *j^j^^^^^* anumite limite sintactic^ Există poziţii sintactice care favorizează 5roc^deulXnîascuîiripentru feminin", dar sunt şi funcţii care nu-l

acceptă. în prima categorie, favorizantă, putem include numele predicativ *(Mana este* **avocat),** elementul predicativ suplimentar *(Măria a venit ca* **avocat** *al apărării),* atribut pe lângă substantivele *doamnă* şi *domnişoară (doamna* avocat, *domnişoara* **avocat).** în schimb, PS^iti&derejental^muinume propriu femininimpgne

Petrescu (nu *inginerul Ana Petrescu),* **doctoriţa** *Aurelia lonescu* (nu *doctorul Aurelia lonescu).* Ajţest „acord" obligatoriu (regent - atribut)

p_£i$_N$jJjJ^^

aiaceaccesîbil masculinul, exiSa" şi se apelează la ea mai ales în prezentări: avocatMariâ *lonescu.* Din păcate, deşi reprezintă o formulă uzuală, nu respectă regimul de articulare al substantivelor româneşti, de aceea este privită cu rezervă. Mai inspirată este sintagma inversată, în care apelativul apare ca apoziţie veritabilă şi nu trebuie articulat: *Măria lonescu,* avocat.

37. Vin *rândunicile* sau Vin *rândunelele* ?

\ Cunoscutul vers eminescian *Vezi,* rândunelele *se duc* sugerează să ne oprim la a doua soluţie *(randunea - rândunele).* Pe de altă parte, un
\ proverb, nu mai puţin celebru *(Cu* o rândunică *nu se face primăvară),*) arată că perechea *rândunică - rândunici* este prezentă, de asemenea, în zona vocabularului activ. Adevărul este că cele două perechi *(randunea/ rândunele* şi *rândunică/rândunici)* au, pe ansamblu, o circulaţie aproximativ egală în româna actuală; cu precizarea că, în interiorul fiecărei paradigme, singularul şi pluralul au un statut distribuţional diferit. La singular, *rândunică* domină clar în concurenţa cu *randunea* (simţit ca dialectal, arhaic), în timp ce la plural este preferată forma *rândunele* (revenind variantei *rândunici* rolul de termen popular, uşor desuet). Se conturează astfel, în limba literară, un fel de paradigmă mixtă, rezultată

A. rândunică - *rândunici*
B. *randunea* - rândunele
—> C. *rândunică - rândunele*

în cazul prezentat, interpretarea pare a fi uşor forţată, ca şi soluţia de viitor a unui hibrid de tipul C. Există însă în limba română multe alte perechi de cuvinte, mai ales diminutive aflate în relaţie sinonimică, la care procesul de constituire a paradigmei mixte este mult mai avansat, la câ'teva fiind chiar încheiat. Soluţia cea mai frecventă, obişnuită, este cea sugerată de schema prezentată mai sus: din paradigma A este reţinut singularul, de la B se ia pluralul. Primul abandonat, în marea majoritate a cazurilor, este pluralul de la A. Faza I a acestui fenomen de „mixtare" se caracterizează deci prin variaţia liberă a celor două forme de singular (A/B), corelate însă cu un plural unic (B):

A. rămurică - *rămurici*
B. **rămurea** - rămurele
—> C. *rămurică/rămurea - rămurele*

Faza a doua înseamnă eliminarea singularului B, crearea hibridului simplu de tipul C (A singular - B plural):

A. **cumnăţică** - *cumnăţici*
B. *cumnăţea* - **cumnatele**
—> C. *cumnăţică - cumnatele*

Prezentăm, în continuare, câteva dintre substantivele româneşti antrenate în procesul amintit.

1. Substantivele care se află în faza I (A/B - B):

bucăţică/bucăţea	*bucăţele*
floricică/floricea	- *floricele*
găurică/găurea	*găurele*
lingurică/lingurea	*lingurele*
minciunică/ minciunea	*minciunele*
purcică/purcea	- *purcele*
scândurică/	*scândurele*

scândurea
surcică/surcea *surcele*
ulcică/ulcea *ulcele*
viţică/ viţea *viţele*
2. Substantive care se află în faza a Ii-a (A_{sg} - B_{pl})
boneţică - *bonetele*
măturică - *maturele*

nepoţică păpuşică ţăndărică zărzărică
Observaţii:
nepoţele păpuşele ţăndârele zarzărele
aşa cum le-am prezentarmai
Formele^bandonate (exemple : singularul *zărzărea,* pluralul *măturici* etc.) mai pot fi atestate în graiurile locale sau în limbajul familiar. Ele sunt, oricum, în afara normei literare.
2. La substantivele aflate în faza I, concurenţa dintre singularul de tipul A *(-ică)* şi cel de tipul B *(-ea)* nu dă automat câştig de cauză formei de la A. în această fază de variaţie liberă a singularului, sunt şi cazuri în care cei mai mulţi vorbitori preferă varianta în *-ea* : *purcea, surcea, rămurea, ulcea, viţea.* N-ar fi exclus ca până la urmă aceste forme să se impună în exclusivitate, evitând soluţia paradigmei mixte, prin eliminare totală a perechii de la A (exemplu *ulcea - ulcele).*
3. Modelul ilustrat de exemplele date până aici, cu formă unică de plural, este contrazis de foarte puţine excepţii. Una dintre acestea este următoarea: *păsărică - păsărici/păsărele* cu formă unică de singular (A) şi două de plural (A/B).
4. Fenomenuljfle^dujţuXjnixţe, în^fezaaJI-a^nioducejnovaţii unele mofîeme lexicale (sufixele îerivatîve *-ică* şi -e/e7dejQÎr^rÎ5în£jr5matic^Ie7pentru a realiza ODoziţia singular/plural *(-ic^eteyT^nepofîcă/hepoţele.* Acest lucru se întâmplă şi la câteva neutre:
A. **plâns** - *plânsuri*
—> C. *plâns - plânsele*
B. *plânset* - planşete
La fel, *râs - râsete.* U

L

clasa *cap - capete,*
foarte slab reprezentată în limbă.

5. Fenomenul flexiunii mixte, sub forma descrisă aici, se manifestă şi la adjective.
- Exemple pentru faza I :
bunicică/bunicea *bunicele*
curăţică/curăţea *curăţele*
hărnicică/hărnicea *harnicele*
mărunţică/mărunţea *mărunţele*
mititică/mititea *mititele*
puţintică/puţintea *puţintele*
singurică/'singurea *singurele*

subţirică/subţirea *subţirele*

- Exemple pentru faza a Ii-a:

cuminţică *cumintele*
frumuşică - , *frumuşele*
niţică *niţele*
urâţică
urâţele.

(0

38. Avem nevoie de *acumulatori* sau Avem nevoie de *acumulatoare* ?

Vocabularul limbii române s-a îmbogăţit în ultima perioadă cu o mulţime de
ţejjneru^jinjcj^j^^Ac^sje^^^
a modelului flexionarele adaptare la sistemuTTnorfoîogic romanesc.
, multe dintre substantivele nou apărute
acumulatori/acumulatoare adaptori/adaptoare amortizori lamortizoare
amplificatori/amplificatoare comutatori/comutatoare conductori/conductoare
elementii'elemente
nuclei/nuclee
robineţi/robinete
suporţi/suporturi
tranzistori/tranzistoare
transductori/transductoare
vagoneţi/vagonete etc.
încadreze la genuTneuini, avandln vedea
rici ar fi trebi al cî ele de
.să, se lumesc

inanimate (aparate, instrumente etc, „lucruri" în exclusivitate). Cu O
/to[N]afe"[v]ăcesTea, specialiştii din domeniile tehnice au preferat formele / ■
masculine *(conductori, elementi, robineţi, suporţi, vagoneţi* etc.)- Pătrun- i> derea treptată a acestor termeni în limbajul comun, datorită întrebuinţării / largi a „obiectelor" denumite, a schimbat simţitor raportul în favoarea neutrului. Este o confirmare a ideii susţinute de unii lingvişti că românii posedă încă un puternic, simţ al inaniniatului.

Luând în considerare uzul general, dar şi alte aspecte, strict lingvistice, lucrările normative actuale consideră corecte formele neutre:

adaptoare
amortizoare
amplificatoare
comutatoare
condensatoare
conductoare
elemente
nuclee
robinete
suporturi
transductoare
vagonete etc.

în cazul substantivului din titlu *(acumulator),* avându-se în vedere intensa lui circulaţie, atât la masculin *(acumulator - acumulatori),* cât şi la neutru

(acumulator - acumulatoare), cele două forme sunt admise în variaţie liberă. Totuşi, varianta preferată, recomandată de normă este, şi aici, cea de neutru; deci: *Averţuţievoie de* acumulatoare.
O situaţie aparte are şi cuvântul *tranzistor.* Acceptarea ambelor forme se justifică la acest substantiv prin diferenţierea semantică. Masculinul *(tranzistori)* se utilizează ca termen strict tehnic, pentru un anumit .dispozitiv care amplifică tensiuni sau curenţi electrici. Neutrul *(tranzis-toare)* se referă mai ales la aparatele construite cu asemenea dispozitive (exemplu: aparatele de radio).
Observaţii:
1. Specializarea semantică apare mult mai evident în cazul altor neologisme substantivale, de aceea dubla încadrare morfologică a acestora (masculin - neutru) este o regulă fermă. în utilizarea lor trebuie să ţinem seama de domeniul pentru care s-a specializat fiecare formă şi să facem o selecţie adecvată. Câteva exemple:
butoni (la cămaşă) - *butoane* (la un aparat) *colectori* (persoane) - *colectoare* (aparate) *compuşi* (în chimie) - *compuse* (în lexic)

curenţi (de apă, aer) *derivaţi* (în chimie) *finisori* (persoane) *globi* (la ochi) *membri* (ai unui grup) -*reductori* (chimie) *termeni* (tehnici)
curente (politice, filosofice, literare) *derivate* (în lexic) *finisoare* (aparate) *globuri* (pentru ornament) *membre* (ale corpului) *reductoare* (tehnică) *termene* (de realizare) etc.
2. Specializarea semantică dublată de o diferenţiere morfologică nu este un fenomen care se manifestă numai la termenii neologici. Faptul este atestat şi la substantive foarte vechi *(zmei/zmeie),* unele moştenite din latină *(ochi/ochiuri*; *capii capete/capuri*; *cornii coarnei cornuri* - cu precizarea că opoziţia *corni/coarne* este etimologică, reprezintă pluralul a două cuvinte cu origine diferită. Fireşte, utilizarea corectă a acestor vechi forme specializate nu ridică probleme pentru vorbitorii nativi ai limbii române. Dificultăţi apar la termenii mai noi (ca aceia de la obs. 1), mai ales la aceia la care procesul specializării semantice este neîncheiat, în această fază se produc confuzii, ezitări, oscilaţii, de aceea discutarea lor sub aspect normativ este necesară.

39. Şi-a construit o casă cu trei *nivele* sau • Şi-a construit o casă cu trei *niveluri* ?

Neologismele substantivale. încadrate la genul neutru au fost şi sunt supuse unei concurenteinterne, întxejmncjgaTele^Ieşjnenţe de^glurarale £1|Tj£n\ Cele mai multe s-au fixat până la urmă la unuTidin lorfemele amintite, dar nu sunt puţine nici neutrele care circulă şi astăzi cu forme duble de plural. Din punctul de vedere al normei literare, aşa cum rezultă aceasta din lucrările de profil, avem următoarele situaţii:
1. Substantive la care forma în *-uri* este cea corectă:
aerodromuri *hoteluri*
aragazuri *moteluri*
cabluri **niveluri**
chibrituri *pasteluri*

creneluri
defileuri
dueluri
profiluri rondeluri etc.
Variantele în *-e* ale acestor substantive trebuie evitate. Prin aceasta am răspuns şi la întrebarea din titlu, menţionând că limba literară a reţinut varianta a doua : *Şi-a construit o casă cu trei* **niveluri.**

2. Neutre la care este corect pluralul în *-e* :
burghie *relee*
ghişee *refrene*
tabele *planşee* etc.
3. Substantive la care sunt admise ambele forme de plural, cu precizarea că una este prioritară, recomandabilă (cea care apare prima în dubletele următoare):
anacolute/anacoluturi debuşeuri/debuşee chipie/chipiuri hamacuriIhamace monoloage/monologuri rastele/rasteluri tuneluri/tunele turnireIturniruri etc.
madrigale/madrigaluri
Observaţii:
1. Concurenţa *-el-uri,* manifestată puternic în procesul de adaptare morfologică a neologismelor, nu ocoleşte nici cuvintele vechi sau derivate de la acestea. Este adevărat că fenomenul are aici alte dimensiuni. Iată câteva exemple de asemenea dublete (doar prima formă este corectă):
albuşuri!albuşe *coteţe /coteţuri*
blesteme/blestemuri *morminteImormănturi*
în perechea *visuri/vise,* ambele variante sunt admise. Unii vorbitori le folosesc specializat: *vise* pentru sensul propriu, *visuri* pentru sensul figurat ("iluzie, fantezie, închipuire, idee, plan").
2. Cele două morfeme *(-e/-uri)* pot marca, în unele cazuri, o diferenţă lexicală reală, unanim acceptată, situaţie în care fiecare

formă este corectă numai când este utilizată cu sensul pentru care s-a specializat:
raporturi ("relaţii") *resorturi* ("arce")
rapoarte ("documente") *resoarte* ("sectoare")
Procedeul este mai frecvent la cuvintele vechi, cărora li s-au adăugat ulterior omonime împrumutate sau care au dezvoltat sensuri noi:
gheme (de aţă - moştenit) - *ghemuri* (la tenis - neologism)
arcuri ("armă, resort") - *arce* (la geometrie)
căminuri ("sobă, vatră, horn")- *cămine* (instituţie)
ghivece (de flori) - *ghiveciuri* (mâncare)
ciubucuri ("bacşiş") - *ciubuce* ("pipe orientale")
coarne (la animale) - *cornuri* (de mâncat).

40. Au fost propuse noi *itinerarii* europene sau Au fost propuse noi *itinerare* europene ?

Neologismele culte Jerminate *in^ji^ (acvariu, sanatoriu, salariu,*
au un destin aparte în limba română.
jmutate^sau refacutedupă latină, ele au reactualizat o terminaţie care devenise neproductivă, amTâsubstălîtivHe*mîsculîne\ cat şi la cele
j2toriŢŢ5^neTă~^yM75n^
sau *boieriu, călătoriu, învăţătoriu, păcurariu* (masculine) erau de mult timp simţite ca arhaice, fiind înlocuite cu *ajutor, cuptor, boier, călător, păcurar* etc. Intrând în limbă pe acest fond de abandonare a lui *-iu* terminal, neologismele amintite au fost supuse de la început unui curs dezavantajos, cu unele excepţii. Cele care circulă în medii închise (tehnice, ştiinţifice, juridice etc.) şi-au păstrat forma iniţială. Cele care, prin impojţtanţajjotiunii denumite^aujjriim^o^jnţre^ fost supuse tenamţeTdelîfiminare a lui *-iu.* Aşa au apărut forme ca *salar, seminar, servici, itifterar* etc. Prin aceasta, substantive de tipul celor menţionate îşi creează două paradigme paralele, iar unele chiar trei, în perioada de încadrare la noul tip flexionar. Un exemplu ilustrativ:

/arianta A- *seminariu* -

Varianta B este o formă mixtă, hibridă, detranzi£ie. în general, ea nu rezistă prea mult, cedând locul variantei C^pnnrenunţarea la vechiul plural, sau variantei A. atunci când limba refuză inovaţia de la singular (fără *-iu).*
Prezentăm situaţia câtorva dintre cele mai cunoscute neologisme care aparţin acestei categorii, raportându-le la normele limbii literare.
1. Este corectă numai varianta A *(-iu/-ii),* pentru următoarele substantive neutre:
auditoriu - auditorii ("sală, public" ; a nu se confunda cu *auditor* "persoană care asistă", substantiv masculin) *salariu - salarii serviciu - servicii purgatoriu - purgatorii solariu - solarii rechizitoriu - rechizitorii planetariu - planetarii* (a nu se confunda cu adjectivul *planetar).*
Forme *ca salar, servici, sanator, solar, purgator,* frecvente în limbajul colocvial, sunt refuzate deocamdată de exprimarea normată, îngrijită.
Ste corectă numai varianta e^(cu *-e* la plural):
laborator - laboratoare itinerar - itinerare sanctuar - sanctuare
Formula~~rea cu iiînc~~*rarii europene,* din titlu, este învechită, aparţine unei faze 'depăşite. Corect:
Au fost propuse noi itinerare europene.
3. Sunt corecte două variante (B şi C), preferată fiind, deocamdată, varianta mixtă (B):
seminar - seminarii
N-ar fi exclus ca perechea */seminar - seminare* (C)ysă se impună tot mai mult în viitor, având avantajul „deimxlăriiT şi al modernităţii.

Observaţii:
1. Un tratament similar s-a aplicat şi altor neologisme neutre în *-iu.* Este vorba de unele împrumuturi romanice, intrate de regulă prin dublă filieră (franceză şi italiană). Un exemplu ilustrativ :
A. *echipagiu* (it. *echipaggio)* - *echipagii*
B. *echipaj* (fr. *equipage)* - *echipaje*
în acest caz s-a impus varia^a_^nm£ezăˮ (B) *echipaj - echipaje.* Acelaşi lucru s-a întâmplat cu :
personaj - personaje
pasaj - pasaje
peisaj - peisaje
avantaj - avantaje
în câteva situaţii a avut câştig de cauză varianţaJţalianjP (A): *'-Thaufragiu, omagiu, privilegiu, sacrilegiu* etc.
2. Concurenţa formelor cu -m/fără *-iu* este prezentă şi la adjective. Limba literară a reţinut forma cu *-iu* la următoarele adjective:
ambulatoriu oscilatoriu
meritoriu provizoriu
obligatoriu tranzitoriu
Utilizarea lor fără *-iu (ambulator, obligator, oscilator, tranzitor)* este neiiterară. Mai rar, este admisă şi variaţia liberă *{compensator/compensatoriu)* sau utilizarea ambelor forme, dar cu diferenţieri semantice:
executor ("care execută") - *executoriu* ("care trebuie execiftat").

41. Au apărut două *cotidiene* de mare tiraj sau Au apărut două *cotidiane* de mare tiraj ?
Neologismul *cotidian,* cu circulaţie mai ales în limba cultă, are două valori în română :
1. *Cotidian* - substantiv neutru *{cotidian/cotidiene),* cu sensul de "publicaţie cu apariţie zilnică, ziar".

2. *Cotidian* - adjectiv cu patru forme *(cotidian/cotidiană, cotidieni/ cotidiene),* care înseamnă "de fiecare zi, zilnic, ceea ce este obişnuit".
Mai nou, unii vorbitori fac o diferenţiere formală între cele două valori, utilizând pluralul *cotidiane* când este vorba de substantiv:
Au apărut două cotidiane *de mare tiraj.*
Forma *cotidiene* este rezervată exclusiv pluralului pentru feminin/ neutru al adjectivului:
Facem faţă tot mai greu grijilor cotidiene.
întrebarea care se pune este dacă inovaţia a fost necesară şi, în consecinţă, dacă trebuie sprijinită, încurajată. Din păcate pentru iniţiatori, răspunsul este negativ. înlimbaromânăexistă, ^y^^ djfiii^li^^ este realizarea clarităţii în comunicare. De exemplu, la *a se îndoi,* diferenţierea morfologică (cu *-esc/fără -esc*: *eu mă îndoiesc/eu mă îndoi)* evită o confuzie semantică; la fel ca la substantivele *zmei/zmeie, coarne/cornuri* etc. în toate cazurileJnsă este vorba decuvinte_care fac
parte_din^aceeaşi clasalexico-gramaticală: verb *(a se îndoi, - a se* *V^—|_^~—«-2-—_-—|_— »v i
îndoi.), substantiv *(zmeu, - zmeu$_n$; corn. - corn.).* Intre acestea confuzia
este posibilă, iar diferenţierea morfologică apare ca utilă, necesară.
La *cotidian* $_x$ şi corijiiţwîj^iHNS^epujieDro^
i din clase lwtfco^gramadc^£_(Ufcr4te^ iar valenţele
lor combinatorii sunt atât dedifgriţe, încât orice context nepoatg^edifica^ asujjramentitaţii lor morfolojiceşi a conţinutuIuTin^rma^onal. Este o situaţie similară cu a cuvântului *frumos.* Nimeni nu confundă adjectivul *frumos* din *El era un om frumos* cu adverbul *frumos* din *El scrie frumos.*

Să examinăm, de pildă, prima formulare din titlu: *Au apărut două* cotidiene *de mare tiraj.*
Sintagma *două cotidiene,* cu numeralul *două* ca atribut acordat, exclude orice interpretare adjectivală a lui *cotidiene.* Pe de altă parte, dar din aceeaşi cauză, a contextului, în sintagma *grijile cotidiene,* valoarea adjectivală a cuvântului în discuţie este indubitabilă.
Repetăm, dezambiguizarea morfologică^stejm procedeu necesar interiorul aieleia^i^pă^ţi^^-^QlbJrej^UQd^, Jnele dicţionare au acceptat nbvaţia" şi i-âu acordat girul. DircoJ^i^Jiiiitjlitaţeaei, forma nou tolerabilă şipentru că sacrificTolilternanţă ^^w^wc^y^^jsmv^i^sjpăiat/ băieţi, *poiană/poieni, măiastră/măiestre, bacoviană/bacoviene).* Aceasta funcţionează şi la neologisme, mai ales când ele au şi o valoare adjectivală, pe lângă cea substantivală: *dalmaţian/dalmaţieni, marţian/ marţieni, austriac/austrieci, grobiană/grobiene* etc.

42. Mâncăm tarte cu *căpsune* sau Mâncăm tarte cu *căpşuni* ?

forma veche, originară, adnrilea o singtjr|^fţpsibilitate de realizare îufemlui^enîni_>sujjstantivele'Temînine terminate în *-a.* Acesta ^ *mama - mame* etc). Cu
îînTpuiTaapăruTşi o vadan^ de nlural în -/ care s-a impus treptat la tot mai multe substantive^aincaSegoriT menţionată *(barbă - barbe/bărbi, roată - roate /roţi* etc). Inovaţia ^apărutşi s-a impus probabildurjă ţdelu^Jejninelorcu singuIaruTin^e(vMÎp?^vM?p/)rCauza reală pare să fi fost dorinţa voTblîoTîIoT^e^Tn^cTmarcîarTTnăi tranşant opoziţia singular/plural.
I^e^sjn^nja^^stejQşjîiiţă^^^
laradical^^ceea ceduceMaojH^erenţiereiriai netă aJoţrneideDlura|_ (compară *coaaafcoade* cu *coada/cozi,* unde opoziţia desinenţială *-ă/-i* este însoţită de alternanţele *oa/o* şi *d/z).*

Concurenţa dintre cele două forme s-a manifestat şi se manifestă ca un fenomen foarte complex prin durată, răspândire geografică, implicaţii sociolingvistice, reflex în limba literară. Unele substantive feminine

sunt atestate, cu forme adaptate deja la noul model, chiar în primele noastre texte scrise (secolul al XVI-lea). Este vorba mai ales de cele terminate în *-{ur)ă, -{tur)ă {adunături, băuturi, scripturi)* sau care prezentau un -r- tematic *{guri, scări, ţări),* ori un *-g-* sau *-c- {biserici, lunci, vaci, rugi* etc). Altele s-au încadrat mai târziu în această tendinţă, prelungind ezitările flexionare până în zilele noastre. Există, desigur, şi un lot important de feminine în *-ă* care au rămas neafectate de acest curent al modificărilor (vezi *mamă - mame, casă - case, masă - mese, faţă - feţe* etc). De asemenea, se cuvine să menţionăm diferenţa de reacţie faţă^dejjceaştăjendinţă, atât pe orizontală, de la un^aiETaltulT
[mai ales nivelul de instrucţie al vorbitorilor, dar şi variaţia contextului situaţional în care are loc comunicarea. în general, limbajul popular, familiar s-a dovedit mai receptiv, favorizând forma în *-i.*
Limba literară actuală este pusă nu o dată în încurcătură de substantivele feminine la care cele două forme de plural coexistă încă. Fireşte, treptat, o variantă va fi abandonată, prin decizia uzului general, dar faza variaţiei libere rămâne incomodă, derutantă pentru mulţi vorbitori. Prezentăm în continuare câteva dintre aceste cuvinte cu forme duble de plural, precizând variantele recomandate de lucrările normative.
■ 1. Sunt corecte formele de plural în *-e*:

beregate	*găluşte*
cârje	*plase*
colinde	*salate*
coperte	*suliţe*
cratiţe	*uliţe*
îngheţate	*uzine* etc. *jalbe*

Se înţelege că variantele în -/ ale acestor plurale aparţin exprimării neîngrijite şi trebuie evitate *{beregăţi, crătiţi, găluşti, îngheţaţi, săli, suliţi, uzini* etc).
2. Sunt literare formele de plural în -/: *aripi* *oglinzi*

bărbi	*ogrăzi*
bălţi	*piersici*
boli	*porţi*

con	*roţi*
gropi	*reguli*
inimi	*răni*
izbânzi	*şcoli*
lacrimi	*tălpi*
maici	*tocmeli*
omizi	*vămi* etc

Dubletele lor în *-e (boabe, coaie, coade, oglinde, roate, regule, scoale* etc.) sunt nişte arhaisme gramaticale (ca şi genitiv-dativul lor, articulat sau nu: *boalei, acestei boale, şcoalei, acestei scoale, coalei, acestei coaie* etc), nu mai aparţin normei actuale. Faptul că la unii scriitori contemporani apar aceste forme nu trebuie să ne deruteze. Ele pot avea în operele literare un rol caracterizant. în afară de aceasta, să nu uităm că multe dintre variante au fost doar de curând abandonate, iar persoanele în vârstă mai au încă deprinderea de a le utiliza. De asemenea, unele plurale în *-e* sunt conservate ca atare în expresii şi locuţiuni consacrate, cu structură fixă: *a pune beţe-n* **roate,** *apuAepe* **roate,** *cape* **roate,** *a băga în* **boale** etc. Tot aici se impune precizarea că la unele neologisme

desinenţa *-i* nu mai este dublată de o alternanţă vocalică în radical. Deci: *staţii, fabrici, companii* (nu *staţii, fabrici, companii) .*
Sunt admise ambele plurale *(-e/~i),* la următoarele substantive, cu precizarea că cel în *-e* este prioritar, recomandabil:
ţărance/ţăranei poiene/poieni
ţigance/ţigănci coarde/corzi
râpe/răpi gogoaşel gogoşi
Ultimele două cuvinte au o situaţie specială. Variaţia liberă *coardei corzi* este acceptată numai pentru unul din sensurile acestui cuvânt ("strună"). Pentru celelalte sensuri, domenii, avem deja forme specializate : *corzi* (în sport, box mai ales), *coarde* (în anatomie, botanică, matematică, construcţii). Perechea *gogoaşel gogoşi* se foloseşte în variaţie liberă când cuvântul apare cu sens propriu. Pentru sensul figurat ("minciuni") s-a specializat pluralul în -/ *(gogoşi) .*
Limba română cunoaşte şi alte exemple de feminine terminate în *-ă* care marchează prin cele două plurale *(-el-i)* existenţa a două cuvinte diferite (omonime) sau a două sensuri ale aceluiaşi cuvânt.

Exemple: *bandă - bande* ("grup") şi *bandă - benzi* ("fâşie") *copcă - copci* ("gaură", "agrafă") şi *copcă - copce* (săritură); *dată* ■
daţi ("moment, oară"), şi *dată - date* ("repere calendaristice").
Observaţii: ~-
1. Substantivul din titlu *(căpşună*)* este recomandat de lucrările normative cu pluralul în *-e (căpşune).* Se înţelege, raportând întrebarea la prevederile normei, formularea corectă este prima:
Mâncăm tarte cu **căpşune.**
Trebuie să observăm însă că pluralul în *-i (căpşuni)* este cel puţin la fel de frecvent. Reţinerea specialiştilor faţă de această formă se explică prin dorinţa de a evita omonimia cu pluralul de la perechea *căpşun - căpşuni,* care denumeşte planta, nu fructul. Considerăm că aceastăjprudenţâjfisteeKgeraţă. Avem chiar un exemplu, la o plâmă mfumtaTcare arata ca pericolul de confuzie nu există. Este vorba de perechile:
frag - **fragi** (planta) *fragă* - **fragi** (fructul)
Prin articulare (fragii - fragile) sau prin determinanţii adjectivali **(aceşti** *fragi, fragii* **aceştia** - **aceste** *fragi, fragile* acestea), orice ambiguitate dispare. Situaţia ar fi absolut identică la perechea *căpşun - căpşună :*
căpşun - **căpşuni**
căpşună - **căpşuni** -
Să mai adăugăm că majoritatea vorbitorilor nici nu cunosc planta *(căpşunul)* şi nu utilizează decât cuvântul care desemnează fructul, aşa că un enunţ ca *Piaţa este plină* de **căpşuni** ar avea, şi din motivul arătat, dar şi din altele, o singură decodificare ("fructe"). Aşa cum am precizat şi cu alte ocazii, nu dorim să provocăm indisciplină lingvistică prin subminarea autorităţii normei. Pe de altă parte, apreciem că, în viitor, lucrările normativearputea
accej^&idajri^deformesau chiar"
şi când este vorba de fructei respective.

2. în cazul substantivului *căpşună - căpşune/căpşuni* poate fi sesizat şi un alt fapt interesant. Unii vorbitori folosesc pluralul *căpşuni,* pentru fructe, la masculin: **Căpşunii aceştia** *sunt cam* **scumpi** (în loc de *Căpşunele/câpşunile acestea sunt cam scumpe).* Aceiaşi vorbitori însă întrebuinţează la singular femininul *căpşună.* Se ajunge astfel la un fel de „neutru invers" (singular feminin -pluralul masculin):
o căpşună - doi căpşuni

Această curiozitate lingvistică, rezultat al unei „mixtări" de paradigme paralele, este sesizabilă şi la alte câteva substantive
. desagă - desagi (f.) *o desagă - doi desagi,* de la <^
desag - desagi (m.)
o gogoaşă - doi gogoşi, de la
gogoaşă - gogoşi (f.) *gogoş - gogoşi* (m.)
Fireşte, asemenea apariţii hibride nu se justifică aici şi nu trebuie încurajate.

43. Era încovoiat ca o *secere* sau Era încovoiat £a o

LatinescuLKrifo a dat în româneşte, dună toate regulile foneticii istorice,
m multe £
a marca opoziţia singulajVpJural__şilasubstantivele feminine, a apărut
^iîî El s-a ^Tpl^B
până nu demult, „secera şi ciocanul", unde articularea se făcea pe varianta *seceră.* AjstfeijiojTnaJitej^rji-O^
^£ forma *nov&ţşgceră),* aşa cum apare în
formularea a douadhVmtre^a^e^rlelnâTsus:
Era încovoiat ca o seceră.

SUBSTANTIVUL, ARTICOLUL, ADJECTIVUL
115

Alte substantive feminine cu opoziţia *-el-i* pentru singulară plural, care păreau a urma aceeaşi modificare desinenţială ca *secere/seceri > seceră!seceri,* au abandonat acest curs. Este vorba de substantive ca:
\imagine J margine | origine l_ tumoare
imagini margini origini tumori
Norma a respins, în cazul acestor cuvinte, inovaţia cu *-ă* la singular (în locul lui *-e)* şi, ca atare, formele : *imagină, marginâ, origină, tumoră* trebuie evitate.
Ojnodifjcare în sensjnversjpare a se manifesta la unele substantive femininete^rninaţeJjLcâXprecedat'de./ sau *s),* careaEaxJLa unii vorbitori, cu^i^ufouTmarcatrrin *-e: cârje, grije, mătuşe, păpuşe, straje, uşe*
lrTrelidltaTeTeste vorba de_o rostirejlide^talâ^^qi^ j£j4j
în consecinţă,
Drmele menţionate mai sus nu sunt corecte, recomandabile fiind cele terminate în *-ă* :
cârjă grijă mătuşă
păpuşă straj ă uşă etc.
De asemenea, literară este forma *ţigară* (nu ţigare).

Ii

44. *Greierele* şi furnica au devenit personaje de fabulă sau *Grtierul* şi furnica au devenit personaje de fabulă ?

Celebra fabulă a lui La Fontaine este cunoscută la noi sub un titlu care ar da câştig de cauză primei variante (Greierele *şi furnica).* în schimb, George Topîrceanu, cu poezia *Balada unui* greier *mic,* pledează pentru formularea a doua. Oricum, titlurile amintite atestă existenţa celor două forme de singular *(greiere/greier)* ale unui substantiv cu plural unic *(greieri).* Nu este un caz izolat, deoarece limba română dispune de mai multe substantiyejnaşc34inecaT^ (cu sau fără desinenţa *-e).* Iată câteva dîntrecele mai cunoscute:

arbore/arbor berbece/berbec brusture/brustur bulgăre/bulgăr ciucure/ciucur fagure/fagur fluture/flutur genunche/genunchi graure/graur greiere/greier mugure/mugur nasturelnastur pieptene/piepten plasture/plastur sâmbure/sămbur strugure/strugur şoarece/şoarec tutore/tutor etc.

Cu câteva excepţii, aceste substantive au rădăcina terminată în consoana *-r.* Sunt cuvinte vechi, marea majoritate, unele moştgmte\din latină, altele probabil chiar elemente ale substratului dacic. Njiejsîe vprba, prin urmare, ctejjscilaţia^ujiojjteolpjisjne^ " ^rftilggigăJyniai de^a^ă. ^enişte^i^ificJn_<5părute__mUmp, din cauze diverse (în prin^îp^i7influ^^in^ej^u[_fl«cion4r care realizează opoziţia singu^anplurăT^mr~perechea desinenţiaia -eArn""5oexîstenţa ceîorat5uTîorme nu1me^mna*^u7oTn^pTâ^â^aIor^ubsemnul egalităţii, al variaţiei libere. Limba literară a reţinut, de regulă, o singură variantă, cealaltă fiind considerată astăzi ca învechită, regională, nerecomandabilă. Din acest punct de vedere, substantivele menţionate mai sus se repartizează astfel :

1. Varianta corectă este cea terminată în *-e* :

/arbore *pieptene*
S *plasture*
brusture
L ciucure *sâmbure*
1 fagure *strugure*
) fluture *şoarece*

Varianta corectă este cea terminată în consoană :

[berbec *greier*
[genunchi *mugur*
/graur

Ambele variante sunt acceptate : */bulgăre/bulgăr I tutore/tutor*

Observaţii:

1. Răspunsul la întrebarea din titlu este dat prin încadrarea substantivului respectiv la subclasa de la punctul 2. Deci:

Greierul *şi furnica au devenit personaje de fabulă.*

Fabula lui La Fontaine, tradusă la noi încă din secolul trecut, a răspândit forma *greiere.* Traducerile efectuate mai târziu au păstrat această variantă iniţială, consacrată prin intensa circulaţie a fabulei, inclusiv în literatura şcolară. Acest lucru nu a influenţat decisiv destinul variantei în *-e,* ea fiind respinsă ulterior de limba literară.

2. Eorrnele naralalejteu sLiără-e la^s este corectă ; *ţarmure/ţărmur* - ambele abandonate în favoarea variantei scurte *ţărm).*

45. A şutat *Rotâriu* sau A şutat *Rotariu* ?

Multe nume româneşti de familie provin din apelative terminate în *-ar.* Acestea pot să apară nearticulate *(Păcurar)* sau articulate, dar cufuncda *^^f^^oP^0^^^^£!i4^^!^^i* Există f[1] ° a treia formă *XPacurariuf,* care derutează pe unii vorbitori, provocând ezitări în pronunţare. De această ultimă variantă ne vom ocupa în continuare. înainte însă, enumerăm câteva dintre numele de familie cele mai obişnuite, care au corespondent în categoria substantivelor comune în *-ar.* Le prezentăm în varianta articulată, pentru că este cea mai frecvent adoptată de către purtătorii acestor nume:

Berbecaru	*Cojocaru*	*Moraru*	*Podaru*
Bivolaru	*Dogaru*	*Olaru*	*Prunaru*
Bouaru	*Dohotaru*	*Păcuraru*	*Puşcaru*
Căldăraru	*Fieraru*	*Păduraru*	*Rotaru*
Căpraru	*Gozaru*	*Pescaru*	*Sticlaru*
Cismaru	*Jitaru*	*Pânzaru*	*Şoimaru*

Ciurdaru	*Lemnaru*	*Văcaru*
Ciubotaru	*Pâslaru*	*Viţelaru*

9

După cum se vede, este vorba de cuvinte vechi, derivate cu sufixul *-ar,* care indică anumite ocupaţii, mai ales din mediul rural.

Câteva sunt moştenite direct din latină, în această formă derivată: *molarius > morariu > morar; ollarius > olariu > olar; pecorarius > păcurariu > păcurar; piscarius > pescariu > pescar.* Daj^yjdifjgrent ^^^^j^, cuvintele dinj^stajdejnai sus rezmtâo^articularitatecareţine deistoria lor formală: în româna vechede sejgraiinauîn-/^Accentul nu cădea pe acest diftongteramîăiV pevocamoain silaba anterioară : *morâriu, olâriu, păcurariu, pescariu, bouâriu, căprâriu, văcâriu* etc. Cu alte cuvinte, în limba veche sufixul *-âr* avea forma *-âriu.*

rpmaiiesti, aiaFpentru neutre, câtsipentiaimasculine, fiind abandonată *> mărgăritar,*

boieriu > boier etc. (vezi întrebarea nr. 40). Forma arhaică (cea cu *-iu)* se mai păstrează o vreme în graiurile locale, fiind conservată apoi mai ales în numele proprii care au avut la bază apelativele menţionate: *Bouâriu, Morâriu, Puşcăriu, Olâriu, Păcurariu* etc. Aceste variante vechi sunt atestate mai ales în zonele mai conservatoare din Transilvania şi Moldova. Ele depăşesc de fapt sfera numelor formate cu *-ar {-ariu),* întâlnindu-se, în mai mică măsură, desigur, şi la substantive proprii ca *Boieriu, Copâciu, Ţurcâşiu, Jeleriu* etc.

Vorbitorii din sudul ţării asimilează adeseori această desinenţă arhaică *{-iu)* cu sufixul *-iu,* accentuat, din *Aîanasiu, Antoniu, Manoliu, Vasilîu* etc, nume proprii de provenienţă sau doar cu rezonanţă grecească. Consecinţa este că ei deplasează accentul pe ultima silabă şi la cuvintele vechi româneşti; diftongul ascendent (semivocală + vocală) devine descendent (vocală + semivocală), iar *Rotâriu ajunge Rotariu, Olâriu* se transformă în *Olariu* etc. în acest fel, numele amintite sunt îndepărtate de transparenţa şi motivaţia lor iniţială, sunt deposedate de farmecul şi parfiiifiuT lor istc__

O contribufîe nefastă în acest sens au crainicii de radio şi televiziune, care se *mtrekjnyfflfflffîgfţfzeeste* nume, creând o adevărată modă. Mai ales emisiunne'fpJftîve şi programele de muzică uşoară, ambele cu foarte largă audienţă la public, răspândesc cu insistenţă variantele deformate *(Boieriu, Rotariu, Morariu, Pescariu, Ţurcâşiu* etc). Este adevărat că unii purtători ai acestor nume „bucureştenizate" au acceptat

rapid „dezetimologizarea", alţii chiar au provocat-o. Pentru ceilalţi însă, modificarea discutată aici apare ca un abuz.

Observaţii:

1. Faptul că unii români din Transilvania, treziţi peste noapte că-i cheamă *Boroş, Vereş, Chedveş* etc, şi-au adăugat sufixul *-iu (Boroşiu, Vereşiu, Chedveşiu)* are o noimă şi o justificare. Este de înţeles şi „dezetimologizarea", prin sufixul amintit, a unui nume ca *Hoţiu.* Chiar şi pentru *Creţîu, Moţiu, Oprişiu* s-ar putea găsi argumente. Nu este cazul, cum am precizat, cu cele de tipul *Rotariu.*
2. Mai nou, radioul şi televiziunea participă intens şi la răspândirea unor abateri lingvistice cu consecinţe care nu mai privesc doar o persoană sau alta. Este vorba de foarte numeroasele neologisme care încep cu *e* şi care tot mai

mult sunt pronunţate cu *ie (i* asilabic + *e)*: *Ieuropa, ieveniment, partea de iest a ţării, ierou, ieconomie de piaţă, iepocă istorică, ienergie ielectrică, iexprimare corectă, ievoluţie istorică* etc. Abaterile de la normele ortoepice sunt aici de două ori nefaste: (1) îndepărtează forma pronunţată de cea scrisă; (2) înstrăinează aceste neologisme de etimonul lor internaţional.

46. Răspunde elevul *Ionescu Radu* sau Răspunde elevul *Radu Ionescu* ?

Ordinea de succesiune a celor două nume („de familie" şi „de botez") nu este identică la toate popoarele, nici măcar la cele din Europa. Maghiarii, de exemplu, au adoptat formula cu numele de familie în poziţie iniţială *(Petofî Săndor).* Modelul predominant este însă celălalt: numele de botez + numele de familie, ceea ce justifică prezenţa elementului de compunere/?re („înainte") la termenul care indică numele de botez - *prenume.* Nume cunoscute ale civilizaţiei şi ale culturii unor popoare europene ilustrează această aserţiune: *William Shakespeare, Carlo Galdoni, Jean-Jacques Rousseau, Miguel de Cervantes, Lev Tolstoi, Mihai Eminescu* etc.

în acest context, dezavantajul modelului prim constă în faptul că el prezintă un fel de excepţie de la regula generală. Aceasta impune, la antroponimele autohtone, două variante de succesiune: una pentru interior şi alta pentru circulaţia internaţională *(Petofi Sândor - Sândor Petofi).* în schimb, prezintă avantajul că, în circulaţia internă, ordinea de asociere nume - prenume, se păstrează în orice condiţii. Celelalte limbi, între care şi româna, operează, în interior* cu două Yari^nte funcţionale :

A. *nume + prenume* - pentru liste alfabetice, cataloage, acte oficiale de identitate, alte documente administrative *(Ionescu Radu)*;

pentru celelalte situaţii *(Radu Ionescu).* Se ;i yjia dintre *i*

gre^frecwn^se^rodugfcjn

iste vorbX în esenţă, de utilizarea abuzivă a variantei~A (nume + prenume). Această variantă trebuie văzută ca o formulă de excepţie pentru ocazii speciale. Numai sub această rezervă un *pre-nume* poate fi acceptat în poziţie de *post-nume.* Cu alte cuvinte,^taiea normală a acesteisintag^ne^njrj^ianinM^

'Re^ozîţionareacelor două elemente componente reprezintă un artificiu lingvistic acceptat ocazional, din raţiunile administra-tiv-organizatorice arătate: stabilirea unei ordini obiective, pe criterii alfabetice, în cataloage, liste, concursuri, lucrări de evidenţă etc. Nu se poate nega, prin urmare, utilitatea acestei inversiuni topice în administraţie, pentru o identificare rapidă şi exactă. Din păcate, aşa cum am arătat, s-a ajuns la o supralicitare a variantei administrative, la un abuz care poate avea efecte negative asupra individului. Chiar la grădiniţă, dar mai ales în gimnaziu şi liceu, elevul este „strigat" ca la catalog (nume + prenume) şi este învăţat sau lăsat să se prezinte astfel. Ca elev, student, ucenic, militar, salariat, alegător, contribuabil etc., cetăţeanului i se fixează mereu în memorie că el este *Ionescu Radu* (nu *Radu Ionescu).* în schimb, marile personalităţi ale neamului său sunt *Dimitrie Cantemir* (nu *Cantemir Dimitrie), Mihai Eminescu* (nu *Eminescu Mihai), Nicolae Iorga* (nu *Iorga Nicolae)* etc. Prin contrast, varianta A, depăşindu-şi destinaţia pur ordonatoare, are efectul negativ amintit mai sus, acela de 4eperş£ga]Jzare, înseriere,

înregimentare. Conotaţiile peiorative ale acestei sintagme, în anumite contexte, au fost sesizate şi valorificate cu subtilitate în presă, în disputele parlamentare, în discursurile politice etc. Persoanele căzute în dizgraţie publică sau care sunt dorite ca atare nu mai sunt numite *Gheorghe Munteanu* sau *Ion Popescu,.* ci *Munteanu Gheorghe, Popescu Ion* etc. Poate exemplul cel mai concludent este

acela al soţilor Ceauşescu, care după revoluţie au devenit *Ceauşescu Nicolae* şi *Ceauşescu Elena,* ordine antroponimică imposibilă înainte, evitată chiar şi în listele bibliografice, într-o perioadă în care se încearcă reabilitarea personalităţii umane, ocultate atâta vreme de colectivism şi egalitarism păgubos, nu este bine să neglijăm asemenea nuanţe psiholingvistice. Tânărul trebuie să ştie, cât mai devreme, că el este o individualitate distinctă, un unicat, că este *Radu Ionescu,* nu *Ionescu Radu* sau *Ionescu,* pur şi simplu, un nume oarecare, inserat la litera I. Pentru aceasta, oamenii şcolii în primul rând ar trebui să evite abuzul în utilizarea sintagmei administrative, numind copiii în ordinea firească (prenume-nume) şi cerându-le să semneze ei înşişi în acest fel lucrările de control, testele, tezele etc. în armată, s-ar cuveni să se exerseze acelaşi mod de autoprezentare. De asemenea, presa scrisă şi cea vorbită ar putea acorda un plus de atenţie acestui aspect, evitând discriminările involuntare dintre academicianul *Radu Ionescu* şi tractoristul *Ionescu Radu.* Bineînţeles, dincolo de acestea şi înaintea tuturor, familia este datoare să-l obişnuiască pe copil cu numele său adevărat, în ordine naturală, nu cu cea practicată la tribunal.

47. Fabrica *„Clujana"* este renumită sau Fabrica „ *Clujeana* " este renumită ?

Răspunsul la această întrebare depăşeşte sfera ortografiei, implicând şi raportul dintre numele proprii şi apelativele de la care provin (când acestea au asemenea provenienţă).

Sub aspect strict ortografic, lucrurile sunt clare:

sunt

huşean ieşean

clujean dejean

mureşean *doljean*

orăşean *gorjean*

oşean etc. *lugojean*

sălăjean etc.

Ce se întâmplă când aceste apelative devin nume proprii ?

a) Ca nume de familie, ele nu se supun regulii generale, ci uzului local, tradiţiei de familie, voinţei purtătorului etc, aşa cum sunt acestea consemnate în actele oficiale :

Mureşean Mureşan Mureşeanu Mureşanu

Gorjean Gorjan Gorjeanu Gorjanu etc.

b) La celelalte nume proprii nu mai sunt admise asemenea licenţe gramatical-ortografice (cu/fără vocala-articol w, cu/fără *e* în sufix). Cunoscutele fabrici de încălţăminte din Cluj-Napoca şi Huşi ar trebui numite, corect, *Clujeana* şi *Huşeana,* nu cum figurează în denumirea actuală.

Puţin diferită este situaţia unui titlu ca „Ana Lugojana", unde poate fi invocată scuza că este vorba de un antroponim transferat ca atare în alt sector onomastic.

48. Comandăm *friptură de vită înăbuşită* sau Comandăm *frintură înăbuşită de vită* ?

limbarojnânăj^atâ^cajmbinare liberă *(casa din deal),* câtuşi ca Structură fixă, în cuvinte compuse *(cal-de-mare, floare-de-colţ,* :^T^^^Z^ etc).

-f-

Există şi numeroase îmbinări după modelul amintit, care au m^^ intermediar^ jiaj^ejffe^unttraţajede^cjttre lexico-gramatical unitar, inae^tructibiLadică tojcaniste^cuvinteCQmpuse:

certificat de naştere {deces, căsătorie, proprietate, producţie etc.); *magazin de prezentare (desfacere, confecţii, încălţăminte* etc.); *spital de copii (boli*

infecţioase, boli profesionale etc.);

casă de cultură {odihnă, oaspeţi); *pantofi pentru bărbaţi {femei, copii)*; *friptură de vită {viţel, porc, pasăre* etc.).
Interpretarea lor ca structură fixă, ca un bloc inseparabil nu deranjează, în general, mai ales că în multe cazuri nici nu este prea departe de adevăr. Există însă o împrejurare în care interpretarea amintită poate produce confuzii, formulări discutabile. Este vorba de situaţii ca aceea din titlu, în care intervine un al doilea atribut: (substantiv + prepoziţie + substantiv) + atribut. Plasat după „cuvântul compus", acest determinant *{înăbuşită)* poate fi analizat şi ca un „atribut al atributului", membru al sintagmei *vită înăbuşită {nu friptură înăbuşită,* cum este normal şi logic).
Această denaturarearglajiilorsinucţice(^^ se poate
evita prin schimbareaordinii de succesiune a celor două atnEute, ca în varianta a doua din titlu:
Comandăm **friptură înăbuşită de vită.**
Trebuie precizat că a&esţ jjrtifjciu de
cele
ulei de motor *uzat >* **ulei** *uzat de* **motor.**
în rest, adjectivul - atribut poate sta foarte bine şi pe poziţia a treia, deoarece se produce o dezambiguizare prin acord:
un certificat *de căsătorie* **nou**; **un spital** *de copii* **foarte modern; friptură** *de porc* **înăbuşită; roţi** *de maşină* **uzate.**
ţia modificjiriule^ioDică este vjdabilăsi atunci când g^^^gj^ Facem din nou preciz artuKiuderepoziţionare este necesar nu^a^cj^d^o -sintacticesunt ambigue. De exemplu, formularea *pantofi pentru bărbaţi ie import* aamite şi asocierea sintactică *bărbaţi de import,* de aceea trebuie făcută inversarea de ordine: *pantofi de import pentru bărbaţi.* Există şi soluţia adjectivării primului atribut substantival din varianta iniţială: *pantofi* **bărbăteşti** *de import.*

Rezolvările date (repoziţionarea, adjectivizarea) nu sunt însă posibile întotdeauna. De pildă, în segmentul *Spitalul de/pentru copii din Baia Mare,* formularea inversată *(Spitalul din Baia Mare de/pentru copii)* este stângace, lipsită de naturaleţe. Eventual o exprimare ca *Spitalul de copii al municipiului Baia Mare* ar putea împăca lucrurile, eliminând tentaţia unor false conexiuni. în ultimă instanţă, nici succesiunea din varianta iniţială nu trebuie cu orice preţ abandonată, întrucât doar un cusurgiu obstinat poate pretinde că, în acest caz, el înţelege că respectiva instituţie este „numai pentru copiii din Baia Mare". La fel, în sintagma *casa de,odihnă a sindicatelor,* asocierea *odihna sindicatelor,* posibilă teoretic, este mai degrabă unJgl^^ipjiînjjaBUK^
Scrupule trebuie să ne facem mai ales acolo unde denaturarea relaţiilor sintactice şi a mesajului este reală şi adeseori dublată de efecte comice, involuntare, ca în prima variantă din titlu sau ca în alte îmbinări devenite celebre:
jucării pentru copii din plastic;
paturi pentru copii de fier;
mănuşi pentru bărbaţi de lână;
cizme pentru dame de piele;
chipie pentru ceferişti cu fundul roşu etc.

49. *Din punct de vedere* al efectelor economice, măsura luată a reprezentat un eşec sau *Din punctul de vedere* al efectelor economice, măsura luată a reprezentat un eşec ?

Expresia substantivală *punct de vedere* este, în propoziţiile de mai sus, ^d^ermigat^vjfl/ efe^^^înaceaştăpoziţie
îţorie. Construcţracorectă este cea depeToculaoi:
Din punctul de vedere *al efectelor economice, măsura luată a reprezentat un eşec.* jjnd_atriQutul are_caracteţ caliiicativ. Jarurile se schimbă **Din punct de vedere *economic',*** *stăm prost.*

Simplificând regula, într-o formulare mai puţin teoretică, am putea prezenta cele două scheme sintactice astfel:
a) *din \mneXx£ji&3!ed£jCi^^l<^ ;*
bfdîrT
In cele mai multe situaţii vorbitorul poate opta pentru oricare dintre cele două scheme smţaclice^ ~~eu condiţia rcepectă~~rii_rggulii de articulare : *f*
de vedere al teoriei, stăm bine (a). *Din* **punct** *de vedere teoretic, stăm bine* (b). avem de ales, suntem constrânşi la utilizarea unei singure variante. Exemplu:
Din punctul de vedere al partidului nostru, acest tratat a fost o eroare.
Important este, repetăm, ca în cazul acestei soluţii (= schema *a)* să nu neglijăm obligativitatea articolului.
Observaţie :
Tendinţa unor vorbitori de a folosi varianta nearticulată, indiferent de natura determinantului, este un fapt frecvent reperabil astăzi. Ei tratează sintagma *din punct de vedere* ca pe od<u>ocuţiuq</u>e prepoziţională limitativă, o construcţie fixă, invariabilă^ Aceasta interpretare nu este lipsită de un anumit suport logico-gramatical şi de o anumită şansă de confirmare în viitor. Oricum, chiar dacă această îmbinare tinde să primească, în perspectivă, un alt statut, în faza actuală suntem obligaţi să-i aplicăm,
«/
50. Mergem la *Vişeu de Sus* sau Mergem la *Vişeul de Sus* ?
Răspunsul la această întrebare presupune lămurirea, în prealabil, a unor aspecte teoretice care privesc articularea substantivelor româneşti, în general, şi cea a numelor proprii, în particular. Articularea unui substantiveste motivată//l)inprfplQgic, pentru a marcaunadintre cele
•^_-~^ - vvJ< ^A/v^0—: *r*~——■_____'—'—'———'—'———---
trei oDoziţii^âle^categonei determinării (determinat hotărât/determinat nehotărât, delermTnaTTîoTăîaT/nedeterminat, determinat nehotărât/
0

nedeterminat) sai/(2)
(sunt funcţii, poziţii sintactice care
reclamă prezenta articolului).
/idualiza
sau
aumit „obiect , ele in jocul celor Trei 2tul că^o, o *Teacu,* pentru comuna din
. sus. *v^^Ardeledn,*
denumirea
vecinătatea Clujului, este o situaţii *(Ardeleanu, Feleacu^-u^*
mieste^x£resiajmei_o^^
ci osîmpl£jterminati£ nesenîmlîcatîvă!
p :mă exclusiv formală. în ambele
2. Articularea motivată sintactic este altceva şi diferenţiază net cele două categorii de nume proprii.
a) Antroponimele nu cunosc nici această articulare. Indiferent de

treâlEaronrlainîţială (care poate fi cu -w, sau fără -«):
Merg până la **Ardelean/Ardeleanu** (complement circumstanţial).
Ardelean/Ardeleanu *este bolnav* (subiect).
Ardelean/Ardeleanu (complement direct).
)) Toponimele secjdnportă diferit sub aspectul articulării.
îrrpDzrţra~aecomplement circumstanţial nu reclamă articol:
Merg la **Cluj** *(Paris, Vişeu, Sighet* etc).
(Parisul, VişdUl, Sighetut etc.) *este fn Am vizitat* **Clujul** *(Parisul, Vişeul, Sighetul* etc). *Din* **Clujul** cel vechi se mai păstrează doar centrul. *Mergem la* Vişeul de Jos.
Puţinele toponime feminine care în forma-tip suht fără *-a (Târgovişte, Orăştie* etc.) se conformează şi ele „articulării sintactice" :
Mergem la **Târgovişte** (Orăştie), dar **Târgovişte**a *(Orăştia) este frumoasă.*

Am vizitat Târgovişte*a (Orăştia) în anul acesta.*
Toponimele străine sunt supuse şi ele aceleiaşi reguli, aşa cum s-a întâmplat în exemplele anterioare cu toponimul *Paris.* Alte exemple:
Am fost în Luxemburg.
Luxemburgul *e mic.*
Am vizitat Luxemburgul.
Mă simt ca în Luxemburgul *de altă dată.*
Cele care, din motive fonetice, nu admit articularea se utilizează ca apoziţii pe lângă un termen generic :
Am vizitat statul Chile (statul *Peru,* republica *San Marino,* principatul *Monaco,* oraşul *Tokio* etc).
La unele se încearcă, chiar şi în aceste condiţii fonetice, constituirea unei forme articulate *(Peru-ul, Tokio-ut).*
Observaţii:
JVişeul de SusTlTmîşul de
■/&5'j7"subsîăntivar *(Izvorul Crişului, Sighetul Marmaţiei, Râul de Mori)sznl!*
<yectival__(Ceanul Mare, Târgul Secuiesc). Aserţiunea îs^tijqal-reggnt^l^jajjlural: *Roşiorii de VederVălenii ă]e Munte* etc. Toponimele de tipul: *Târgu-Mureş, Târgu-Neamţ, Târgu-Jiu, Târgu-Ocna, Turnu-Severin, Rămnicu-Vaicea* etc, compusepe
marchează nrniîmipara lorinţernă jste multmaimare^ Unele au o flexiune terminală *(Târgu-Mureşului),* similar compuselor care se scriu deja într-un singur cuvânt *(Câmpulung).*
Ideea că vocala *-u* poate prelua funcţia articolului hotărât este corect fîmarea oralâ\T‘elîoTîîenuT~areo maniîestare identici bstantivele comune. Toţi pronunţăm, de pildă, Omu nu-i maşină, dar scriem Omul *nu-i maşină.* Numai stilul solemn impune, ca o excepţie, pronunţarea lui -/. Prin urmare, putem avea:

Clujul *trebuie vizitat* (varianta scrisă)/Cluju *trebuie vizitat* (varianta pronunţată).
Vişeul de Sus *trebuie vizitat* (scris)/Vişeu de **Sus** *trebuie*
' *vizitat* (oral).
Varianta din stânga o raportăm la normele ortografice; cea din dreapta, la normele ortoepice.
3. Nomenclatorul localităţilor dîn ţară „oficializează" varianta „pronunţată" a toponimelor cu structura substantiv + atribut determinativ. Panourile indicatoare de la intrarea şi ieşirea din aceste localităţi popularizează şi ele, din păcate, forme ca: **Izvoru** *Crişului,* **Şimleu** *Silvaniei,* **Vişeu** ***de*** *Sus Ide Jos,* **Cristuru** *Secuiesc* etc. Considerăm că se impune o adecvare a acestor denumiri la rigorile gramaticale şi ortografice ale limbii scrise **(Vişeul de Sus, Arpaşul**

de Jos, Sighetul Marmaţiei, Cristurul Secuiesc etc).
Toponimele simple terminate în *-u (Malu, Omu, Postăvaru, Bragadiru, Deveselu, Feleacu* etc.) au un regim asemănător cu cel al antroponimelor *(Munteanu, Ardeleanu, Olaru, Rotaru),* de aceea nu reclamă, nici în scris, prezenţa lui *-l.*

51. Vorbeşte *inginer* Ion Popescu sau Vorbeşte *inginerul* Ion Popescu ?

** Cluj-Napoca,* **renumitul doctor** *Ionescu,* **romanul** *Moromeţn* etc.
Mai nou, Se manifestă o frecventă abatere de la această normă, mai ales în următoarele situaţii:
a) Când este vorba de titluri, funcţii, profesii, grade militare. Exemplu:
Au participat **academician** *Victor Popescu,* **doctor** *Ion* ***Pop,*** **colonel** *Tiberiu Stan,* **economist** *Măria Ionescu* etc.

b) în îmbinări cu substantivele *hotel, restaurant, bar.* în special primul este des folosit fără articol:
A fost cazat la **hotel** *Napoca.*
Este de presupus că răspândirea acestor forme greşite a pornit, cel puţin în cazul substantivelor de la a), de la formulele utilizate în semnături, unde se apelează, de regulă, la prescurtări *(dr., ing., prof, acad., col.* etc.) sau la substantive întregi, dar fără articol. Pentru situaţia de la b), un rol hotărâtor a avut alcătuirea firmelor şi reclamelor, cu vădite influenţe străine, manifestate şi în desele inversări de topică *(Napoca Hotel, Intim Bar* etc).
Daci semnăturile şi firmele comerciale pot fi exceptate oarecum de Urregiuj^-pnn statutul lor speciaTTvLtilJzarea în oropoziţii
\Aceasta cu atât*maYmu*u\^cat, în ultimă vreme, se^BservTo~extîncîere periculoasă a nearticulării apelativului-regent la structuri care depăşesc condiţiile menţionate la a) şi b):
Vântul va bate din **sector** *nordic.*
A apărut o nouă statuie în **cartier** *Andrei Mureşanu.*
Locuiesc în **bloc** *A,* **etaj** *VII.*
Asemenea exprimări sunt incorecte şi trebuie evitate. Se înţelege că prima variantă din titlu intră în această categorie. Corect:
Vorbeşte **inginerul** *Ion Popescu.*
Apariţia substantivelor *domn* sau *doamnă* în faţa apelativului care indică gradul, funcţia, titlul determină deplasarea articolului la substantivele menţionate:
Vorbeşte **domnul** *inginer Ion Popescu.*
Aceasta simplifică puţin lucrurile, prin evitare, în prezentările care se fac unor persoane la radio, televiziune, întruniri profesionale, politice etc. Din păcate, în autoprezentări nu putem recurge la *domn* şi *doamnă* (exceptând unele situaţii speciale), astfel încât trebuie să avem grija articulării substantivului care indică profesia, funcţia, gradul etc.
Sunt **inginerul** *Ion Popescu.*

52. ***întreg*** **stadionul aplaudă** sau *întregul* **stadion aplaudă ?**

Grupul substantiv + adjectiv/adjectiv + substantiv are în limba română
/^fpHH^ţJI HnKn^: articolul este pla^athijatajsintagmei, dacă şsţe_nehoţărâţ_fun/?ne^« *bun/un bun prieten),* sauje^ata|eazăj3Limului coj
*bun/bunul prieten)^* Su
ambele poziţii, numai
metenulm bun), încât putem spune^r are loc, cel puţin la :_siceste două genuri, Există însă în liriiba^omană~câYeva a"3jectîveIncompatibile cu articularea formală, de aceea, în topica adjectiv + substantiv, ele transferă articolul definit

la termenul al doUea, contrar regulii generale. Sunt în asemenea situaţii:
' a) Unele adjective invariabile *(ditamai lunganul*; *cogeamite bărbatul);*
b) Adjectivele pronominale de întărire *(însuşi directorul*; *înşişi profesorii)*;
c) Numeralele colective cu valoare adjectivală *(amândoi părinţii*; *tustrei fraţii).*
Un caz aparte îl reprezintă cuvânt
^^^ nu ap cepjăarfool^ddjnit,
vstadiohitkJot) .La genitiv_şi dativ es *întreg* .^S^
stadionului //
ectiv^Lasingular, el
(tot utilizat un sir
înca^rându-se în *linfreguiinstadîdn/* însăV^upă cum se vede şi
Formulaeste acceptată
pune problema incorectitudinii. Totuşi, având în douăforme paralele, prima
în enunţurile din ^
aMrăs^iejirticjilaţ^^aD
de toatalumearnuse pune problema incorectit

are o aplicabiliţa^elimitatiija_jiojnjmu^^ se spune *întreg*
ced§M_jcjjgerăţoat|paradigrna_Jlexiojia^ă *(întregul*
stadion/întregmuT^siadion), considerăm că opţiunea pentru această variantă ar trebui încurajată :
întregul *stadion aplaudă.* ,

53. Planurile de restructurare *ale* guvernului nu s-au aplicat sau Planurile de restructurare *a* guvernului nu s-au aplicat ?

Articolul posesiv *(al, a, ai, ale)* este ataşat de regulă unul genitiv sau unui posesiv *(meu, tău, său* etc), dar forma lui este controlată de alt termen, care nu o dată se află la distanţă mare în enunţ. Uneori intervin şi alte elemente care complică acest acord. Cele mai multe probleme le ridică
ai, a^^cânci^cele. d£ umere
3ta arii 'JiQaţe__t$rar.
Exemple:
Nivelul de pregătire al *elevilor este bun. Nivelul de pregătire* **a** *elevilor este bun.*
Ambele forme *(al/a)* se pot justifica, întrucât atributul *elevilor* poate fi raportat, ca subordonat, atât la *nivelul* (= *nivelul elevilor),* cât şi la *pregătire* (= *pregătirea elevilor).* Utili^argjjuia/jşau^avizează aici doar raporturile sintactjc^Jnto^ie.jyL^iJnjeje^uj^r^op^ziţiei^care este aceTaşî~rnamrjekvamnte.
N-^m^ăSrTsîTse^tragă de aici concluzia că, la asemenea structuri, oricare dintre cele două soluţii este bună, în orice împrejurare. Vorbitorul poate întâlni trei situaţii distincte :
echivalente 'punct de~vederesemantTc. La exemplul de maTsus, adăuga *Direcţiile de evoluţie* **ale** *societăţii nu sunt bine conturate. Direcţiile de evoluţie* **a** *societăţii nu sunt bine conturate.*

Gradul de civilizaţie **al** *unui popor este uşor de constatat. Gradul de civilizaţie* **a** *unui popor este uşor de constatat.*
matical-
Eforturile de ridicare **ale** *nivelului calitativ sunt insuficiente. Eforturile de ridicare* a *nivelului calitativ sunt insuficiente, încercările de substituire* **ale** *disciplinei cu tirania au eşuat, încercările de substituire* **a** *disciplinei cu tirania au eşuat.*

Aici se impune, în exclusivitate, utilizarea lui *a,* deoarece singurele asocieri posibile sunt *ridicarea nivelului* şi *substituirea disciplinei.* Atributele *nivelului* şi *disciplinei* nu pot fi raportate la substantivele aflate la plural, din cauza unoi/restrictii *natoaij/eforturile nivelului* şi *încercările discipvneî* sfiiîîTmbTnări improprii, deoarece şi *eforturile* şi *încercările* reclamă un genitiv cu alte trăsături semantice.
Cele două exemple date mai sus nu trebuie să conducă la ideea că, în situaţia de la b), substantivul de pe poziţia a doua se impune cu regularitate în acordul articolului posesiv. Iată două exemple în care articolul este controlat formal, în mod obligatoriu, de substantivul de pe poziţia întâi:
Caii de cursă ai *fermei au fost vânduţi. Omul de casă* **al** *directorului n-a venit.*
Constatăm că, în unele cazuri, există chiar o condiţie favorizantă pentru acest model de acord. MuJj^din^e^trupMT^le^sub^i^ntiy + prepoziţie + substantiv sunt locuţiuni. cuyintecomDuse.Jn qricecaz, constructii
fix5_ş^usimţitec£_at^r^<^*^-'Wfl*«v^2L
c^i^s^T^n^Hl^xqpil^Jr^p^îc.). n asemenea iunbinănTtermenul prim îşi impune categoriilegrama-ttcale, care devin ale
inttegmur^Sarn^Iu^~A^eâ^ta^sim^îifică foarte multacomo3area articolului:
punctufde vedere **al** *şefului*; *certificatul de naştere* al *soţiei; casele de odihnă* **ale** *sindicatelor* etc.
au un conţinut diferitMweonjtoîai^ogus^ Să se examineze, spre edificareTceîe~aouaTormulări ale următorului enunţ:

încercările de respingere **a** *inamicului au reuşit, încercările de respingere* **ale** *inamicului au reuşit.*
Prima variantă sugerează sintagma *respingerea inamicului* şi prezintă inamicul ca învins. Varianta a doua, prin pluralul *ale,* impune asocierea *încercările inamicului* şi prezintă, de data aceasta, inamicul ca învingător. Alt exemplu:
Acţiunile de calmare **ale** *poliţiştilor au avut efect. Acţiunile de calmare* **a** *poliţiştilor au avut efect.*
Poliţiştii apar în ipostaze diferite (agent sau pacient al acţiunii), după cum utilizăm o formă sau alta. La fel se prezintă lucrurile când este vorba de enunţul din titlu: oricum este corect, sub aspect gramatical, depinde în ce postură vrem să prezentăm guvernul (ca obiect sau subiect al restructurării). Diferenţe de sens apar şi în formulările :
Muzeul de istorie **a** *Transilvaniei (= istoria Transilvaniei). Muzeul de istorie* **al** *Transilvaniei* (= *muzeul Transilvaniei).*
*în orice caz, cititorul s-a convins, sperăm, că structura discutată aici (substantiv + prepoziţie + substantiv), urmată de *al, a, ai, ale,* merită să fie tratată cu atenţie sporită. El trebuie să verifice, de fiecare dată, dacă forma articolului posesiv pentru care optează răspunde exigenţelor gramaticale şi, concomitent, intenţiilor sale de comunicare.

54. Un coleg şi o colegă *a* fiului meu au plecat în excursie sau Un coleg şi o colegă *ai* fiului meu au plecat în excursie ?

Atributji cojisecii termeni,
rezulta că
forma corectă este a doua *(Un coleg şi o colegă* ai *fiului meu au plecat în excursie).* Afirmaţia e§te numai pejumăl^te^ad^văraig- Nqrma_veche, articolulposesiy.Jrebiue raportat

cu ultimul constituent al **in** *jcot&gul~şi* ***colega~mea*** (sau *colega* şi ***colegul*** **meu).**

Româna actuală cunoaşte o puternică tendinţă de extindere a acordului acordului i apariţia
impune "tbt^mai mult, întrucât, rel
ţioneaz
Totuşi, o exprimare riguros controlată, cu gramaticalităţii maxime, apelează la forma de plural:
Un coleg şi o colegă ai *fiului meu au plecat în excursie.*
Alte exemple:
Corul şi orchestra de muzică populară **ale** *Casei de cultură a studenţilor au oferit un spectacol agreabil.*
Parterul şi etajul I **ale** *acestei clădiri vor fi evacuate.*
Observaţii:
1. Vecinătatea imediată a singularului de la ultimul regent şi a pluralului de la articol *(p colegă* ai) deranjează deocamdată urechea multor vorbitori, le creează chiar impresia unui dezacord, în ciuda logicii şi gramaticalităţii sale. Aşa cum am precizat şi în altă parte, este o problemă de obişnuinţă, care se va rezolva cu timpul.
2. Ca şi la subiectul multiplu, conteaz
Particularităţile alizareacu Substantivele ab-
\Observarea şi anunţarea la timp **a** *acestor reguli contează /foarte mult în statul de drept.*
I Partizanatul şi radicalismul evident **al** *tinerilor nu trebuie să l_ ne surprindă.*
^-
/ "7

55. Aceasta este o acţiune *a cărui* efect nu se cunoaşte încă sau Aceasta este o acţiune *al cărei* efect nu se cunoaşte încă ?

Când articolul posesiv însoţeşte relativul *care,* în genitiv, cei doi constituenţi ai grupului sunt angajaţi într-un foarte complicat şi paradoxal
jfffyfifHfBHfltf0if^ Regentul atributului pronominal nu este plasat în stânga articolului, ca de obicei (vezi **un coleg al** fiului *meu),* ci în dreapta acestuia, de aceea articolul posesiv trebuie să facă acordul sărind peste pronume:
al *cărei* **efect**
La rândul său, pronumele relativ se orientează după categoriile gramaticale ale substantivului pe care îl determină atributiva, sărind peste articol:
acţiune *al* **cărei**
t___
Altfel spus, un dublu acord, realizat în cruce:
o *acţiune* al *cărei* **efect**
l'ĩ
Dificultatea acestui acord determină la mulţi vorbitori o tendinţă de simplificare, în sensul că potrivesc forma celor două elemente (articol -pronume) cu substantivul cel mai apropiat de fiecare:
o acţiune *a* **cărui efect**
Limba literară nu acceptă această „inovaţie", de aceea ea trebuie evitată printr-un efort suplimentar de concentrare. Prin urmare, dintre cele două formulări din titlu, corectă este a doua, cea mai incomodă:
Aceasta este o acţiune **al cărei** *efect nu se cunoaşte încă.*

Lucrurile se complică şi mai mult când atributul pronominal are regent multiplu. Cum s-a văzut deja în subcapitolul anterior (întrebarea nr. 54), tendinţa este de

a marca acest fapt prin pluralul articolului, ceea ce reclamă atenţie maximă, întrucât intră în calcul şi categoria genului:
Aceasta este o acţiune ale *cărei efect şi* durată *nu se cunosc încă.*

56. Ne adresăm ministrului *cel* nou sau Ne adresăm ministrului *celui* nou ?

în asemenea structuri, nonr^agramaycajăjiere ca *(cel, cea, cei, cele)* să se acorde cu substantivuTregent în gen, număr şi *M^dAZoxtc&i* este, prin urmlSeTVaTîanta aoua: "^—"^
Ne adresăm ministrului celui *nou.*
Mulţi vorbitori consideră suficient acordul în gen şi număr, neglijând cazul (ca în prima formulare). Forma dezacordată nu este simţită ca o abatere stridentă, întrucât apare pe fondul unei tendinţe mai generale de slăbire a acordului cazual în limba română. Aceasta, fireşte, este o explicaţie a frecvenţei erorii, nicidecum o invitaţie la a persevera într-un act de indisciplină lingvistică.
în legătură cu perspectiva acestei structuri
cuvijie_să precizăm că ea
mcthy^omanaaj mSaMiste preferată sintagmasuSplaTrără *itevul bun* (inToc *de elevul cel bun), ministrului nou* (în loc de V *ministrului celui nou)* etc. în felul acesta, dispare o sursă de ezitări şi *L~~* erori. Desigur, sintagmele consacrate, ca *Mir cea* cel *Bătrân, Ştefan* cel Ci/ *Mare* etc. vor circula în continuare, dar ele nu creează probleme, întrucât la aceste antroponime masculine articolul demonstrativ este invariabil după caz (exemplul lui *Mircea* cel *Bătrân).*
O situaţie diferită are ^//ceatastructurjLSurjerladvului adiectjyului. Articolul adîeaîyaTfacede3ata aceastapăft?*3jii afixul
a corectă). orma greşită).

Soluţia simplificatoare, în acest caz, constă în inversarea topicii: *Ne adresăm* **celui mai** *tânăr ministru.*
Este o structură modernă, în care cazul sintagmei este marcat o singură dată, tocmai la articol. Nu există alternative, ezitări, de aceea formula se impune cu tot mai mare frecvenţă şi autoritate.

57. Avea o memorie şi o inteligenţă *remarcabilă* sau Avea o memorie şi o inteligenţă *remarcabile* ?

Adjectivul *remarcabil,* atribut cu regent multiplu, realizează în propoziţiile de mai sus tipuri diferite de subordonare formală:
acord prin atracţie, numai cu ultimul constituent al grupului determinat (singular); *CkxfouD AooUjrtiAt*
I- acord gramatical, cu întregul ansamblu (plural*).
Varianta întâi, la singular, reprezintă norma tradiţională. Varianta a doua, la plural, este o inovaţie în comportamentul adjectivului-atribut, care se impune cu vigoare, mai ales în exprimarea oamenilor instruiţi. Superjojiîa.tea ei este^Şv-identă sub cel puţin trei aspecte.
1. Asjgujăspny)raiţiej^jH^j)oj^ "subordonarea multiplă a adjectivului - atribut.
2. Inlă4ujjU<H^ce_^<^uy©esnj£r^^
într-un enunţ ca *Avea o maşină şi o locuinţă splendidă,* nimic nu indică raportarea calificativului *splendidă* la ambele substantive, deci şi la *maşină.* Apariţia adjectivului la *plural (Avea o maşină şi o locuinţă splendide)* elimină această îndoială.
lgramatical, laplural, aliniază adjectivul -atribut laur. *p^^^^^^^^^^^^^^^^* subiect
multiplu *(Maşina şi locuinţa erau* **splendide)** şi al dementi] 'TtTv~~suplimentar cu.regent nominal nJurimernBru *(Maşina şi*

)
ocuinţa le consider splendide)!

Date fiind cele trei mari avantaje (gramaticalitate, claritate, încadrare în sistem), se pune în mod firesc întrebarea ce şanse de supravieţuire

mai are norma veche, cu singularul. Răspunsul trebuie să ţină seama de
Se aplicănumai latopicj^o^ctiy^^ceaji^rsaţăexcludeplu-
"raîuTNu se poate spune *remarcabile melhorie^şunteligenţa|mci*
'splendide maşină şi locuinţă.
ai
Ioana şi Mana.
i identificare : *limba şi poporul* **român** *şi cultura* **franceză** (nu *franceze), limba şi literatura* **română** (nu *române)* etc.
Ţinând seama de aceste restricţii, putem afirma că cele două variante de
acpid_XsiH|ular -plural)jM se află în raport de variaţielîberacîecat îîTătributul adjectival de ca)4f^a^j3Qj^îc^^b~iectivăXrCand acordul
exclusiv, la structuriîeae acest tip, vom putea spune că cele două modele/norme (singular-plural) se află în raport de complementaritate, având fiecare câte o zonă specifică, în cadrul domeniului mai larg al atributului adjectival cu regent multiplu.,
Observaţii :
1. Deocamdată, chiar şi în sectorul amintit (al atributului adjectival calificativ), unde acordul la plural este în plină ofensivă, se manifestă o anumită reticenţă din partea multor vorbitori. Pentru aceştia, o diferenţiere formală între adjectivul - atribut (la plural) şi ultimul constituent al regentului multiplu (la singular) apare ca un dezacord strident (... *locuinţă splendide),* neglijând raportarea la ansamblu, cu avantajele arătate. Este nevoie de o perioadă de acomodare cu vecinătatea singular-plural, greu de acceptat pentru un vorbitor nativ al limbii române. Un rol important
iternă mai sl^ - atributele izolate *(un actor şi o poetă,* **sensibili** la fiorul atributele exprimate prin participii (caracterul verbalal_partici-tfului
TOaacestuJaoanufeflamcîeDencîentăiTataTcîe ultimuT

regent, mai cu seamă în cazul
Avea o voce şi o ţinută scenică, după părerea mea, rw *totul şi cu totul* **remarcabile.**
în afară de dificultatea amintită la a), notăm şi complicaţiile care intervin când substantivele regente sunt de genuri diferite. Opţiunea pentru plural presupune cunoaşterea *^jJp^j^^*
,1a
3. în concluzie, putem afirma că norma modernă în acordul adjectivului (ca atribut calificativ) cu regentul său multiplu cere un dublu efort din partea vorbitorului: rezistenţă în faţa tentaţiei unui acord comod, prin atracţie, plus calcularea unor eventuale priorităţi de gen. Din fericire, tot mai mulţi vorbitori de limbă română se supun acestei dificile probe de performanţă lingvistică. Oricum, date fiind avantajele noii norme, ea trebuie încurajată. Răspunsul clar la întrebarea din titlu ar fi următorul: *ambele variante sunt corecte, dar recomandăm formularea a doua, nu neapărat pentru modernitatea ei, cât mai ales pentru sporul de gramati calitate şi claritate.* Deci:
Avea *o memorie şi o inteligenţă* **remarcabile.**

58. Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale *pline* de neprevăzut sau Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale *plină* de neprevăzut ?

1. Potrivit regulilor de acord, adjectivul *plin,* ca atribut al substantivului *acţiunii,* trebuie să aibă acelaşi gen, număr şi caz cu acesta. După cum se vede, numai prima variantă corespunde exigenţelor acestei norme. Forma a doua, neacordată, se conformează unei tendinţecare_^e manifestă tot mai activ ^^*Ţi*^^^^ yului. Exprimarea raportului

adjectiv şi substantiv (substituit) rămâne, în felul acesta, exclusiv în seama acordului în gen şi număr. De altfel, trebuie precizat că acordul cazual se manifestă numai la adjectivul - atribut.^Ca_njirne_pjedicaţiv, element predicaţiysurjlimentar,
âjEejielcaz. Un exemplu: *El ţ considerate* construiţivăj^e.p.s.). De notat că, şi la atribut, o marcă
specială a[v]acorauTui cazual există doar la genitiv-dativul singular al femininului. în rest, apare un sincretism al cazurilor care maschează fenomenul amintit (= noniteraţia cazuală), favorizându-l totodată.
Acesta este titlul cărţii comandată *de mine. M-a bucurat succesul echipei* antrenată *de Lucescu. S-a accidentat din cauza zăpezii,* necurăjată *la timp. A eşuat datorită unei erori* comisă *de critica literară.*
Există, desigur, o explicaţie a acestei „priorităţi" a participiului, dar important este că „inovaţia" s-aexţms si la âdjectiyjil^ronriu.-zi& aşa cum dovedeşte varianta a ooua a enunţului din tiflu. Alt exemplu:
Era modelul unei culturi inaccesibilă *nouă.*
Ir
lerea" discutată aici (== dezacordul ca
ipimcgr/a
ida faptuluLcă se încadrează mtr-o_tex fosintaxe
consecinţa, răspunsul la
3afea din Titru este că"număT pTIma formulare îndeplineşte condiţia corectitudinii gramaticale:
Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale pline *de neprevăzut.*
. Enunţul din titlu poate fi rescris, cu următoarea modificare a punctuaţiei:
/ v/
Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale, pline/plină *de neprevăzut.*
De data aceasta, adjectivul - atribut este izolat de regentul său, lucru marcat prin pauză şi intonaţie, iar în scris prin virgulă, ca în cazul de
autonomie, este simţit mai degrabă ca numele predicativ al unei foste

atributivg^(„care este plină de neprevăzut"). De aceea, forma neacordată (nominativ) este preferată de foarte mulţi vorbitori, mai ales când are şi compliniri care îi întăresc această independenţă („de neprevăzut"), conferindu-i prestigiu de regent, de nucleu al unui nou
grup sintactic. .__________■—-^
în situaţia specială^ arîălizată aici, cele două forme ale atributului *{pline/plină*) sun/acceptate în variaţie liberă-fPutem conchide, prin urmare, că*mMţmi£Qi3&J>&*bysyrCJeJr^iătfileranţănormativă,
a) cea care se supune regulii generale, cu acordul cazual *realizat Q| (Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale,* pline *de neprevăzut);*
b) cea care marchează caracterul izolat al atributului prin absenţa acordului în caz *{Filmul îşi datorează succesul acţiunii sale,* plină *de neprevăzut).*
Desigur, varianta acordată are, deocamdată, autoritatea conferită de apartenenţa la o regulă generală („atributul adjectival se acordă în gen, număr şi caz cu regentul său"). Varianta neacordată, acceptată aici ca excepţie, tolerată, exprimă o nuanţă suplimentară a raportului atribut-regent, marcând

formal elasticitatea acestei relaţii, variabili-tatea sudurii sale interne. Uneori ea poate avea un rol dezambiguizant, ca în următorul enunţ:
în cazul cererii sindicatelor, susţinută *şi de unele partide politice, nu s-a procedat corect.*
Forma acordată *{susţinute)* ar fi creat confuzie, permiţând şi interpretarea că sindicatele sunt susţinute (permanent) de unele partide politice. Formularea din text, dezacordată *{susţinută)* admite o interpretare neechivocă: numai cererea respectivă a fost susţinută de unele partide.
Capitolul III

PRONUMELE, NUMERALUL

59. Ne întâlnim la sfârşitul anului *acesta* sau Ne întâlnim la sfârşitul anului *acestuia* ?

i *bun/bunului om).* 1 neutre se exprimă
irj^i^e^prinarţicol, de aceea faptul discutat aici se leagă strâns de fenomenul articulării sintagmatice (vezi întrebarea nr. 52).
" Adj.^dem.), ele nu urmează
a)
'ÂSaterea de la "normă *(omului îfces'ta)* este foarte frecvent atestată, lucru firesc dacă avem în vedere slăbirea iteraţiei cazuale (vezi întrebarea 58) şi existenţa unui model productiv şi economicos care a devenit regulă la adjectivele propriu-zise.
b) în ţopjcajnvergaţă (Adj. dem. + S), principiuldeflexiune este acela irimjiLte.rmen âLgrupului *(acestui om).*
Aşa stând lucrurile, am putea formula următoarea recomandare : cei care doresc să scape de capcana unui dezacord cazual pot să apeleze la varianta comodă şi modernă de la b) *(Ne întâlnim la sfârşitul* acestui *an).* Pentru vorbitorii care ţin totuşi la ordinea obiectivă a determinării adjectivale, precizăm că sunt obligaţi, prin normă, să marcheze categoria cazului la ambii termeni al sintagmei:
Ne întâlnim la sfârşitul **anului acestuia.**

Aplicarea, la topica S + Adj. dem., a regulii de la Adj. dem. + S reprezintă o greşeală care, aşa cum s-a văzut, poate fi explicată, dar nu este tolerată.
Observaţii :
1. Atât în titlu, cât şi în text, am utilizat exemple la singular. Constatările noastre sunt valabile şi pentru plural. Prin urmare, corecte sunt *la sfârşitul acestor ani* sau *la sfârşitul anilor acestora* (nu *la sfârşitul anilor aceştia).* De asemenea, cele afirmate nu se limitează la demonstrativul de apropiere, ci vizează, în egală măsură, adjectivul demonstrativ de depărtare: *la sfârşitul acelui an, la sfârşitul anului aceluia* (nu *anului acela), la sfârşitul acelor ani, la sfârşitul anilor acelora* (nu *anilor aceia).*
2. Abandonarea ^^^^^^J rananfeTnioSerne Adj. dem. + S, este motivată, pe lângă cele
'arătate pană aici, *j*^^^^^^^^^^^^ cazurLEste vorba
degeiSîvşîaar^inenWţur'i ca: *Dau mingea*
"copilului acestuia sau *l-am adus o carte copilului acestuia.* Numai contextul mai larg ne poate edifica în legătură cu natura pronominală sau adjectivală a demonstrativului, pentru decodificarea exactă a mesajului lingvistic.
|ma feminină S+j^dj^err^se^siirj^^)
]e: *la sfârşitul* lunii acesteia (nu *lunii aceasta), la / ^sfârşitul* lunilor acestora (nu *lunilor acestea).* Spre deosebire de sintagmele masculine/neutre, cea feminină nurenunjă^lajter^ţia
^ Ad^dem. + S: *lajfarşiţul ^.* Gemirv/dătîvuneminin a dezvoltat, fn limba

romană, o desinenţă proprie, diferită de cea de nominativ/ acuzativ. Această desinenţă specifică se păstrează şi în forma nearticulată, anulând astfel importanţa ordinii în sintagmă. Cu toate acestea, topica Adj. dem. + S este preferată şi la grupul feminin *{acestei luni* vs *lunii acesteia),* reprezentând o variantă mai comodă, nesupusă unor tentaţii ale dezacordului.

60. Am greşit *însăşi prin atitudinea* noastră sau Am greşit *prin însăşi atitudinea* noastră ?
xclusivitate cu valoare
tonu un substantiv/pronume, cu care se acordă în gen, număr, caz şi persoană, îndeplinind funcţia de atribut pe lângă acesta). Două sunt greşelile rnari care se produc în utilizarea acestui adjectiv pronominal:
A- I se acordă un statut adverbial, gxtinzându-se variaţia liberă cu
Se încalcă, cu mare frecventă, regulile de acord^om analiza pe rând cauzele erorilor menţionate şi suluţiiltrcâre se impun.
1. Adjectivul pronominal de întărire *(însuşi* etc.) şi adverbul *chiar* sunt sinonime parţiale, ceea ce înseamnă că ele se aseamănă semantic--funcţional, dar nu sunt identice. Raportul distribudonal^djntre^ele este jmuldefgctiyde intersecţie, care poate fi reprezentat astfel:
Rezultă că fiecare are şi contexte specifice, în care apariţia celuilalt nu este admisă sau este considerată forţată, incorectă, atunci când ea se produce totuşi.
a) Contexte care îl admit numai, pe *chiar*:
- *chiar +* adverb *(A mers* **chiar acolo)**;
- *chiar +* cuvinte relaţionale (prepoziţii, adverbe relative, pronume relative, conjuncţii): *Vorbeau* **chiar despre** *mine. A vrut* **chiar** *să plece. A spus* **chiar** *ce trebuia. A venit* **chiar** *când plecam eu.*

o
- *chiar +* adjectiv sau numeral: *Este* **chiar frumoasă.** *Au venit* **chiar patru.**

b) Contexte specifice lui *însuşi (însăşi* etc.):
- pronume + *însuşi* **(El însuşi** *a plecat) ;*
- substantiv + *însuşi* **(Directorul însuşi** *a hotărât).*

l
'Cele dwăcu\onte(c#(arj._J^ lacjintagmă[]c^ // constituent.
A venit **chiar** *preşedintele* = *A venit* **însuşi** *preşedintele.* **însuşi** *el a respins proiectul* = **Chiar** *el a respins proiectul.*
Structurile de tipul celor menţionate la b) permit substituirea numai cu condiţia unei transformări, a unei repoziţionări în cadrul grupului nominal: *El* **însuşi > Chiar** *el*; *directorul* **însuşi > chiar** *directorul.* Orice substituire a lui *chiar* cu *însuşi* etc, în contexte de tipul a), este o eroare. în prima formulare din titlu avem un asemenea caz de utilizare incorectă a lui *însuşi (însăşi),* în faţa unei prepoziţii. Acolo se impunea apariţia lui *chiar*: *Am greşit* **chiar prin** *atitudinea noastră* sau plasarea adjectivului de întărire lângă substantiv:
Am greşit prin însăşi *atitudinea noastră.*
numaiîntgrnca inversă: **însuşi** *bunul meu* **prieten.**
Observaţii :
1. Dintre formele adjectivului pronominal de întărire, mai ales *însuşi* şi *însăşi* sunt implicate în eroarea utilizării adverbiale (în locul lui *chiar),* din motive care vor fi arătate la punctul următor.

2. Similar raportului distribuţional *chiar - însuşi* este şl *tocmai -însuşi* (parţial şi *exact, personal* ş.a.).

2\, Adjectivul pronominal de întărire este un cuvânt compus. Primul
1 element al compunerii *(îns-)* se acordă în gen, număr şi caz cu
/ substantivul (pronumele) regent, înregistrând patru variante: *însu-,*
J *însă -, înşi-, înse-.* Al doilea component este forma neaccentuată de
/ dativ a pronumelui reflexiv *(-mi, -ţi, -şi, -ne, -vă, -şi),* care, după
/ cum se vede, variază şi ea în funcţie de persoana şyiumărul substanti-
/ vului (pronumelui} regent. Acesy
complex de forme, care se înfăţişează astfel:
generează un tablou

Persoana	Singular	Plural
	Masculin/Feminin	Masculin/Feminin
I II III	(eu) însumi/însămi (tu) însuţi/însăţi (el/ea) însuşi/însăşi	(noi) înşine/însene (voi) înşivă/însevă (ei/ ele) înşişi/înseşi

La acestea se adaugă *însele,* la feminin, persoana a IlI-a plural, care poate fi utilizată în locul formei *înseşi.* Nu trebuie uitat nici faptul că, la *^i^âs-^^^s^^^^^i^^ii^^^^^^g^i^^^^t*
Acest tablou variat, în care fiecare formă reclamă un acord complicat, unul dintre cele mai complicate din limba română, presupune concentrare maximă şi efort. Vorbitorul are aici două soluţii:
a) Să evite aceste forme complicate, apelând la sinonimele adverbiale menţionate la punctul 1 *(chiar, tocmai, personal),* care prezintă avantajul că sunt invariabile : *chiar eu, tocmai eu, eu personal* etc. (în loc de *eu însumi/însămi* etc.) sau la adjectivul *singur (tu* singură *ai spus = tu* însăţi *ai spus).*
b) Să-şi însuşească paradigma completă a acestui adjectiv pronominal, precum şi regulile de utilizare (acord obligatoriu în gen, număr, caz, persoană; respectarea poziţiei faţă de regent şi a contextelor specifice).

Observaţii :
1. Adjectivul pronominal de întărire aparţine vocabularului oamenilor instruiţi, limbii culte; din această cauză, pentru mulţi români, capacitatea de a utiliza cele 15/16 forme recomandate de normă
limbiL. Atitudinea în sine este lăudabilă, cu condiţia ca vorbitorii care o adoptă să ducă lucrurile până la capăt. Unii pperează doar cu *însuşi* sau cu *însăşi,* producând grave dezacorduri *(eu însuşi, însăşi părinţii copiilor, însăşi primarul* etc). în acest caz, nu mai este vorba de competenţă, ci de veleitarism lingvistic, dăunător deopotrivă limbii naţionale şi prestigiului cultural (şi nu numai) al individului.
2. Preferinţa (greşită, cum s-a văzut) pentru *însuşi/însăşi* se explică prin gradul mai pronunţat de „neutralitate" în raport cu celelalte
, forme. Pronumele *-şi* nu estec^racjeristicjientru o anumită per-/ soană, uŢîlîasaîalncare^nt *-mi,-L*
L ı *c&mpunsre^iarăşi, totuşi* etc). In ultimul timp, pentru / foîosescTîn~mod greşit, repetăm) o singură formă, invariabilă, se ^e că *însăşi* începe să aibă câştig de cauză în concurenţă cu *însuşi.* Cauza este aceeaşi: *însăşi* este mai „neutral", deoarece *-ă* de la *însă* - este mai „nespecific" decât *-u* din *însu-,* care este, totuşi, caracteristic pentru singular (masculin/neutru). Dincolo de toate

aceste explicaţii, facem încă o dată precizarea că „forma unică" (invariabilă, adverbială) reprezintă o gravă abatere de la normă, o greşeală compromiţătoare.

61. Cartea *care* o citesc acum este excelentă sau Cartea *pe care* o citesc acum este excelentă ?

Complementul direct poate fi construit în română cu *prepozîH3jied(0 văd* pe mama) sau fără această prepoziţie *(îmi văd* mama). Desigur; există reguli precise, care stabilesc condiţiile în care utilizarea lui *pe* este absolut obligatorie sau, dimpotrivă, este nerecomandabilă. Aceste reguli ţin seama de natura morfologică a complementului direct, de anumite

trăsături semantice ale acestuia, de calitatea determinanţilor săi etc, de aceea sunt destul de complicate. Din fericire, vorbitorii intuiesc destul de exact situaţiile care reclamă sau resping prepoziţia, iar abaterile nu apar într-o proporţie alarmantă.

Cele mai frecvente semne de nesiguranţă se constată în utilizarea unor pronume, în special | celui şubljgjgţ m este fermă,

pAceastă norma

ăre"îrrvedefe afâTx'aToareă relativă îTpronumeluTmenţionat, cât şi cea interogativă. Prin urmare, corecte sunt formulările : -

Cartea **pe care** *o citesc acum este excelentă.*

două cărţi. **Pe care** *o citeşti mai întâi* ?

:buie avută în vedere şi la alte câteva pronume, chiar recvenţa abaterilor este mai redusă.

Pe **al meu** *l-am ascuţit i*

Ielalte *le citesc mâine.* (Nu *Celelalte le citesc mâine.)* **\Pe asta** *am mai citit-o.* (Nu *Asta am mai citit-o.)*

meu l-am ascuţit înainte.)

Pe"bricare~0 *poţi cîtT~(Nu Oricare o poţi citi.)*

Pe fiecare *o numerotezi-* (Nu *Fiecare o numerotezi.)*

Când pronumele menţiojiaie aici apar cu valoarea adjectivală, ele îndeplinesc Aincţie atribjiţivă./în^axeste^. condiţii, aparijia^lui *pe^este* condiţionată de trăsăturilesemantice ale substantivului-reeent, întrucât el este acum complementul direct.

a) Qpmplementul direct, regent a^adjectiuelorpcpnominale amintite

un substantiv

—"~ᵛ:-------

este permişă_i_

Nu ştiu **care carte** *am s-o citesc mai întâi. Care* **creion** *mi-l dai mie* ? *Celelalte* **ziare** *le citesc mâine. Această* **revistă** *am mai citit-o.*

Poţi cumpăra **oricare maşină.**

Numerotează **fiecare**

b) Complementul dire minale, este un s_x faţa sintagmei est

Nu **ştiu pe cafţ*"eîfev** *să^fascult.*

Pe care student *îl inviţi* ?

Pe ceilalţi profesori *nu i-am văzut.*

Nu-l cunosc **pe acest artist.**

// *anunţi* **pe oricare ministru.**

Pe fiecare vecin *trebuie să-l saluţi.*

respectivelor adjective prono-oană - apaji^ajuipe în

62. I-am scris unei nepoate *a mele* sau I-am scris unei nepoate *ale*

mele ? I-am scris unei nepoate *de-a mele* sau I-am scris unei nepoate *de-ale mele* ?

osesiv) românesc are în structura sa, obligatoriu, un cest articol variază dj^ffgenuTŞtsiumărul obiectului aceea are patru forme *(fal, a.aU* a/e^-La plural a apărut c^ujiăr^aro^diferenţiază nommativ-acuzativul *(ai, ale)*
şi o fo
de
Adjectivul posesiv (a cărui apariţie este dependentă de prezenţa unui substantiv, cu care se acordă în gen, număr şi caz) se deosebeşte de pronume, în ceea ce priveşte articolul posesiv, prin următoarele particularităţi:
a) Poate(^ăvap3rJ^u^sau^fJră^artjcol, în funcţie de anumite condiţii contextuale (articularea substantivului regent, topică, prezenţa unor determinanţi, a unor intercalări etc.): *cartea* **mea,** *această carte* **a mea, ale tale** *doruri multe* etc.
5ă se compare: *Le-am scris* **alor mei** (prom *Le-am scris acestor prigWiLli*
siv).
adjectiv posesiv).
[j p

Z^Jt LA

aCnumăr şi caz tuatie. articolul
PRONUMELE, NUMERALUL
în prima pereche din titlu avem de-a face cu acordat cu substantivul regent *(unei nepoate)* î *(mele* - femmm^singular, dativ).
po^iy^ârejiS^u^SBl^fSmin ^şmgujg >^^M^^
1 urmare, răspunsul la prima "întrebare este că* numai varianta de pe locul întâi este corectă:
l-am scris unei neptfate a **mele.**
2. în enunţurile care constituie întrebarea a doua din titlu, lucrurile, prezintă cu totul diferit. Aici^este vorba de Sensul este „unei nepoateJWrgJile mele" (= und Această construcţie partitiva, cu prepoziţiile *de* sau *dintre,* obligă la utilizarea pluralului. Construcţia corectă este, de data aceasta, cea din varianta de pe locul doi:
l-am scris unei nepoatfăe-ale melţ
Reţinând cele arătate mai sus, se înţelege că nici sintagma masculină *un prieten* **de-al meu** nu întruneşte condiţiile gramaticalităţii. Dacă optează pentru exprimarea pronominală, cu prepoziţia *de/dintre,* vorbitorul trebuie să respecte^ggulaxonstructhior^pjţtitiy^tocare ^—~. sunt imnlicate^ib^anţive^âTe'reali^^^.oDozitia de număr. Această ./ ^*un prieten*"^ acTste formulări cu
îg
t>-e?
pluralul, singurele corecle;[1] lUSe-par multora stranii, soluţia salvatoare este, în acest caz, renunţarea la varianta pronominală *Umjmeţen de^iijngi)* şi exprimarea ac^luiafi-eeaţinut prin variantziadjectivală *(un prieten al meu/jmaTpnet*
Observaţie:
O situaţie similară (construcţii partitive cu singularul) apare şi la pronumele demonstrative: *un caiet din ăsta/dintr-ăsta*; *o carte din asta/dintr-asta.* în ciuda faptului că asemenea formulări sunt frecvent atestate în comunicarea cotidiană, ele caracterizează exprimarea

neîngrijită. Formele recomandabile^siiBt7-ş+-aiti, cele cu pluralul:
Daţi-mi, vă rog, o carte **jKntr(^stea«v** */ J*
Ir

63. Această melodie v-o dedic dumneavoastră sau Această melodie *vi-o* dedic dumneavoastră ?

Dintre cele două formulări, corectă este prima, care, din fericire, are şi cea mai largă circulaţie. A doua, atestată mai ales la vorbitorii din sudul ţării, reprezintă o îacjlcjisj_ufl©r--reguTrc^re privesc distribuţia formelor neaccentuate alt/ pronumelui persoaali în cazul de faţă este vorba
/ui
mai exact,
i variantele poziţionale *vi-* şi *-vi-:* vi *le dau,* vi-/ *dau,*
-yi-le);
\>)/wUzh. variantele *vă-, -vă, v-* şi *-v-:* vă *dau, ya-nctedinţez ceva, ndu-yă ceva,* v-am *dat, datu-y-a ceva?).*
Fiecare dintre cele două forme *(vi* şi *vă)* are contexte exclusive, riguros determinate sintactic, morfologic şi
reclamă-următoarele condiţii contextuale:
rt /-c
/ (*^ p c
eriTU-vi-l-am); o strucfură^că "*vi-am oferit-o* nu îndeplineşte această *rt* /--condiţie, fiind prin urmare incorectă
/ /Condiţia fonetică -
poate fi ^
vi-oaâuŢ dedicându-vi-o sau *vi-o dedic,* cum apare în varianta a doua din titlu, nu îndeplinesc această condiţie fonetică, fiind, aşa cum am precizat de la început, respinse de limba literară.
în toate situaţiile în care este reclamată prezenţa dativului plural, dar nu sunt întrunite condiţiile apariţiei lui vi, limba apelează la *vă* (şi variantele sale): **v-o dedic, dedicându-v-o, v-am dedicat-o** etc.

Observaţie:
Utilizarea greşită a dativului plural *vi* este atestată şi la pronumele reflexiv *(vi-o închipuiţi, vi-aţi amintit-o, amintiţi-vi-o* etc). Aici eroarea este şi mai puţin scuzabilă, întrucât pronumele reflexiv nu are în paradigma sa decât varianta *vă (v-,* -v-). Corecte sunt structurile: v-o închipuiţi, amintiţi-v-o, v-aţi imaginat-o.

64. Locuim la etajul *trei* sau Locuim la etajul *al treilea* ?

Răspunsul la această întrebare reclamă o discuţie mai amplă, în vederea delimitării următoarelor tipuri dejn«neral:
{aVnumeralul cardinal cmtitatwjv,are exprimă numeric cantitatea y^o&iectelor: *La româţuLMiti deja* patru *note)*;
(h^nutpet^ul^ej^ttificgi>e (utilizat, cum arată şi numele, pentru *ZP^* identificareaobiectelor pe baze numerice: *La română am luat nota* patru);____, *f^) aumemltfl^^^^dXcaTQ* indică ordinea obiectelor prin numărare : —~"^ *L^aromână am luat* a patra *notă*
Statutul rfumeraluli ticile noastrerSescriptii propriu-zisicucare s< Jiscutabîla a numeralului
. este lămurit nicăieri în grama-5ecTe este inclusă la nunjgrajjikgardjnal seanmiă formal) sau este tratată ca variantă jrdinal (cutare sfi^aS£amănăjseniantic_-functio-
nal). Exemplele de mai sus evidenţiază însă o diferenţă neta între 'numeralul de identificare *patru* şi variantele cantitative şi ordinale ale aceluiaşi numeral. O

prezentare paralelă, mai amănunţită, numeral de identificare - numeral cantitativ şi numeral de identificare - numeral ordinal, va fi în măsură, sperăm, să edifice cititorul asupra^particujâli-tăulor«aQiaţjcaleşifjuncţional-semantice alenuineralujui^ejdenţificare, "eliminând
ezit^ăriie~^ireTm^îIe^iîeju^tîtîc^te~în utilizarea acestuia.

1. *Numeral de identificare - numeral cantitativ*

Analiza comparativă a sintagmelor *patru note* şi *nota patru* arată că diferenţa funcţional-semantică dintre cele dcSuiTspecii de numeral este categorică *(cfMiîatSQ^xqcîă a_unx>rj?biectş* y_s *identificarea unui obiect*

La aceasta se adaugă şi câteva importante deogghiri morfologice şi distribuţionale,după cum se va vedea în continuare.

■l^^^meraJul^^de^B^icate^arAnum^i valoare 'tiresc'dacă aveipJi căntitatlv~ăre valoare cTe"plural (cu excepţia */im~unu/una).* Să se compare : *Ei ocupă* zece *camere* (cantitativ). *Ei ocupă camera* zece (identificare). Diferenţa de valoare (singular/plural) rezultă din diferenţa de număr gramatical de la substantivele tu care cele două numerale fac grup nominal (5ap£en>3£ini, *TLouă* "programe). In varianta eliptica a acestor jgr^unnominale, numeralele preiau informaţia regentului, (J. finclusiv pe cea de număr, de unde şi comportamentul diferit ca f termen iradiant în relaţia de acord :

Zece *sunt ocupate* (,>camere")-Zece *este ocupată* ^camera").

1.2. în ceea ce priveşte^"
in schimb, marchează
două unităţi şi la toate cons-
trucţiile care le încorporează pe acestea:

Deosebiri nete^apar^î~hf~feluL4n care numeralele în discuţie realizează categoria ca^^rTSa se compare:

Echivalentul celor 1992 de lei/a 1992 de lei. *La începutul* anului 1992/lui 1992.

1.4. După cum s-a putut constata deja, există şi o£
între numeralul de identificare şi cel cantitativ. Variantele-tip (cu substantiv) ale celor două grupuri nominale au, din acest punct de vedere, structuri diametral opuse :

bstantiv + numeral de identificare): *naţajHtfru_*; lumeral cantitativ + substantiv): *patrunote.*

2. *Numeral de identificare - numeral ordinal*

Funcţional-semantic, cele două numerale se apropie mai mult decât perechea examinată anterior. Faptul apare ca normal, dacă ţinem seama că numeralul ordinal exprimă ordinea numerică a obiectelor, iar numeralul de identificare realizează o individualizare/identificare bazată tot pe ordinea matematică (a patra *notă - ngţa* patru). Puteniafirma^chiar căaceste două componente semantice
j^PUlJPŞi'sunt implicate concomitenT'm"sensul fiecăruia dintre'numeralele menţionate. încadrarea formală la un tip sau altul este decisă de trăsătura dominanţă. De jjildă, în *nota patru,* numeralul este un fel de

Pe de altă parte însă, nu puter neglija faptul că[1] funcţia de identîfîcSre a acestui „nume propriu" se bazează pe ordinea matematică (ascendentă/descendentă), foarte riguros determinată. în *nota a patra* (respectiv, *a patra notă),* accentul cade pe ordine, după criteriul succesiunii în timp, iar identificarea, secundară aici, se limitează la locul ocupat de această notă, după criteriul amintit, în general, primul tip de numeral este utilizat astăzi cu prioritate pentru a identifica unităţile unor sisteme cunoscute, acceptate, cu repere sigure,

permanente. Câteva exemple :
Sistemul numerelor abstracte: *numărul* şapte; - Sistemul unităţilor temporale : *minutul* opt, *anul* 1948; *secolul* XX; Sistemul codurilor poştale, al telefoanelor: *codul poştal* 3432, *telefonul* 334316;
Legi, decrete, articole de lege, paragrafe, alineate: *legea* 18, *decretul* 616;
Organizarea internă a unor volume: *capitolul* trei, *subcapitolul* doisprezece, *pagina* 325;
Mijloace de transport în comun: *troleibuzul* 26, *trenul* 405, *autobuzul* 17;
Instituţii de învăţământ: *Şcoala Generală* 14, *Liceul (nr.)* 10; Etaje, camere, sectoare, străzi (în unele ţări): *sectorul* III, *camera* 405, *etajul* VII etc.

Numq"aluJ>£r4inal^Raj£vde^
sauoojiiţi^jixalăDeJkazaji^ rale, stabilite ad-hoc:
El a ieşit **al doilea** *din sală.*
Ea era a **treia** *din dreapta.*
Al patrulea *secol de dominaţie otomană începea atunci.*
A pierdut **al treilea** *autobuz.*
S-a întâmplat într-al **cincilea** *an al şederii sale acolo.*
3. Mobilitatea accentului semantic-funcţional (ordine-identificare) sau percepţia nediferenţiată, aproximativă a semanticii numeralului pot duce la concurenţa celor două specii discutate la 2 :
Am citit pagina şapte/Am citit pagina a **şaptea.**
Desigur. în general, ambele formulări vizează aceeaşi pagină, dar nu este exclusă nici diversitatea referenţială. Pagina *şapte* este una singură în orice carte. Chiar dacă, din greşeală, a fost plasată la mijlocul volumului, contează ordinea absolută de pe axa numerelor, în baza căreia a fost numerotată şi cu ajutorul căreia o identificăm. *Pagina a şaptea* reflectă locul unei pagini în volum, raportat la diferite' repere convenţionale (exemplu *pagina a şaptea din ultimul capitol). Pagina* şapte asigură o interpretare univocă, exactă, identificând pagina respectivă pe baza unui criteriu absolut. Cam în acelaşi fel se pune problema conţinută în titlu: *etajul* **trei** sau *etajul* **al** treilea? *Etajul trei* este unul singur: cel ce reprezintă, potrivit accepţiei comune, al patrulea nivel al unei construcţii. *Etajul al treilea* se referă la acelaşi etaj, dar poate indica, în anumite situaţii, specificate în context, şi un alt nivel al edificiului. De . exemplu: *etajul al treilea de sus în jos*; *al doilea etaj de deasupra*
U mea etc. Qrdinejî^rjaJiaJ^L^a^^
fl numericaafesm^ă^ius^scjuriib^de aceea, pentru identificare, este ^nâipotrivîtă aceasta. în concluzie, *etajul trei* este o formă exactă,
0 corectă, neinterpretabilă. Are şi *avantajul simplităţii morfologice,* spre deosebire de numeralul ordinal, care trebuie marcat printr-un complex de morfeme specifice : *al... lea, a ... a (al treilea, a treia).*

Observaţii:
1. Nu trebuie să se înţeleagă din cele spuse mai sus că *etajul al treilea* ar fi o formulare greşită. Este doar mai puţin economicoasă, uşor desuetă şi, într-o oarecare măsură, uneori, ambiguă, imprecisă. Pe de altă parte, considerăm că nu e bine nici să întreţinem în continuare ideea că *etajul trei* este o variantă „tolerată", un nunae*ar-caTdmal folosit impropriu în locul unui numeral ordinal. Faptul că, în asemenea situaţii, numeralul de identificare este tot Q mai mult preferat celui ordinal nu înseamnă că acesta din urmă este în pericol, pe cale de dispariţie. El are rolul său bine precizat în limbă, este necesar şi bine consolidat morfologic, sintactic, semantic. îşi restrânge doar sfera de utilizare, renunţându-se la el acolo unde ordinea se subordonează scopului de identificare. Fenomenul

este un reflex lingvistic al modernizării societăţii. Aşa , cum s-a văzut, astăzi identificăm rapid, pe baze numerice : autoturisme, autobuze, tramvaie, troleibuze, trenuri, telefoane, camere, de hotel, apartamente, sectoare, zone poştale, legi, articole, paragrafe etc. într-o asemenea situaţie, este firesc ca în conştiinţa lingvistică a vorbitorilor să se impună tot mai pregnant numeralul de identificare, cu avantajele amintite (precizie, economicitate).
Acest proces al deplasării dinspre ordinal spre numeralul de identificare este în plină desfăşurare, de aceea uzul are numeroase puncte de ezitare. Se constată stadii diferite de evoluţie, în funcţie de genul substantivului determinat, de domeniul la care se referă acesta etc. De pildă, sintagmele masculine şi neutre sunt mai avansate pe calea abandonării ordinalului. Se spune astfel, în mod curent:
anul unu (doi, trei, patru) de studii; *regimentul unu (doi, trei, patru* etc.); *batalionul trei (unu, doi).*
La feminin, în schimb, lucrurile se mişcă mai încet. Se spune şi *compania* unu, dar mai des se folosesc ordinalele: *compania întâi, compania a doua* etc. Este adevărat că au apărut: *casa de*

filme unu (doi, trei), *linia* unu (la CFR), dar în sistemul şcolar se utilizează *clasa întâi, clasa a doua* etc, în exclusivitate. Repetăm, variantele ordinale nu sunt greşite, dar nici nu trebuie absolutizate ca singurele corecte.

65. Ne întâlnim la *ora 17* sau Ne întâlnim la *orele 171*

în propoziţiile din titlu avem de-a face cu u
specie de nu ^individualizează şi i
1 jjuţne^
e obiecte identice. în cazul de faţ i ore dintre cele 24 care alcătuiesc durata unei
între particularităţile flexionare şi combinatorii ale numeralului de
(nntn doi, *pagina* + numeral *{sala sectorul* patru,
Raportând întrebarea din titlu la caracteristicile menţionate aici, rezultă £ă recomandabilă^est© prima variantă :
întâlnim la ora *17.*
rea cu substantivul la plural *{orele 17)* este, din păcate, destul de răspândită. Ea trebuie respinsă nu numai din raţiuni strict gramaticale, cum s-a arătat, ci şi pentru că intră în contradicţie cu realitatea evocată : nu sunt mai multe *„ore 17'* într-o zi. De altfel, când sintagma respectivă apare în poziţia sintactică de subiect^yariăntîTăr pluralul devine imposibilă: nu se spune *Sunt orele 17,A^Este ora* Sublinierea ideii de plural, prin acordul predicatului, scoatfştmaTmult în evidenţă contradicţia dintre""feâ}itate (= singularitate) şi expresia ei lingvistică (= plural).
ate:

Observaţii:
1. Potrivit regulii că nume^alu), dejdenţifi^ar^nu janoaşţe^flgxjujiea după gen (are formaunicX demasculin), MiFSpime : *ora unu* (nu */oraimaj* şi *ora douăzeci şi unu* (nu *douăzeci şi una).* Consecvenţi în respectarea acestei reguli, ar trebui să zicem *ora* cum sefiîe\însă, se întreJîainteăzăTbrmâ~3e^ feminin,
defbine consol
)esigur, se aud şi formulări ca *ora doi* şi mai ales *ora OffTSpTeZece,* dar acestea reprezintă apariţii izolate, regionale, opuse uzului general.
în impunerea excepţiei amintite (numeral de identificare feminin, pentru *doi* şi compusele sale, la indicarea orei), un rol hotărâtor a avut tradiţia ordinalului *(ora a doua - ora doua - ora două).* Exprimarea orei prin numeral de identificare

este de dată relativ recentă. însuşi substantivul *oră* este un neologism. Limba veche utiliza numeralul cantitativ, ataşat altui substantiv *(ceas),* la plural *(zece ceasuri din ziuă),* sau pe cel ordinal, acordat *(al zecelea ceas al zilei).*
2. O oscilaţie similară (masculin - feminin) prezintă şi numeralul care indică zilele de4nCepuTâle fiecărei luni. Prima zi este indicată prin *m&spvâmi^aqujmpie* (alternativ cu exprimarea prin ordinal :(/îmâijrtgzî£ £fr~P"entru ziua a doua a lunii, apar deja două srmu^arga^ci^ordinalul este exclusă. în sudul ţaTiî predomină femininul: două *martie,* douăsprezece *martie,* douăzeci^şwdouâ *martie.* în restul ţării, cu precădere în /TransilvaniaAe foloseşte mai ales varianta masculină *.jţoimartie,* 'tfoîspijezece *martie,* douăzetisijloi *martie.* Având in vedere încadrarea în sistem, considerăm trebuie să aibă aici câştig de cauză, ca jennă. inyanâ ralului de identificare.

66. *Cele* patru milioane de lei nu ajung sau *Cei* patru milioane de lei nu ajung ?

1. Enunţurile de mai sus actualizează următoarea structură: *articol demonstrativ + numeral + substantiv.*

^lamăamrdjir^^ticoji jstaH&uTregenT:
ei *patru* $evi *cjh plecat, 'plecat.*
dat nota zece.
AcorSul se-realizeaz. în care esjf lşgăt
Cei *douăzeci de* elevi *au plecat. »* Cele *douăzeci de*
/Numeralu
ramaticile susţin ca'"aceâ"sfă subordona?? la 19 *{nouăsprezece —> eleve),* iar de la 20
în sus raporturile se inversează *{douăzeci <— de eleve),* în sensul că substantivul se subordonează de data aceasta numeralului, ca atribut. Argumentul-cheie îl constituie prezenţa lui *de.* în ceea_ce_ne_griveşte, considerăm că substantivului
o *prepozîţ*
prepoziţie", ffiaiex) jjLJftci s-a produs o inversiune sintactică în diacronie, exacTVa *ltr5sîfeTăe/De* la *ăst + fel + de + \oameni,* în care *oameni* era atributul substantivuJiiL^L s-a ajuns la */astfel de oameni,* în care *oameni* este regent,yiar *astfel* de)ojogutijme_ / adjectivalăcu funcţie atributivă. Prepoziţia *de* IştTHoaifică şi ea "stalutulTcIevine un simplu elemen] rnn^ţjtntiv ni locuţiunii *KM| îin*frl de postpoziţie. în acest rol nou. după cum se vede din următorul enunţ: *nota zece.*
inversiune similară s-a înregistrat şi la numeralul ordinal de la 19 în sus, în relaţia cu substantivul din dreapta lui. Româna, spre

deosebire de celelalte limbi romanice, a acordat numeralului car. kstantivul *zeci* îşi
lexico-gramaticală. In~această calitate, putea fi şi r^gentuîunuTaTnb^5tu^stăTîtivar^rq)Oziţional, plasat în dreapta lui: . *două —> zeci <— de oameni.* TrepJ^tj^isţejiyHjiujaiejcal^lu^ lidaUiar *zeci* a de^enipinsiiriplu_element constitutiv în structura fixă *wuazecL,* C0Q§ervân4 ^şiJggîi^^BO^^^On^a^ubşţantiyului
ftfel de, altfel de, l, exact ca în cazul . devenit:
locuţiunilor de mai sus : fostul atn
Am inserafaCEastă-discnţîe^eritru a arăta că *esţ^perfectjustifyată o interuretgwJ£Jii£(i%nJlj^elaţi^^*
^ Aşa stând lucrurile, acordul

cei/cele cu substantivul din dreapta lui *de* nu trebuie privit ca o anomalie sintactică, ci ca un fapt obişnuit, dat fiind noul statut al lui *de.* Prin urmare, singura variantă corectă, dintre cele prezentate în tit
Observaţie:
într-un enunţ ca Cei *patru sute de* elevi *au fost cazaţi, cei* se acordă cu *elevi* (nu cu *sute,* care este feminin). Tot aşa, în Celor *patru sute de elevi le-am asigurat cazarea, celor* se acordă cu *elevi,* substantiv care este *în cazul dativ,* nu în acuzativ, cum ar sugera prezenţa lui *de.*
2. Structura *cei/cele + numeral* (cu absenţa substantivului regent) merită o prezentare separată, deoarece acordul lui cei/cele cunoaşte aici unele,
;gula amintită la punctul 1 se aplică fără ezitări, Xiiad—e—sintagmă implicită, acordul se face cu subsţanţiyuMubînţeles:
-Cei *48 au fost trecuţi_pJ^aUaJista_{,,e|tviT).*
– j

Cele *199 au fost cazate în altă parte* („eleve").
b) De la 200 în sus se ivesc complicaţii, mai ales la numeralele rotunde (200, 300, 2.000, 3.000, 2.000.000 etc.): **Cei** *două sute au fost cheltuiţi* **(„lei"). Cele *două sute*** *nu fost cheltuite.*
Oscilaţia articolului demonstrativ(cezVcefe) se datorează statutului
milion, miliard. Ele pot avea in
cu opoziţii de *num^TJşută^J^lţe^J^eaI^c^s^Jicaz le* -
JMre^)/cu3eterminări^ adjectivale *(aceste sufe^ şutele încasate).*
SonsrrucţTâi respectiv. Aresjjmmer^L^aşa cum s-a
văzutfec^jinta^mă^ecpjlicită
Cei **două sute treizeci şi cinci de** bolnavi are fost externaţi. *Cei două sute treizeci şi cinci au fost externaţi* (bolnavi).
doar leleasă,
jormeazlTun Iei de le eclipsează
A astfel fostul regenf^îşT^ublxdonează~fbrmal~şî pe *cei/cele.* Să se V compare:
Cei *două sute au fost deja cheltuiţi* („lei"). **Cele *două* sute** *au fost deja cheltuite.*
Repetăm, această alternativă este posibilă juraai la numeralele
î, căci îndată i
m^j£emtf«^tiiinaiample7 caracterul lor subst 'estomBa^i acordul de mai sus, cu feminini]
mai i este posibily
Cele *două* **sute** *'au fost cheltuite. **Cei două sute** au fost cheltuiţi.*
dar
Cei *două sute noul*

Să mai notăm, de asemenea, că aceste „sintagme libere" care impun femininul *cele* apar în câteva ocazii speciale, mai ales cu referire la bani, unde *sută, mie* etc. echivalează uneori cu bancnotele care au aceste valori.
Observaţie:
Zece, la singular-feminin, nu poate să apară astăzi cu valoare substantivală. în schimb, la plural, acest lucru este posibil: *zecile de participanţi.* Cum am arătat deja, *sută, mie, milion, miliard* apar frecvent în limbă ca substantive, şi la singular, şi la plural. Este important ca valoarea lor morfologică să fie identificată cu exactitate.
treisprezece
5mpuse. *$*inând cont de această precizare, următorul acord al articolului demonstrativ trebuie considerat corect:
Cele *câteva* **milioane** *de lei au fost deja cheltuite.*

Milioane este aici substantiv veritabil, are funcţia sintactică de subiect şi îşi subordonează formal toate cuvintele cu care intră în relaţie de acord (inclusiv predicatul).

67. Călătorim în vagoane de clasa *întâi* sau Călătorim în vagoane de clasa *întâia* ?

1. Numeralul fn/^reprezintă o excepţie în sistermdjiumeraJjiluiOTdinal Timk&Ipuncle~^e~vedere?^'^
Şjjb^aspect eft'wo/ogtc^jşjjejnoştenit direct jiinJatină (awfawgM.? > *întâi).* Celelalte sunt fonnatedeTanmnerăîul cardinal, cu ajutorul *lea, a ... a): al treilea, a treia.*

banca **întâi** *-i*
De remarcat, de asemenaj^omTOimia^^c^ulm^ejmHR, ^ *întâi,* varianta nearticulată, în tmilTtc lă-n5aîe~celelalteSîrdinaIe diferenţa de gen este puternic marcată *(al doilea/a doua.)* Analizele comparative de mai sus impun următoarele concluzii în
renartedintr-iin sjsţern foarte riguros,
, fundchiar
natic aeti serie.
inaţQriun/mează alt model, comportându-se ca un
ta, âre patru forme *(întâiul - întâia*; *întâii - întâile).*
numeralului, adoptând
întâia - întâia *clasă.*
în felul acesta se completează un sistem, dar, din păcate, se dereglează altul. *întâia,* cu articolul, face parte dintr-o paradigmă cu mai mulţi termeni *(întiâia - întâiul; întâile - întâii),* care vor avea, în continuare, şi variante nearticulate, în funcţie de locul ocupat în sintagmă **(întâiul** *premiu - premiul* **întâi)**. Reticenţa lucrărilor normative în omologarea inovaţiei este, prin urmare, justificată. Acestea recomandă păstrarea modelului flexionajkujinl! *clqsa* **întâi - întâia** *clasă.* Aşadar, *Călătorim în vaeoan^^^^^^^y()nn clasa întâia* şi, în nici un caz, *clasa a întâia sauclasa a-ntala).* Desigur, nu este exclus ca presiunea sistemului amintit să impună tot mai mult forma *întâia,* în ambele topici, încât aceasta să devină cândva normă sau măcar să fie acceptată în variaţie liberă cu cealaltă variantă. Deocamdată exigenţele normative ale limbii literare sunt cele arătate şi considerăm că într-o exprimare îngrijită ele trebuie respectate.

Observaţii :
1. Numeralul *întâi* apare şi sub forma
esjte sunusă-Pfesiunilor amintite mai sus^iS iMJ^ îiP[1]"[m a] ""icŞL aptul se explică, probabilfpnri aceea Ca eâ apare aaî ales uf poziţia a doua, după substantiv *(nevasta dintâi).* Când este distribuită îg^primH~pDziţie,. este precedată de *cel/cea, cei/cele.*_aj^igojul demonsjr^iyfiirMi^d^ar^jriajcchează *^lamtaighiocei, cele dintâi flori, celor dintâi 'fluturi Irândunele).*
2. Sinonimul neologic *prim* se foloseşte mai ales în poziţia iniţială a grupului nominal: *primul om, prima femeie.* Ca^arteQpnsdtuţiyă a unui cuvânt campus *(pjprMmnistru, prim-plan, prim-ajutor, prim-yjjjepwşajinte, prim-pretor, prim-procuror* etc), se com-
^rtigulare, cel puţin în următoarele cazuri:
'*prTmul-Tmnistru,* dar şi *prim-ministrul vrimul-orocuror.* dar si *prim-promrorulj*
Ambele articulări sunt corecte. Altd&Jn^cbjmb, au numai articu-
terminală: este o îmbinare
im-pretorul,sh

68. Mai sunt *paisprezece* zile până la vacanţă sau Mai sunt *patruprezece* zile până la vacanţă ?

Numeralele cuprinse între *zece* şi *douăzeci* se formează, în limba română, după următorul model: *unitate + spre + zece* (exemplu: *trei + spre + zece = treisprezece).* Din cauza lungimii şi a structurii lor fonetice, cuvintele compuse rezultate au fost supuse ficări .continue, unele_cu reflex în limba ljîerarâ\

a) Modificări care afectează partea terminală a numeralelor amintite. Este vorba de segmentele II şi III *(spre + zece)* în forme ca *unşpe/ unspce/unspece, doişpe/doispce/doispece* etc. Evident, limba literară nu şi-a însuşit aceste forme, deşi ele circulă intens în exprimarea neîngrijită.

b) Modificări în partea iniţială a compuselor. Avem în vedere segmentul I, numeralul-unitate, scurtat uneori cu o silabă, în locul căreia apare un *i* semivocalic. Vizate, de data aceasta^ sjunt doar numeralele *patrusprezece* şi *şasesprezece,* devenit»

odificări s-au generalh

*stqnvm,anfelen.iterare.*ICoreCTa estB7 prin urmare, prima ior-'mula

M sw/tf^paisprezece^Ze *până la vacanţă.*

Cei care ipSeaza",lotuşi, la îbrmele „nealterate" *(patrusprezece, şasesprezece)* comit o greşeală i *tjt^j^-* Denumirea erorii, dincolo 8eTaptul că sugerează îmbuna intenţie din partea celui care o comite, nu-l absolvă pe acesta de vina necunoaşterii normei şi nici de riscul unui pedantism gratuit. Au scuze, cel mult, lucrătorii din telecomunicaţii, care, în condiţii speciale, recurg la *patrusprezece, şasesprezece* (ca şi la *şepte, şeptesprezece)* pentru evitarea unor confuzii în transmiterea informaţiilor numerice.

c) Prezenţa^repoziţiei *Jpre*, cu cele trei consoane ale sale *(spr),* produce^ificultffr in pronunţare atunci când numeralul-unitate din stâijga-i3fe~un final~cSîis«nantic. Este cazul lui *cincisprezece (ncspr)* şi *optsprezece (ptspr)^Aici* trebuie să facem deosebire *întk^norma ortograficcL-Xate* reclam£^--Structură neăîîe'

în scris *(cincisprezece, optsprezefit^şi norma ortoepică,* care. tolerează şi forme cu o pronUnjaiS-tnlS^oouiodj *(cinspfSzece, opsprezece),* mai ales când se vorbeşte în tempo rapid. Alte soluţii, cum ar fi dislocarea blocului consonantic prin introducerea unei vocale *(optusprezece, optâsprezece, optisprezece),* nu sunt acceptate.

2. Clasa zecilor, care reprezintă un alt model structural, cunoaşte şi ea fenomenele fonetice amintite, mai ales cele semnalate la b) şi c). într-adevăr, *şasezeci* a devenit *şaizeci,* singura formă literară. Paralelismul se opreşte aici, căci *patruzeci,* spre deosebire de *patrusprezece,* şi-a păstrat forma nemodificată.

Dificultăţile de articulare se rezolvă şi la această clasă prin tolerarea şi a unor variante mai comode *(cinzeci, obzeci).* în scris însă, *cincizeci* şi *optzeci* rămân singurele forme corecte.

Observaţii :

^^j^jpJ /substantivele *mie, milion,*

iiţa_lor^pe_i ză un acord i

interior, in 'g^nendj^ljîuttîeTaîuitti-nm^^

gea^Tuna^e^fflii^Ajreşeli de acord se produc numai când *lî'lion şi miliard.* Fiind neutre, acestea au la plural forme identice cu femininul *(milioane, miliarde).* Din neglijenţă, forma feminină este impusă uneori şi lui *unu,* deşi el reprezintă singularul neutrului, asemănător cu masculinul. Exemple : *treizeci şi* una *de milioane*; *patmzgci şi um.de* miliarde. Corecte sunt formele:

'treizeci şiwau patruzeci jjŢunu
Din păcate, eroarea amintităjejpt|lne4te^i4ajnjbiaă^ilejjj2ere
(exemplu: *treizeci şi* una de *minute,* în loc de *treizeci* yiinu
O ezitare a limbii se constată şi în utilizarea lui *de* pentru legarea numeralelor compuse de substantivele din dreapta lor. Este vorba de numeralele de la *nouăsprezece* în sus *(douăzeci* de *ele.* cum âm arătat (vezi întrebarea nr. 66), *de* este aici^postpoziţie, o fostă prepoziţie (ca în *unei astfel de fete),* din
l
încă mai era simţit ca substantiv *(două* + zeci + *de case).* Dar, indiferent de interpretarea dată lui *de,* el intrăînsjru^ţujcanume-ralului *de|gjiouăsţ)re&QeJa* sus, atunci cândacesta este urmat de uiTsllbsfantiv^^^^^^^^^^^ substantivuldindrekpTa ^sre prescurtat:
'Norma ortoegicâ^^a^ătecxeepţîTniciinasemerK|LCăzuii, ceea ieiHseăîfînă că *la* drire~este~obllgaitorieapanţia lui *de* („douăzeci *de* metri", „două zeci şi cinci *de* kilograme", „optzeci şi trei *de* pagini"). Limbajul comercial şi cel matematic uniformizează adeseori cele două horme (ortografică - ortoepică). „Inovaţia" s-a extins şi la limbajul comun şi tinde să depăşească zona substantivelor prescurtate. în exprimarea normată, literară, acest lucru reprezintă o greşeală.
Capitolul IV

ADVERBUL, PREPOZIŢIA, CONJUNCŢIA

69. Intrarea nu este permisă *decât* cu invitaţie specială sau Intrarea nu este permisă *decât numai* cu invitaţie specială ?

Adverbele *Testnc*
află în rapor
tot în exclbsivîtatgfpe *decât.* /Grafic, putem reprezenta acest raport~pîii două cercuri care nu au nici un punct comun:
Mulţimea contextelor/poziti
Mulţimea contextelor/negative
Vorbitorul are libertatea de â alege, în exprimarea intenţiei restrictive, fie modelul sintactic afirmativ, fie cel negativ, cu condiţia de a folosi, de fiecare dată, adverbul corespunzător:
Casa de bilete este deschisă **^numai** *dimineaţa. Casa de biletesfuT este ~3&şchisă* **decât** *dimineaţa.*

Această repartizare specifică a celor două adverbe reprezintă o regulă obligatorie în limba literară. Din păcate, autoritatea normei amintite este subminată de situaţia diferită existentă în unele graiuri locale. în sud, s-a generalizat *decât,* indiferent de aspectul negativ sau afirmativ al contextului. în Transilvania, dimpotrivă, există practica utilizării exclusive a lui *numai.* Aşa se face că întâlnim la unii vorbitori, proveniţi mai ales din zonele menţionate, regionalisme sintactice de tipul: *Am* **decât** *10 lei* (muntenism) sau N-am **numai** *10 lei* (ardelenism), formulări, fireşte, respinse de limba literară. Este de presupus că asemenea vorbitori au creat şi asocierea pleonastică *decât numai* pentru a întări ideea de restricţie negativă, neavând încredere în specializarea sintactico-seman-tică a celor două adverbe. Indiferent de cauza acestui paradoxal pleonasm adverbial, el trebuie, în mod categoric, evitat de către cei care ţin la corectitudinea exprimării lor. Am dat în felul acesta răspuns la întrebarea din titlu, considerând corectă numai pnm^y^rianlă-:——~~~Ţ *intrarea nu este permisă* **decât** *cu invitaţie specială. /*
Observaţie: '
Greşeala semnalată aici apare frecvent la circumstanţialul de excepţie şi subordonata corespunzătoare, care cunosc, pe lângă *decât numai,* şi alte câteva

asocieri pleonastice cu iz regional-arhaic : *afară numai de, în afară numai de, afară decât, în afară decât.* Desigur, enunţurile construite cu asemenea formule relaţionale sunt, raportate la exigenţele limbii literare, incorecte (exemple: *N-a intrat nimeni,* afară **numai** *de cine a fost invitat;* **N-a luat nimic,** afară decât *o valiză de haine).*

70. Acum suntem mai tari ca *niciodată* sau Acum suntem mai tari ca *oricând* ?

1. Cuvar
m. , nimic)
[T]şi adverbe *(nicăiejj^nici^gnd^ni^j^e^njfkâj^ucicMm^tc^)* Aces-
fora^Ie^Srespunde serî3j| *yjfâ* *WW[r] [or]icine, orice, oricare, oricât, oricum, oriunde, oricând* etc. Cele două serii de antonime au

în comun ideea de totalitate, dar sunt puternic diferenţiate prin opoziţia negativ/afirmativ. Această opoziţie are consecinţe importante în plan distribuţional. Tptajjia^lejjegadv^jj^jjild^^ verbe^careau aceeaşijrasăturău realizând ceea oe^se cheamă
''vine *nimenijmci unul, niciodată, nicăieri, nicicum* etc).
i, sunt admise de contextele afirmative : *tiare, oricând, oriunde, oricum* etc).
AcesTâTgoritm distribuţional se aplică unitar, în sensul că este valabil pentru fiecare constituent al celor două categorii de cuvinte totalitare, în orice poziţie sintactică.
2. Regula mai sus enunţată, a tratamentului uniform, se aplică şi la *structurile comparative* cum sunt cele din titlu, apar
^"comparat
^pronumele şi adverbele respective tretaiesărfere ^condiţie obligatorie pentru, reafîSrea^precierir "'restricţie semantic-combinatorie(care se respectă cu stricteţe: / —l
El este mai bun,ca/decât oricine. *Aici este mai bine ca/decât* oriunde.
Singura oscilaţie este cea semnalată în titlu. Dintre cele două formulări, numai a doua respectă regula, întrunind condiţiile unei exprimăricgrecte-;—■----------—
—.
'Acum suntem mai tari ca oricând.
^----.---------^==fc====='—-
Construcţia cu *niciodată (Acum suntem mai tari ca niciodată)* o concurează însă foarte serios pe cea corectă (cu *oricând),* de aceea o semnalăm aici, cu recomandarea de a fi evitată. Cine ţine cu tot dinadinsul să utilizeze adverbul negativ *(niciodată),* pentru aceeaşi idee, poate să se exprime astfel:
Niciodată n-am fost mai tari ca acum.
Formularea este sinonimă cu *Acum suntem mai tari ca oricând,* dar tiparul sintactic este altul. Adverbul *acum* şi-a schimbat locul şi rolul

sintactic cu *niciodată,* realizându-se, prin acesta, cele două condiţii ale ungi^expmnări corecte: *adverb|}Ljiicio(£ată* apare in context 'negativ *(niciodafa_nu~ămjosi),* iar termenul V
are pozitivă *(acum).* ›^^__——<·"■ ·›—■–
Observaţii :
1. N-ar fi exclus ca varianta hibridă *(Acum suntem mai tari ca niciodată)* să fie rezultatul unei contaminări între cele două structuri corecte, realizată în condiţiile sinonimiei sintactice amintite. Eroarea a putut fi favorizată şi dej arect,''

niciodată, *astăzi a venit la timp.* --------^^-<_----v--------
Aici avem de-a face cu o contragere a unei subordonate negative („Cum nu s-a întâmplat niciodată") şi, în această ipostază, *ca niciodată* nu poate fi contestat. Plasarea lui în poziţia rezervată unui reper pozitiv,* ca în enunţul din titlu, nu se justifică însă.
în expresia *Mai bine mai târziu decât*, sintactic, fnna voroa aeun
Mai bine mai puţin decât nimic. Mai bine el decât nimeni. Mai bine aici decât nicăieri.
Natura opoziţională (= complement opoziţional) a acestui raport este mai evidentă dacă inversăm topica:
Decât nimic, mai bine (iau) mai puţin. (= „în loc de nimic") *Decât nimeni, mai bine (să vină) el. Decât niciodată, mai bine mai târziu.*

71. Nu mă *mai doare* capul sau Nu *mai* mă *doare* capul ?
i de topică: ă numai în faţa verbului: *mai*
Regula de~îa~rTpseaplică şi la formele analitice (compuse) ale verbului, în sensul că afixul mobil (auxiliarul) nu poate disloca grupul *mai +* radical.
Exemple:
- Perfectul compus : *Am* mai vorbit. *L-am* mai văzut.
- Viitor: *Vom* mai vedea. *O să-l* mai vedem.
- Conjunctiv : *l-am spus să nu* mai vină.
- Condiţional-optativ: *L-aş* mai vedea *o dată.*
- Infinitiv: *E greu a* mai obţine *ceva.*

făcut
^îfni^jgariţia unorderivateji___g__:tive(cuprefizul ne_jcare_încorjîorează şi Mverbul *maim^tmctaŢalorTEste* vOTba3e7gerunzîi şi particîpiic *lemaivazând, nemaivăzut, nemaiauzind, nemaiauzit* etc.
Construcţiile care nu respectă normele de plasament ale lui *mai* sunt respinse de limba literară. Formularea ardelenească *El nu-i* mai *director de anul trecut* încalcă regula de la a), adverbul *mai* fiind plasat după verbul *a fi* (nu-i + mai; corect: *El nu* mai e/este *director de anul trecut).* în graiul muntenesc apar frecvente abateri de la regula b): *Nu* mai *mă* ajută *puterile* (cu pronumele personal intercalat). *Nu* mai *se* vede *nimic* (cu pronumele reflexiv intercalat). Mai *a* venit *o dată* (cu auxiliar interpus).
Acestea sunt exprimări regionale, de aceea, în comunicarea literară, normată, trebuie evitate. Aşa trebuie să apreciem şi variantele din titlu, dintre care numai prima are-Q-t^pică corectă:
Nu mă mai doare *capul 1*
.LX w v

A

reprezintă adical *iscu*

n

Obsertvaţie:
•I
Regu]ile_de la a) şi b) ^
.zygg^Ultimele două au aceeaşi valoare semantică (aproxrmaţia aarfuncţionează complementar: *cam* - pentru construcţii pozitive, *prea* - pentru construcţii negative *(Se* cam *ceartă/Nu se* prea *ceartă).* Nerespectarea acestei reguli duce la enunţuri incorecte (exemplu: *Nu se* cam *înţeleg bine,* în loc de *Nu se* prea *înţeleg bine,* forma corectă).

72. Bem un pahar *de* lapte sau Bem un pahar *cu* lapte ?

StiftcFu îîu TrtpiâteSzăᵛᵀasdpTâ^cTarîfâţri cornuhîcăni, deoafece contextul precizează dg^fjgcareji^tă^ână laj^uanţă,semnificaţia prepoziţiei, în vedere, în primul rând, contextul lingvistic cel mai restrâns: regent + prepoziţie + substantiv (substantiv *+ de +* substantiv).

Să analizăm câteva situaţii care, teoretic cel puţin, ar putea prezenta anumite ambiguităţi:

a) Regent identic - atribute diferite :

pahar S
de *sticlă*
de *lapte*

în acest caz, atributul, prin conţinutul său, determină semantica prepoziţiei: *sticlă* exprimă "materia", iar *de* are sensul "făcut din", "din" ; *lapte* exprimă "conţinutul", iar *de* semnifică "plin cu", "cu".

b) Regente diferite - atribut identic: *fabrică*
pahar
de *sticlă*

Opoziţia "destinaţie"/"materie", prezentă la cele două sintagme, determină interpretarea diferită a celor doi *de* ("pentru'V'din").

c) Regent identic^alrifeut identic:
destinaţie ("pentru")
deaşcă - **de** *ceai*
conţinut ("cu")

^l^0^l7~

- conţinut diferit), singura ^^
^Qţţ^^ lingvistic.

Când spunem: *Bem o ceaşcă aeceai,* verbul utlîizat~(a^a)~Bxciude* sensul prim al sintagmei ("destinaţia") şi oricine înţelege că ne referim la "conţinutul" ceştii. _/-

Presupunând că nici contextul lingvistic mai larg nu dezambiguizează sintagma de la c), putem conta pe un element suplimentar foarte important : contocp^situa^pjia^exţralingvj^c. De exemplu, propoziţia *Vreau o ceaşcă de ceai,* spusăîntr-un magazin specializat în articole de menaj, exprimă o cerinţă foarte clară, deloc ambiguă. Aceeaşi propoziţie, rostită într-o cofetărie, este interpretată corect, cu sensul al doilea.

Ceea ce vrem să demonstrăm este că sunt extrem de rare ocaziile în care contextul lingvistic, coroborat cu cel situaţional, să nu poată preciza sensul unor sintagme omonime de tipul celor de la c). Numai în asemenea cazuri s-ar justifica utilizarea unui sinonim specializat în locul lui *de (ceaşcă* **pentru** *ceai* sau *ceaşcă* cu *ceai).* O situj^iesgecial&^u^fi şi cea în care conţinutul ^T^^^
entului;

Adu-mi o ceaşcă cu (puţin) ceai. Lăsând la o parte aceste excepţii, putem afirma

jrepoziţiadin titlu nu este deloc ambiguă, nici la nivelul sintagmei şi cu *f~|* atât mai puţin la nivelul ansamblului (prin apariţia lui *bem).* Sunt motive *\j* suficiente, prin urmare, ca să nu încurajăm nici construcţii de tipul: *haină* **din** *piele, maşină* **pentru** *cusut (spălat, tocat, călcat* etc), *halbă* cu *bere, ceaşcă* cu *cafea* etc. Mergând pe această linie, a *#|M£J>*

ajunge să spunem *Porţueain* ***ăia*** *Aur, Iancu* **de** la *Hunedoara,*

it.
Arcul **pentru** *Triumf, Uzinele* **pentru** *tractoare, casă* **pentru** *odihnă, sală* **pentru** *aşteptare* etc.
Observaţii:
1. Celebra piesă a lui Cehov, *Livada de vişini,* a fost cunoscută mult timp sub titlul *Livada cu vişini.* Doar în ultimul timp a fost adoptată formularea naturală, cu *de.*
2. Aceste substituiri artificiale ale prepoziţiei *de* apar, mai nou, şi în relatările unor crainici sportivi, care spun, de pildă, *lovitură* de la *colţ* (nu *lovitură* de *colţ,* cum este firesc, sau *corner,* cu neologismul care s-a impus în terminologia fotbalistică).
3. Prepoziţia *de* este supusă unui tratament ingrat şi în unele sintagme verbale, în care mijloceşte o relaţie completivă. Este cazul verbelor care „cer" prepoziţia *de: a se interesa, a se convinge, a-şi aminti, a-şi aduce aminte* etc. înlocuirea lui *de* cu *despre* este o' eroare (exemplu: *M-am interesat* despre *situaţia lui),* care pleacă probabil de la situaţii în care *de* şi *despre* sunt substituibile *(a vorbi* **de/despre** *ceva).*

73. L-am apărat *ca* coleg sau L-am apărat *ca şi* coleg?

1. Cuvântul/az arer în limba rornâ a) Ca,(—ecEîvalent
^0*"–
d de bază.
âe
L-am invitai ca *preşedinte = L-am invitat* **în calitate de** *preşedinte.*
Ca *pedeapsă, vei reface lucrarea =* **Drept** *pedeapsă, vei reface lucrarea.*
L-am considerat ca *prieten = L-am considerat* **drept** *pneîsn.*
b) Ca_2 - cu ^^z^^s^^z^^^^^|a^^^^^a^:|^^y *Se comportă camqică-sa =* Secogigorffl^ca_jii *maişă-sa.*
2. O greşeală extrem de frecventă în româna actuală este utilizarea locuţiunii comparative *ca şi* în locul lui ca_v care, după cum s-a văzut, nu are sens comparativ. Este cazul variantei a doua din titlu *(L-am*

apărat ca şi *coleg),* greşit construită, pe baza unei false sinonimii. Din păcate, această echivalare forţată *($ca_ţ$ = ca şi),* foarte răspândită în anumite zone ale ţării (mai ales în Transilvania), câştigă teren, fiind semnalată şi în exprimarea unor oameni instruiţi, indiferent de provenienţa lor geografică. *Construcţii greşite,* ca următoarele, se pot întâlni astăzi în presa\scrisă, la radio, la televiziune, în parlament etc.:
Vorbesc ca^reprezentant al miilor de alegători. Cajfcremediu, propummodificarea acestei legi.
'u pot fi de acord, cajşţdeputat, cu o asemenea soluţie.
3. Dintre cele două formulări prezentate în titlu, corectă este, potrivit celor arătate mai-SttSr ~~prima~~-vadantă:
1m apărat ca *coleg*
AmiOes intenţionat această asociere *(ca + coleg),* pentru că prezintă interes şi sub aspectul eufoniei. Românii sunt destul de sensibili la asemenea vecinătăţi cacofonice, de aceea încearcă să le evite. înlocuirea improprie a lui *ccLminza şi* seexr)licjijiejnuiţeori_J^tf m Wîl^^^Sj^^p Intenţia nu este rea, dar, :um se vede şi în enunţuîain titlu (varianta a doua), ^osj^^L^ste Stea mare.. Se evită o cacofonie cu preţul unei grave erprfgramaticale. lenea situaţii, există soluţii care

pot împacă şi fonetîca7 şi gramatica: substituirea lui *ca* prin sinonimele sale veritabile *(în calitate de, drept),* schimbări de topică, intercalări etc. De exemplu:
L-am apărat
în calitate de *coleg.*
ca *prieten şi* coleg.
ca *fost coleg.*
ca bun coleg *şi prieten* etc.
în orice caz, trebuie evitată soluţia virgulei dintre^tfoşi termenul dreapta *(ca, coleg),* mai ales că unii vorbiton, frizând comicul, inserează acest semn de punctuaţie, prin denumir&rlf^B ~~exprim~~are^ orală *(ca virgulă coleg).*

74. Lucrurile se vor aranja *în funcţie de* posibilităţi sau Lucrurile se vor aranja *funcţie de* posibilităţi ?

Locuţiunea prepoziţională *în funcţie de* este o achiziţie mai nouă a limbii române (vezi fr. „en fonction de")-. Ea aparţine limbajului cult şi se foloseşte cu sensul ilustrat de prima propoziţie din titlu ("după", "în acord cu").
Unii vorbitori, aparţinând mai ales intelectualităţii mai nou la o variantă fără *în,* ca în propoziţia a Jxansfer
unei exnresn ^
lor două construcţii
seriTpâŢaîelejc^ilijSe" *'{cu~în/fără în)* de tipul *ffiT^curand- curând, in paralel - paralel, întotdeauna - totdeauna, încontinuu - continuu, întocmai - tocmai,*
Imbinarea'^/îc/iT^e^te'^orectă'numai în „citirea" unor simboluri matematice: y = *f(x)*: „y este *o funcţie de* x" sau, în exprimarea eliptică, „y *funcţie de x".*
Substantivul *funcţie* denumeşte aici o noţiune matematică ("mărime variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile"), se poate articula şi se asociază liber cu prepoziţia *de.* Cu alte cuvinte, îşi păstrează identitatea semantică şi gramaticală.
LflculiuneApi£Pî)^jiionâlăJa ./k^'^rfejiniUeaziLautQjiQmiaJuniaio^
^onstîtutîv al unei construcţii fixeTAÎtfel spus, *în funcţie de* formează un bloc bine sudat, cu rol conectiv, care nu poate fi pus în relaţie sinonimică cu expresia matematică amintită.
în concluzie, întrebarea din titlu are un răspuns ferm, în sensul că este corectă numai prima formulare:
Lucrurile se vor aranja **în funcţie de** *posibilităţi.*

75. A reuşit datorită talentului excepţional şi *a muncii* sale perseverente sau A reuşit datorită talentului excepţional şi *muncii* sale perseverente ?

in/cazual (impu:
1. Prepoziţiile romaneşti sunt cuvinte cu regirrf cazual (impun un anumit caz substahtivelor/pronumelor pe care Ie preceda). Din acest punct de vedere, se disting trei categorii de prepoziţii.
C a) Prepoziţii care cer acuzativul (cele mai multe): *de, la, spre, între, cu, din, pentru, pe* etc. *(la gară, la mine).*
b) Prepoziţii care impun genitivul: *contra, împotriva, asupra, înaintea, împrejurul* etc. *(împotriva corupţiei, împotriva lui).*
c) Prepoziţii care reclamă cazul dativ : *datorită, graţie, mulţumită,*
L
contrar, conform, potrivit (datorită părinţilor, datorită ţie).

S-a pronunţat **împotriva *demagogiei şi a corupţiei*** *(împotriva +* genitiv + genitiv).
2. Examinând enunţul din titlu, după criteriul respectării regimului cazual al prepoziţiei *datorită,* constatăm că numai varianta a doua este corect construită *(datorită +* dativ + dativ):
A reuşit datorită **talentului** *excepţional şi* **muncii** *sale perseverente.*
Prima variantă respectă regimul datival al lui *datorită* doar la întâiul termen coordonat *(talentului)*; la al doilea *(a muncii),* apare articolul *a,* marcă a genitivului. Formal, structura coordonată arată astfel: *datorită +* dativ + genitiv, ceea ce, firește, reprezintă o greşeală.
3. Prepoziţiile care cer dativul sunt foarte puţine ; (mai importante sunt cele 6 menţionate mai sus, la l.c), în comparaţie cu cele care reclamă un genitiv. în consecinţă, şi structurile coordonate genitivale reprezintă un model mult mai productiv, eclipsând construcţiile similare cu dativul. Faptul este favorizat şi de identitatea formală a celor două

cazuri (genitiv-dativ), smguţajriarcădjstinctivă constituind-j^articok genitival *{al, a, ai, ale).* Apariţia unor deîerminanţi atributivi după prîmuT termen al coordonării măreşte distanţa dintre prepoziţie şi al doilea termen, contribuind, de asemenea, la „uitarea" regimului datival al conectivului utilizat. Desigur, toate acestea explică, dar nu justifică eroarea semnalată.
Observaţie :
O greşeală inversă apare la coordonarea genitivelor prepoziţionale (omiterea articolului genitival): **împotriva** *părinţilor, fraţilor, surorilor şi* ***a*** *bunicilor lui s-a dezlănţuit o adevărată campanie.* Regula reclamă ca, în afara primului termen, toţi ceilalţi să poarte marca suplimentară a genitivului (nu numai ultimul substantiv). Aşadar: **împotriva** *părinţilor,* **a** *fraţilor,* **a** *surorilor şi* **a** *bunicilor lui s-a dezlănţuit o adevărată campanie.*

76. Am fost acuzat de extremism; *or,* mie îmi repugnă orice exces sau Am fost acuzat de extremism, *ori* mie îmi repugnă orice exces ?

Conjuncţiile *ori* şi *or* sunt confundate de către mulţi vorbitori, întrucât ele se aseamănă şi formal (sunt paronime, diferenţiate doar de prezenţa/ absenţa lui *i* şoptit), dar şi funcţional-semantic (amândouă sunt conjuncţii coordonatoare). Pentru a fi identificate corect, insistăm aici asupra deosebirilor dintre cele două cuvinte.
1. Diferente semantic-funcţionale
Oripfrpnmz un rapoft disjunctiv (Alternativ):
Pleci **ori** *rămâi* ?
Cine vine, Ion **ori** *Gheorghel*
Estejinonimul lui *sau,* culcare poate fi substituit în orice context.
rad să justifice sau să corecteze ceva:

M-a invitat la film; **or,** *la ora aceea, eu aveam o migrenă insuportabilă.*
te distribu
Conjuncţia *ori* poate fi distribuită atât la nivelul propoziţiei *(Vine* azi **ori** mâine?), cât şi la cel al frazei *(Va ninge mâine* **ori** *va fi vreme*
propoziţii (vezi exemplul de la l.bj, dar poate conecta şi la nivel interenunţial (două fraze, două texte mai ample):
A venit cu prietenii, au mâncat, au băut, au făcut deranj şi au plecat. Or, *în situaţia în care mă aflu, mie nu-mi convine acest lucru.*
3. Diferei
m
or este un

Direrepte etimologice
Ţ mostenitdin latină^ neologism de origme^anc^ză. ConsideTamca precizările făcute până aici sunt suficiente pentru a conchide că, dintre cele două formulări apărute în titlu, numai prima este corectă :
Am fost acuzat de extremism; or, *mie îmi repugnă orice exces.*
Notăm şi un amănunt de punctuaţie: după acest^rargumentativ, urmează o pauză, marcjtfăm scrisjmnjnmHjC^Este încă un element ^/, care nu este urmat de acest semn de punctuaţie.

77. Nu e bine *ca să* ascundem adevărul sau Nu e bine *să* ascundem adevărul ?

O normă foarte des încălcată astăzi este cea care priveşte corecta utilizare a conjuncţiei *ca să.* Eroarea la care ne referim porneşte de la convingerea
o sinonraîejotaîaŢjnîti^^ "
orice co^^frfiTre^lîîale^mtreceTeaou^conective există alte raporturi oistribuţionale, după cum vom arăta în continuare.

GRAMATICĂ NORMATIVĂ

Subordonata ^
Wwolmoleasch
Sinonimia *să = ca* să este valabilă numai pentru aceste contexte. De fapt, şi aici, de o reală sinonimie, care să permită o substituire reciprocă, poate fi vorba doar la circumstanţiala de scop:
Merge la şcoală ca să *învеţeIMerge la şcoală* să *învеţe.*
La subordonata consecutivă, varianta cu *să* creează ambiguităţi, de aceea este evitată ; cam acelaşi este motivul preferinţei pentru *ca să* şi la subordonata opoziţională, care, în plus, are un caracter livresc, fiind puţin utilizată de marea masă a vorbitorilor.
2. Să are o distribuţie mult mai largă. în perimetrul subordonatelor rancesive. (Să-/ *dai oricât, tot nu se duce),* condiţionale. (Să-/ *văd plecat, aş răsufla uşurată)* şi, în mai mică măsură, alte propoziţii secundare. Conjuncţia *să* acoperă
- Subiective: *Trebuie să reuşim.*
- Predicative: *Ţelul nostru este* să *reuşim cu orice preţ.*
- Atributive: *Şi-a exprimat dorinţa* să *nufle reales.*
- Completive directe: *Ţi-am spus* să *nu mai vii.*
- Completive indirecte: *Mă gândesc* să *nu mai plec.*

Greşeala amintită l^jn^ggf^se^odj^e aici, la
'"aşa'cum arătam,
tiuiţi vorbitorTextind sînonimiîH'eală *să =*ca să,* de la subordonatele menţionate la 1, şi asupra subordonatelor necircumstanţiale. Această falsă sinonimie generează *construcţii greşite,* ca următoarele :
Trebuie ca să reuşim.
Ţelul nostru este ca să reuşim cu orice preţ.

ADVERBUL, PREPOZIŢIA, CONJUNCŢIA
183

Şi-a exprimat dorinţa ***ca*** *să nu fie reales.*
Ţi-am spus ca să nu mai vii.
Mă gândesc ca să nu mai plec etc.
Simplificând puţin lucrurile, pentru cei care se descurcă ceva mai greu în hăţişul subordonatelor de tot felul, regula pe care o discutăm ar putea fi formulată astfel: înlocuirea lui *să* cu *ca să* (şi invers) este recomandabilă numai când cele două conjuncţii exprimă ideea de scop *(Muncim* **să/ca să** *câştigăm).*
Pentru întrebarea din titlu, unde avem o subordonată subiectivă, răspunsul este de respingere categorică a primei formulări şi de acceptare a variantei cu *să* :
ă *ascundem adevărul.*
i!ele arătate mai sus sunt valabile pentru *ca să,* nu şi "varianta dislocată a

acesteia *(ca ... să),* care are un statut distribuţional cu totul diferit. Ea roaje^săintroducă şi sjibordonate
^^J^^_£. Exemple: *trebuie* **ca** *imediat* **sa** *plecăm* (Subiectivă). Intenţia lui era ca după aceea să revină (Predicativă). *Şi-a exprimat dorinţa* **ca** *de data aceasta* să *plece el* (Atributivă). *l-am spus* **ca** *de mâine* **să** *nu mai vină* (Completivă directă). *Mă gândesc* ca *el* **să** *nu mai ia cuvântul* (Completivă indirectă).
Frecventa utilizare a lui ca ... *să* în zona necircumstanţialelor nu este străină, desigur, de extinderea abuzivă (şi eronată), în perimetrul respectiv, a lui *ca să. Observaţii :*
1. Raportuldiştribujional dintre să,
De
Merge fără să vrea. Merge **fără ca** el să *vrea,* dar este neliterară formularea cu *ca să (Merge* **fără ca** să *vrea).*
2. Conjuncţia *că să* este neliterară *(Mi-a spus* că să *stau acasă). Că* este superfluu şi în îmbinări ca *M-a întrebat* **că unde** *mă duc.*

Recenzii la ediţia I

„Aşa cum se prezintă, cartea este foarte utilă şi o recomand cu toată căldura, chiar dacă există amănunte care ar comporta unele observaţii critice. Autorul merită să fie felicitat îndeosebi pentru modul în care a reuşit să îmbine rigoarea ştiinţifică şi accesibilitatea într-un instrument de cultivare a limbii eficient şi atractiv."
Mioara Avram, la Radio România Cultural, „Odă limbii române", 8 martie 1995
„Cele 77 de întrebări şi răspunsuri acoperă o bună parte dintre «dilemele» de azi ale vorbitorilor de limbă română. Prin ţinuta ei ştiinţifică, prin rigoarea argumentelor lingvistice şi prin claritatea expunerii, cartea profesorului Gligor Gruiţă se înscrie în linia lucrărilor destinate să redea normativităţii lingvistice, în general, şi celei gramaticale, în speţă, «sensul său adevărat şi nobleţea originară». Cartea este, tocmai de aceea, o reuşită ilustrare a ideilor coşeriene despre etica şi deontologia limbajului."
Carmen Vlad, în „Lingvistica normativă şi deontologia actului cultural", comunicare ţinută la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu", Cluj-Napoca, iunie 1995
„Oricând binevenită, o carte de cultivare a limbii este cu adevărat utilă când este scrisă cu competenţă şi seriozitate, ca în cazul de faţă. (...) Nu pentru că face parte din colecţia «Bibliografie şcolară», ci, în special pentru seriozitatea şi bogăţia informaţiei, cartea merită atenţia profesorilor de limbă română - care vor găsi sugestii pentru orele teoretice de gramatică şi pentru cele practice de cultivare a limbii - şi a elevilor - ca instrument de studiu individual, mai ales că unele dintre problemele prezentate aici au constituit subiecte la diferite examene. Pentru publicul larg este o carte-test privind corectitudinea exprimării cotidiene sau în cadru solemn."
Andra Şerbănescu, în *Limbă şi literatură,* 1994, nr. 3-4

„Cu încuviinţarea autorului, pe care îl felicităm încă o dată cu prilejul originalei şi deosebit de utilei lucrări, ce va servi drept instrument serios de lucru pentru cele mai diferite categorii de cititori - de la vlădică pînă la opincă -, vom relua la prezenta rubrică unele dintre cele mai reprezentative subcapitole ale cărţii D-sale, având ferma convingere că, dacă este necesară vorbitorilor de limbă română din Ţară, ea este cu atât mai mult necesară vorbitorului de limbă română din republică."
Nicolae Mătcaş, în *Limba Română,* 1995, nr. 1 (19), Chişinău
„Ce bine ar fi să se ţină seama de astfel de cărţi, cu indicaţii normative, începând de la limbajul stradal până la cel academic ! Ce bine ar fi ca astfel de lucrări să fie intens popularizate şi să se găsească în mâinile fiecărui parlamentar, om politic, patron, ziarist etc. (...) Meritul cărţii profesorului G. Gruiţă este imens. Nu atât prin creativitate, sau nu numai prin creativitate, cât, mai ales, prin grija de a conştientiza varianta corectă a limbii române, sub aspectul ei oral şi scris. Este darul cel mai frumos pe care-l poate face cineva tineretului şcolar, tuturor vorbitorilor de limbă română, înseşi limbii române."
Nicolae Goga, în *Studia UBB,* 1995, nr. 3-4

„Editura «Dacia» ne-a oferit în această toamnă o lucrare cu totul remarcabilă: Gramatica normativă (77 de întrebări, 77 de răspunsuri), a cunoscutului lingvist clujean G. Gruiţă. Performanţa autorului constă, în primul rând, în faptul că face dintr-o ştiinţă aridă (gramatica) un domeniu de o nebănuită şi surprinzătoare atractivitate."
O. Vinţeler, în *Limba română,* 1994, nr. 9-l0
„Alegerea exemplelor, comentarea şi analiza acestora, recomandările făcute cu autoritatea specialistului, însoţite de o argumentaţie coerentă şi avizată, impactul pe care îl are asupra cititorului, precum şi gradul înalt de mediatizare de care se bucură fac din cartea d-lui G. Gruiţă una dintre cele mai valoroase apariţii editoriale ale anului."
Ştefan Vişovan, în *Studia UBB,* 1995, nr. 3-4
„Cartea d-lui G. Gruiţă nu ar trebui să lipsească din nici o casă românească şi mai ales din casele noastre, ale românilor din străinătate.

Mulţumim în numele revistei noastre de literatură pentru ajutorul acordat, atât de necesar. Mai adăugăm că stilul este captivant, autorul supune adesea cititorului două alternative, din care e invitat să aleagă una. Uneori e destul de uşor, alteori nu e."
Eugen Giurgiu, în *Litterae, Romanian Literary Magazine,* martie-aprilie 1995, Ontario^ Canada
„Gligor Gruiţă modifică accepţia normei şi a disciplinei aferente, înlocuieşte un metalimbaj normativ restrictiv cu unul argumentativ, deplasează interesul ştiinţei normei din planul constatării unei tendinţe în cel al investigării efective a faptelor de limbă în dinamica lor şi plasează, pentru prima dată, gramatica normativă între disciplinele limbii."
Ştefan Gencărău, în *Studia UBB,* 1996, nr. l-2
„Marele talent al autorului acestei cărţi, profesorul Gligor Gruiţă, constă în puterea lui specială de a plasticiza în imagini clare, de a şti expune şi argumenta simplu şi clar chestiuni gramaticale abstracte, cum sunt dinamismul evoluţiei normelor lingvistice, dialectica tendinţelor, lupta dintre vechi şi nou în sistemele limbii, în general, şi în sistemul gramatical al limbii române, în special."
Viorel Hodiş, în *Bjuletzn Polskiego Towarzystwa jezykoznawczego (BPTJ),* Cracovia, Polonia, 1996

Recenzii la ediţia a Ii-a

„Bună primire de care s-a bucurat ediţia întîi, atât din partea publicului larg, cât şi a specialiştilor (tirajul ei s-a epuizat în câteva săptămâni!), ecourile favorabile stârnite la românii din diaspora etc. sunt tot atâtea argumente care ne autorizează să prevedem cărţii discutate un succes şi mai mare."
Ilie Rad, în „G. Gruiţă şi gramatica normativă", *Tribuna,* 1998, nr. 26-27
„Maniera de prezentare evidenţiază caracterul ştiinţific al lucrării şi favorizează lectura acesteia din dublă perspectivă : o pot consulta cu folos toţi cei care doresc să-şi îmbogăţească cunoştinţele referitoare la limba literară, corectă, dar şi aceia pentru care ea reprezintă o carte de specialitate în domeniul filologiei (cercetători, profesori, studenţi, elevi)."
Kisgyârgy Reka, în „Normativ grammatika", *Rommâniai Magyar Szo,* Bucureşti, 13 mai 1998
„Aşa cum au remarcat şi recenzenţii primei ediţii a *Gramaticii normative,* textele incluse în sumar se citesc cu interes maxim şi cu plăcere vecină cu emoţia estetică."
Ilie Rad, în *Limbă şi literatură română,* 1998, nr. 2
„Una dintre puţinele cărţi de specialitate de succes, *Gramatica normativă* a profesorului universitar dr. Gligor Gruiţă, apărută în cea de-a doua ediţie în 5000 de exemplare, este aproape epuizată. Dr. Gruiţă se gândeşte deja la cea de-a treia ediţie, fiindcă foarte multe şcoli au făcut comanda acum, când numărul exemplarelor nevândute este doar de ordinul zecilor. Este neobişnuit ca o carte de gramatică să aibă trei ediţii, ceea ce demonstrează valoarea lucrării, dar şi nevoia de corectitudine gramaticală a românilor."
Andreea Marcu, în *Adevărul de Cluj,* 21 mai 1998

La Editura Polirom au apărut:
Rudolf Hoberg, Ursula Hoberg - *Der Kleine Duden. Gramatica limbii germane. Fonetică, morfologie, sintaxă* Dumitru Irimia - *Gramatica limbii române* Alfred Jeanrenaud - *Langue francaise contemporaine* Grigore Vereş, Anca Cehan, Iuliana

Andriescu - *A Dictionary of English Grammar*
Dolores Toma - *Exerciţii de traducere română-franceză* Rada Proca - *Gramatica practică a limbii engleze. Substantivul, Articolul, Adjectivul, Pronumele, Numeralul* Rada Proca - *Gramatica practică a limbii engleze. Verbul* G. Gruiţă - *Gramatica normativă. 77 de întrebări; 77 de răspunsuri*

Bun de tipar: septembrie 1999. Apărut : 1999 Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266, 6600, Iaşi
Tel. & Fax (032) 21.41.00 ; (032) 21.41.11 ; (032)21.74.40 (difuzare) ; E-mail : polirom@mail.dntis.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7; Tel.: (01) 313.89.78, E-mail: polirom@dnt.ro
Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPOs.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti Tel: 210.51.90; 210.58.33 Fax: 315.06.13